

AASTARAAMAT 2014

EESTI

RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME

Eesti konkurentsivõime 60 riigi võrdluses ning olulised konkurentsindikaatorid võrreldes teiste Läänemere riikidega

Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2014

AASTARAAMAT

Eesti konkurentsivõime 60 riigi võrdluses ning olulised konkurentsindikaatorid
võrreldes teiste Läänemere riikidega

Tallinn, detsember 2014

Väljaande koostas: Leev Kuum, Marje Josing, Piret Hein, Elmar Orro, Bruno Pulver,
Katrín Nittim, Maris Viileberg, Pille Aruvee
Andmetöötlus: Koit Nilson, Ingrid Niklus
Kujundus: Mati Reiman

Informatsioon: EKI direktor

Marje Josing, tel 646 6439
19080 Tallinn, Rävala 6
fax: 668 1240
e-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunktuuriinstituut

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Majanduse areng 2013. aastal	6
1.1. Maailmamajanduse iseloomustus	6
1.2. Eesti majanduse lühiülevaade	7
2. Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise tulemused	12
2.1. Riikide üldine paremusjärjestus	12
2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes	15
2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime	19
3. Eesti majanduse konkurentsivõime Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses	21
3.1. Majanduse seisund	21
3.2. Valitsuse töö tõhusus	22
3.3. Äritegevuse efektiivsus	24
3.4. Infrastruktuur	26
4. EL liikmesriikide ettevõtluskeskkond (ettevõtetejuhtide hinnangud)	28
5. Eesti konkurentsivõime indikaatorid Läänemere riikide võrdluses	30
5.1. Majanduse seisund	30
5.2. Valitsuse töö tõhusus	35
5.3. Äritegevuse efektiivsus	40
5.4. Infrastruktuur	45
6. Äritegevust enim takistavad tegurid Eestis	50
7. Eesti konkurentsivõime tõstmisele suunatud tegevused	53
7.1. Eesti kestliku arengu väljakutsed (Riigikantselei Strateegiabüroo)	53
7.2. EAS-i 2014. aasta tegevuste ülevaade (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus)	57
7.3. KredEx aitab ettevõtjal areneda (Sihtasutus KredEx)	61
Lisa 1. Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tugevused ja nõrkused	67

SISSEJUHATUS

Käesolev aastaraamat, järjekorras neljateistkümnes, iseloomustab Eesti majanduse rahvusvahelist konkurentsivõimet, selle tugevaid ja nõrku külgi. Aastaraamat tugineb Lausanne'i Juhitumise Arendamise Instituudi (Institute for Management Development, IMD) väljaandele „World Competitiveness Yearbook 2014” ja selle koostamisel on kasutatud 2013. a statistilisi andmeid ja 2014. a kevadel läbi viidud ettevõtetejuhtide küsitluse tulemusi.

Aastaraamat annab Eesti lugejatele ülevaate IMD 2014. aasta projektis osalenud 60 riigi konkurentsivõimest, tuues ära nende järjestuse edetabelis ja konkurentsivõime indeksi esikohal oleva riigi suhtes (II ptk). Põhjalikult iseloomustatakse Eesti majanduse praegust konkurentsivõimet, tehes seda võrdluses teiste Euroopa liikmesriikidega (III ptk). Traditsiooniliselt antakse aastaraamatus ülevaade EL liikmesriikide ettevõtetejuhtide hinnangutest oma maa ettevõtluskeskkonnale (IV ptk). Üle paljude aastate sisaldab aastaraamat taas Läänemeri-riikide konkurentsivõime võrdlevat iseloomustust (V ptk). VI peatükk iseloomustab WEF-i The Global Competitiveness Report alusel Eestis äritegevust enim takistavaid tegureid. Viimane (VII) peatükk annab ülevaate riigipoolsest tegevusest (programmidest) Eesti majanduse konkurentsivõime tõstmisel 2014. aastal. Lisaks tutvustatakse majanduse arengut maailmas ja Eestis 2013. aastal, mis on aluseks käesoleva konkurentsivõime edetabeli koostamisel (I ptk).

Välispoliitilised sündmused ja maailmamajanduse ees seisvad permanentsed ohud on põhjustamas olukorda, kus maailm on triivimas taas majanduskasvu languse suunas. Uue kriisi oht on pannud maailma pingutama ja otsima väljapääsu kujunenud olukorrast. On mõistetud, et riikide majandusraskused on suuresti põhjustatud üle võimete elamisest ja ebapiisavast kontrollist pangandussektori üle. Kuid kutsudes raskustesse sattunud riike üles kasinusele võib tekkida olukord, kus väheneb rahvusvaheline nõudlus ja kasvab veelgi uue languse oht. Et seda ei juhtuks, tuleb riikidel kokkuhoiduga käsikäes teha maksimaalseid pingutusi oma **konkurentsivõime** tõstmiseks, sest see on ainus tee, mis viib nõudluse tõusule ja majanduskasvu taastumisele.

Eesti kogemused näitavad, et riigi finantsmajandusliku stabiilsuse tagamiseks on kõige tähtsam riigieelarve jätkusuutlikkus ja avaliku sektori võimalikult väike võlakoorem. Nende tingimuste täitmine on võimalik tasakaalus jooksevkonto puhul, mis omakorda aga eeldab riigi ekspordisuutlikkust ja kõrget konkurentsivõimet.

OECD definitsiooni kohaselt iseloomustab riigi rahvusvahelist konkurentsivõimet tase (määr), mis näitab kui palju riik suudab vabades, turumajanduslikes tingimustes toota kaupu ja teenuseid, mis vastavad välisturgude nõuetele, samaaegselt suurendades oma elanike sissetulekuid. Lisaks sellele väljendab konkurentsivõimet riigi atraktiivsus ettevõtluse asukohana ehk välisinvesteeringute saamisvõime.

IMD lähtub riigi konkurentsivõime mõõtmisel eesmärgist saada kõikehaarav pilt tingimustest, mis riigis valitsevad ettevõtete arengu seisukohalt. Teiste sõnadega – IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime reiting näitab, kuidas **riigid loovad ja säilitavad keskkonda, mis annab konkurentsijõudu nende ettevõtetele**.

IMD poolt arendatud metoodika riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamiseks on leidnud laialdast rahvusvahelist tunnustust. Metoodika tugevuseks on riikide konkurentsivõime laiapõhjaline hindamine. See näeb ette enam kui 300 indikaatori arvesse võtmist (iga riigi kohta), millest 2/3 on statistiline ja 1/3 hinnanguline (küsitlus) informatsioon. Kogu sisetatav andmestik töödeldakse, kasutades variatsioonianalüüsi võimalusi.

Eesti ühines IMD riikide konkurentsivõime hindamise projektiga 2001. aastal. Täna võime suure kindlusega väita, et Eesti on sellest koostööst ja konkurentsivõime aastaraamatute regulaarsest väljaandmisest palju võitnud. Meie inimeste informeeritus konkurentsivõime tähtsusest ja selle tõstmise teedest on oluliselt kasvanud. Ka on Eesti rahvusvaheline konkurentsipositsioon nende aastate jooksul mitmete parameetrite osas paranenud. Oluline roll on olnud teadmisel, et väikeste riikide eeliseks suurte ees on võime kiiremini muutuda, edukamalt kohaneda maailmamajanduses toimuvate arengutega ja parim abivahend noorele riigile selleks on innovatsioon. Ja mis pole vähem tähtis – oma ettevõtmistes tuleb olla ambitsioonikas, püüda teistest riikidest edukam ja järjekindlam olla, sest avatud, ekspordist sõltuval väikeriigil on ka suurem oht ebaõnnestuda.

Käesolevast aastaraamatust nähtub, et Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime on viimase aastaga tõusnud, meie positsioon riikide edetabelis on paranenud 6 koha võrra ja me asume nüüd arvestataval 30-ndal kohal. Teine rahvusvaheliselt tuntud organisatsioon, World Economic Forum, asetab Eesti konkurentsivõime edetabelis väga sarnasele 29-le kohale.

Eestil on aga veel palju kasutamata võimalusi. Püstitades uusi, senisest kõrgemaid eesmärged hariduse, ettevõtlikkuse ja avatuse vallas ning olles ambitsioonikad nende elluviimisel, võime sihiks võtta jõudmise kahekümne edukama riigi hulka. Et aidata riigil õigel teel püsida ja püstitatud eesmärgideni jõuda, toome siinjuures ära IMD poolt äsja välja töötatud konkurentsivõime uuendatud “Kuldreeglid”.

Riigi konkurentsivõime kuldreeglid

- I Loo stabiilne ja ennustatav seadusandlik- ja administratiivkeskkond.
- II Taga valitsuse kiire, läbipaistev ja vastutustundlik tegevus.
- III Hoia riigi eelarve, rahandus ja võlg kontrolli all.
- IV Tee majandus mitmekesisemaks nii sektorite kui ka geograafilises mõttes.
- V Investeeri kõrgelt arenenud infrastruktuuri, logistikasse ja tegevustevahelisse koostöösse.
- VI Toeta keskmise suurusega ettevõtteid kodumaise tehnoloogiaga ja ekspordile orienteerimisega.
- VII Tasakaalusta agressiivsus rahvusvahelistel turgudel atraktiivsusega lisandväärtust tõstvate tegevuste riiki meelitamisel, et säilitada jooksevkonto ülejääk.
- VIII Säilita rahvuslik tööstus ja kaubamärk (made in Estonia).
- IX Keskendu kaheksa-aastasele haridussüsteemile (kutse- ja kõrgharidus), et soodustada noorte töölesaamist ja vähendada noorte tööpuudust.
- X Propageeri teadust ja ettevõtlikkust.
- XI Säilita keskkonna konsensus uute poliitikate ja sotsiaalse mobiilsuse arendamisel.
- XII Vii konkurentsivõime materiaalse edu tulemusel (paremad sõiduteed, haiglad, koolid, majutusvõimalused jne) kui saavutatud heaolu sümbolid, inimesteni.

Antud Aastaraamatu rahastajateks on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Riigikantselei, kes soovivad sellega panustada ettevõtete ekspordivõime arendamisesse ja Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmisse.

Eesti Konjunktuuriinstituut soovib, et Aastaraamat tugevdaks meie tahet üle saada ajaloolisest arengupeatusest ja tõstaks meie võimekust kiiremal majanduslikult arenenud riikidele järele jõuda.

1. MAJANDUSE ARENG 2013. AASTAL

1.1. Maailmamajanduse iseloomustus¹

Maailmamajanduse kasvutempo oli 2013. aastal aeglane, nagu ka eelneval 2012. aastal. Aasta alguses oli märgata mõningast hoogustumist, mis jäi aasta edenedes aga hapraks ja riigiti erinevaks. Arenenud riikide majanduse kasvutempo stabiliseerus aasta esimesel poolel, kuid vastupidiselt ootustele aeglustus siis tärkava turumajandusega riikide majanduskasv. Põhjuseks oli ülemaailmsete rahastamistingimuste halvenemine koos kahanenud sisenõudlusega. Samas jäi majanduskasv arenevates riikides siiski kiiremaks kui arenenud riikides. Aasta lõpul viitasid andmed siiski taas maailmamajanduse aktiivsuse järk-järgulisele suurenemisele. **Majanduse kasvutempo** oli esialgsel hinnangul 3,3%, sellest arenenud riikides 1,4% ja arenevates riikides 5,0%.

Maailmakaubanduse kasv kujunes 2012. aasta II poolele iseloomulikust väga madalast tase-
mest kiiremaks, kuid kvartalite lõikes siiski mõõdukaks ja kõikuvaks. Pärast tugevat seis-
mist kestis 2013. aasta esimesel poolel mitu kuud, nõrgenesid näitajad taas ja taastusid alles aasta
viimastel kuudel. Kokkuvõttes oli maailma kaubaimpordi kvartalikasv esimeses kolmes kvar-
talis keskmiselt 0,8% (2012. aastal 0,4%), kuid hakkas siis (alates septembrist) hoogustuma.

Hindade arengust rääkides tuleb märkida, et 2013. aastal jätkus ülemaailmse inflatsiooni-
tempo pidurdumine, milline trend algas juba 2011. aastal. Siiski jäi inflatsioon riigiti küllaltki
erinevaks. Inflatsioonisurvet tervikuna ohjeldas mitu tegurit, nende hulgas toormehindade
aeglane kasv ja maailmamajanduse väike aktiivsus, mis omakorda põhjustas kasvavat töö-
puudust. OECD riikide keskmine tarbijahindade inflatsioon langes 2013. aastal 1,6%-ni
(2012. aastal 3,2%). Tärkava turumajandusega riikides oli inflatsioon kiirem, kuid ka siin aitas
toiduainete- ja energiahindade tõusu aeglustumine kaasa inflatsiooni üldisele aeglustumisele.

Suuremate majanduspiirkondade ja riikide kohta võib lisada järgmist:

Ameerika Ühendriikide majandus jätkas 2013. aastal taastumist, kuid aeglasemalt kui eel-
misesel aastal, SKP reaalkasv oli 2,2% (2012. aastal 2,8%). Majanduskasvu toetasid sisenõud-
luse suurenemine erasektoris, mis viitab olukorra paranemisele eluaseme- ja tööturul. SKP
reaalkasv kiirenes aasta teisel poolel ja oli eriti kiire III kvartalis. Tööpuudus vähenes aasta
jooksul pidevalt. Keskmine aastane tarbijahindade tõus aeglustus 2013. aastal 1,5%-ni (2012.
aastal 2,1%), mis oli tingitud eelkõige madalatest energiahindadest. USA eelarvepuudujääk
vähenes 2013. eelarveaastal 4,1%-ni SKP-st (2012. aastal 6,8%).

Jaapani majandusaktiivsus taastus 2013. aastal tänu ekspordi kasvule, mis tulenes jeeni väär-
tuse vähenemisest. Esimesel poolaastal oli majanduskasv tempokas, seejärel kasv pidurdus.
Põhjuseks ekspordi kasvu aeglustumine ja eratarbimise kahanemine. Majanduse kasvule
(2013. a 1,5%) aitas kaasa valitsuse varasest toetavam raha- ja eelarvepoliitika. Tarbijahindade
indeks (aastases võrdluses) muutus juunis positiivseks ja tõusis detsembris 1,6%, mis on kõr-
geim tulemus pärast 2008. aastat (2013. a keskmine 0,4%). Lisaks tööturureformidele peaks
hinnatõusu aitama kindlustada ka 2014. aastaks kavandatud palgatõus erasektoris.

Arenevate Aasia riikide majanduskasv oli 2013. aastal stabiilne, kuid jäi allapoole pikaaja-
list keskmist. Ekspordi kasv hoogustus mõnevõrra, kuid jäi siiski impordi kasvust maha. Sise-
nõudlus püsis soodne, kuid kasv vähenes siiski aasta jooksul, seda peamiselt eelarvepoliitika
karmistamise tõttu. Tänu stabiilsetele toormehindadele ja majanduse mõõdukale elavnemisele
oli inflatsioonisurve tagasihoidlik, välja arvatud Indias ja Indoneesias.

¹ Euroopa Keskpanga aastaaruanne 2013. a andmetel

Hiina SKP reaalkasv oli 2013. aastal sama, mis aasta varem, s.o 7,7% ning kasvu ergutasid peamiselt investeeringud ja tarbimine. Eluasememüük kasvas kogu aasta vältel, kuid ehitustegevus oli varasemast mõnevõrra mõõdukam, mis viis püsiva hinnatõusuni. Eksport kasvas 7,8% ja import 7,3%, mis on küll palju vähem kui enne kriisi. Jooksevkonto ülejääk oli 2,1% SKP-st. Tarbijahindade aastainflatsioon oli sama, mis 2012. aastal, s.o 2,6%. Laenukasv oli jätkuvalt kiire. Hiina välisreservid kasvasid ja moodustasid aasta lõpus 41% SKP-st.

Ladina-Ameerika riikides jätkus 2013. aastal majandusaktiivsuse taastumine, ehkki üsna aeglaselt ja suuremate riikide osas ebahütlaselt. Majanduskasvu toetas endiselt eelkõige sisenõudlus. Välisnõudlus aga pidurdas majandusaktiivsust, seda eriti aasta algul, kui majanduskasv aeglustus terves maailmas. Kogu piirkonna SKP reaalkasv oli 2013. aasta esimesel pooltel 2,9% ehk 2012. a keskmisest (3,1%) veidi vähem. Teisel poolaastal majanduskasv aeglustus siseteguritest tulenevate piirangute tõttu.

Brasiilias kui Ladina-Ameerika suuremas riigis jätkus taastumine aeglasel tempos. Eratarbimine jäi kiire inflatsiooni tõttu tagasihoidlikuks ja väliskaubanduse osa majanduskasvus kujunes koguni negatiivseks. Brasiilia SKP reaalkasv tõusis esimeses kolmes kvartalis keskmiselt 2,4%-ni (2012. a kolmes esimeses kvartalis oli 0,8%) ja aasta näitajaks kujunes 2,3%.

Mehhikos aeglustus majanduskasv 2013. aastal oluliselt, seda investeeringute ja välisnõudluse vähesuse tõttu. Argentiinas oli I poolaastal väga kiire majanduskasv, kuid II poolaastal majandusaktiivsus taas langes.

Kogu piirkonna tarbijahindade tõus oli 2013. aastal 7,5% (2012. aastal 6,1%), mis tulenes suuresti Venezuelast.

1.2. Eesti majanduse lühiülevaade

Eesti majandus arenes 2013. aastal oodatust aeglasemalt, kuid potentsiaalseid (välis-) ohte ja riske silmas pidades, läks paremini kui kardeti. Majanduskasv jäi madalaks, sest baseerus suuresti vaid sisenõudlusele ning välisnõudluse traditsiooniline panus majanduskasvu jäi tavalisest väiksemaks. Eesti ekspordikäivet pidurdas kõige enam Soome halb majandusolukord, aga samuti ka Venemaa oodatust aeglasem areng. Sisenõudluse kasv oli ootusepärane, kuid toimus valdavalt majapidamiste tarbimise suurenemise toel (mitte investeeringute baasil nagu 2012. aastal). Kuigi intressimäärad püsisid Eesti laenururul kogu aasta madalad, ei piisanud sellest, et investeeringud põhivarasse oleksid ootuste kohaselt kasvanud. Põhjuseid oli mitmeid, kuid peamine seisnes valitsussektori investeeringute vähenemises EL struktuurifondi rahade ammendumise tõttu.

Aastat jääb positiivselt iseloomustama, seda eriti euroala riikide võrdluses, valitsussektori tugev rahandus, riigieelarve tasakaal, riigi madal võlakoormus, töötasude arvestatav kasv jm. Kõike seda arvestades võib Eesti kümnendat aastat EL-is ja kolmandat euroaastat hinnata rahuldavaks. Seda enam, et aastaga lisandus mitmeid eeldusi majanduskasvu kiirenemiseks ja kriisieelse (2007) taseme ületamiseks 2014. aastal. Nüüd kõigest lähemalt.

Sisemajanduse koguprodukti (SKP) reaalkasv oli 2013. aastal 1,6 % ja SKP jooksevhindades ulatus 18,7 mld euroni (2012. aastal 17,6 mld eurot, kasv jooksevhindades 6,2%). Kvartalite lõikes oli reaalkasv järgmine (võrreldes eelmise aasta vastava perioodiga) I kv 3,9 %, II kv 0,8%, III kv 0,3% ja IV kv 1,7%. Majandusharude lõikes panustasid majanduskasvu kõige enam kaubanduse (kasv 8%), töötleva tööstuse (kasv 1,6%) ning info ja side (kasv 14,9%) tegevusalad. Majanduskasvu pidurdasid kõige enam veonduse ja laonduse (langus 4,8%) tege-

vusala ning ehitustegevus (langus 3,9%). Ehitusmahud Eesti turul küll 2% võrra kasvasid, kuid lisandväärtus kahanes hooneteehituse osakaalu vähenemise tõttu.

SKP arvestus **tarbimismetodil** näitab, et sisemajanduse nõudlus kasvas 2013. aastal 1% ning sellest eratarbimiskulutused 3,8% ja investeeringud 2,5%. Selle tulemusena tõusis investeeringute osakaal SKP-s 27,3%-ni (2012. a 27%) ja eratarbimiskulutuste osakaal 50,0%-ni (2012. a 49,7%).

Tööhõive (aasta keskmine hõivatute arv) kasvas aeglasest majanduskasvust hoolimata 2013. aastal 1,3% (võrreldes 2012. aastaga) ning moodustas aasta keskmisena 621,3 tuhat inimest (kasv 6,4 tuhat inimest). Tööhõive kasvu mõjutas kõige enam majutuse ja toitlustuse, kutse-, teadus- ja tehnikaalaste tegevuste, kaubanduse ning kultuuri tegevusaladel hõivatute arvu suurenemine. Tööhõive kasvas nii töötute kui ka majanduslikult mitte-aktiivsete arvelt. Tööhõive **määr** (2013. aasta keskmine) ulatus 62,1%-ni. **Töötuse** aasta keskmine määr oli 8,6%, mis on 1,4 protsendipunkti madalam kui 2012. aastal (10,0%) ning töötute aasta keskmine arv langes 58,7 tuhande inimeseni. Töötute seas olid ülekaalus lühiajalised töötud ning oluliselt vähenes pikaajaliste töötute arv (neid oli 26,1 tuhat). Meeste tööpuudus oli naiste omast kõrgem, kuid vähenes naiste tööpuudusest jõudsamalt.

Kaupade eksport moodustas 2013. aastal 12,3 mld eurot, mis on 2% vähem kui 2012. aastal. Seejuures aastalangus oli esmakordne pärast majanduskriisi. Ekspordi peamised sihtriigid püsisid traditsioonilised ning ka nende osakaalud koguekspordis oluliselt ei muutunud. Esikohal püsis Rootsi – 17%-ga, järgnesid Soome – 16% ja Venemaa – 11%. Riigiti oli ekspordi suurim langus USA-sse – 39% ja suurim tõus Lätti – 16%. Kõige enam eksporditi Eestist elektriseadmeid (20% koguekspordist), mineraalseid tooteid (sh bensiin, põlevkiviõli ja elektrienergia) – 11% ning põllumajandussaadusi ja toidukaupu – 10%. Ekspordi mahu vähenemist 2013. aastal (võrreldes 2012. aastaga) põhjustasid kõige enam mineraalsed tooted (langus 31%) ja metallitooted (langus 14%). Ekspordihinnad langesid 2013. aastal võrreldes 2012. aasta keskmisega 1,1% ja seda esmakordselt kriisijärgsel perioodil.

Eesti töötleva tööstuse ettevõtted ekspordisid u 70% oma toodangust, mis on ligilähedane varasematele aastatele.

Kaupade import (jooksevhindades) moodustas 2013. aastal 13,8 mld eurot mis on 0,5% vähem kui 2012. aastal (13,9 mld eurot). Kõige rohkem imporditi Eestisse kaupu Soomest (15% koguimpordist), Saksamaalt (11%) ja Rootsist (10%). Samad riigid olid eesotsas ka 2012. aastal. Enim vähenes kaupade sissevedu Venemaalt ja Hollandist (langus vastavalt 22% ja 16%) ning suurenes sissevedu Poolast (kasv 24%) ja Soomest (4%). Kaubagruppide lõikes olid impordikäibes esikohal elektriseadmed 18%-ga, millele järgnesid mineraalsed tooted 13%-ga ja põllumajandussaadused ning toidukaubad 11%-ga. Import vähenes kõige enam mineraalsete toodete osas – langus 19% ning suurenes transpordivahendite (sh sõidukid ja raudteeveerem) osas – kasv 12%. Impordihinnad langesid aasta keskmisena 1,6%.

Väliskaubavahetuse bilanss oli 2013. aastal mõõdukas miinuses, rahalises väljenduses 1,5 mld eurot ehk 12% ekspordi suhtes. Võrreldes 2012. aastaga kaubavahetuse puudujääk kasvas 158 mln euro võrra ehk 10,4% (rekordiline puudujääk oli 2007. aastal ja moodustas siis 3,4 mld eurot). Riikide arvestuses oli defitsiit kõige suurem kaubavahetuses Saksamaaga (880 mln eurot), Leeduga (503 mln eurot) ja Suurbritanniaga (275 mln eurot). Kaubavahetuse ülejääk seevastu oli suurim Venemaa ja Rootsi (mõlemaga üle 600 mln euro). Kaubagruppide lõikes on suurim positiivne saldo puidu- ja puidutoodete osas (+689 mln eurot) ja miinussaldo transpordivahendite osas (–628 mln eurot). Samad kaubagrupid olid eesotsas ka 2012. aastal.

Keskmine brutopalk kasvas 2013. aastal 7% ja oli 949 eurot. Kiiresti kasvas ka reaalpalk – 4,1%, seda osaliselt ka tänu inflatsiooni aeglustumisele võrreldes 2012. aastaga. Majanduskasvu ületav palgakulude tõus survestas ettevõtete kasumlikkust ja selle mõju võib ulatuda ka 2014. aastasse. Palgakasv oli tegevusalade lõikes üsna laiapõhjaline. Keskmisest kiiremini kasvasid palgad info ja side tegevusalal, mäetööstuses, põllumajanduses ning veonduse ja laonduse alal. Kõrgemad palgad olid, nagu ka varasematel aastatel, info ja side, rahanduse, energia ja mäetööstuse tegevusaladel.

Kinnisvaraturg elavnes, ning seda juba neljandat aastat järjest. Võrreldes 2012. aastaga kasvas kinnisvaratehingute arv 15% ning ulatus 41,8 tuhande tehinguni. Tehingute koguväärtus kujunes 2,1 mld eurot, mis on 17% enam kui 2012. aastal. Buumiaegsest turumahust on puudu veel umbes 30%. Kinnisvaratehingu keskmine väärtus oli 2013. aastal 49,4 tuhat eurot ehk 1% enam kui 2012. aastal. Umbes pooled tehingud tehti korteriomandiga ning nende arv kasvas ka kõige kiiremini. Korteriomandi ostu-müügi keskmine hind oli 840 eurot ruutmeetri kohta, mis on 10% enam kui 2012. aastal. Ligi kolmandiku (31%) kinnisvaratehingutest moodustasid hoonestamata maa tehingud ja 19% hoonestatud maa tehingud. Kinnisvaraturu arengut 2013. aastal soodustasid elanike kindlustunde kasv ning samuti soodsad intressimäärad ja taas elavnev uusarendus.

Laenuturg 2013. a vähesel määral elavnes: Eesti ettevõtetele ja majapidamistele antud laenude ja liisingute kogumaht kasvas 1,3% ning portfelli maht kasvas aastaga 185 mln euro võrra. Ilma liisinguteta moodustas pankade koondlaenuportfell aasta lõpul 14,4 mld eurot. Seejuures eluasemelaenude portfelli suurenes aastaga 50 mln euro võrra ehk 0,9%. Laenuintressimäärad püsisid kogu aasta jooksul madalad. Näiteks detsembris väljastatud eluasemelaenude ja ettevõtete pikaajaliste laenude keskmised intressimäärad olid vastavalt 2,5% ja 3,1%. Ligilähedasel tasemel olid intressimäärad kogu aasta vältel.

Eesti ettevõtete ja majapidamiste **hoiused** kasvasid 2013. aastal 5,1% ning aasta lõpu seisuga oli hoiuseid kokku 9,1 mld euro väärtuses. Sellest 5,0 mld eurot kuulus majapidamistele ja 4,1 mld eurot ettevõtetele. Aastaga suurendasid majapidamised oma pangahoiuseid 297 mln euro võrra ja ettevõtted 143 mln euro võrra. Aastaga teenisid Eestis tegutsevad pangad kokku 444 miljonit eurot puhaskasumit.

Äriettevõtete tegevust 2013. aastal iseloomustavad järgmised andmed: ettevõtted müüsid 2013. aastal kaupu ja teenuseid 50,4 mld euro eest, mis on 9% rohkem kui aasta varem. Ettevõtete kogukasum oli 3,1 mld eurot ehk kasv 5%. Ettevõtete investeeringud moodustasid 2,6 mld eurot ehk ligilähedaselt sama palju kui 2012. aastal. Tööstustoodang (mahuindeks) kasvas 2,9%, jaemüük püsihindades suurenes 5,2% ning ehitustööde maht püsihinnas moodustas 2,1 mld eurot (sama tase oli 2012. a).

2014. aasta I poolel majanduse areng jätkus mõõdukas tempos. SKP aastakasvuks kujuneb tõenäoliselt 2%. Areng tugineb endiselt eratarbimisele, mille kasv võib ulatuda eelmise aasta tasemele (3,8%). Tarbijahindade inflatsioon on olnud oodatust veelgi madalam ja alates juunist on tegemist deflatsiooniga. Aasta oodatavaks THI näitajaks kujuneb tõenäoliselt 0,1–0,2%. Kaupade eksport I poolaastal ületas mõõdukalt eelmise aasta taset ja eeldatavalt sama trend jätkub ka aasta II poolel. Tööstustoodang on kasvanud vahelduva eduga ning oodata on 1...2%-list aastakasvu. Palkade kasv I poolaastal jätkus (6%), hõive paranes ning oodata on 7%-list jaekäibekasvu.

Riigieelarve võib jääda üsna väikesesse (–0,5%) miinusesse ja võimalik on ka mõõdukas jooksevkonto defitsiit.

Lisaks toome ära **rahvusvaheliste reitinguagentuuride** olulisemad hinnangud Eesti kohta.

- **Rahvusvaheline konkurentsivõime reiting** (Institute for Management Development, Lausanne)
30. koht 60 riigi arvestuses (mai 2014). Reiting iseloomustab Eesti majanduse seisundit, valitsuse töö tõhusust, äritegevuse efektiivsust ja infrastruktuuri arengutaset. Võrreldes aasta varasemaga on reiting viie koha võrra langenud.
- **Globaalne konkurentsivõime reiting** (World Economic Forum, Geneva)
29. koht 144 riigi võrdluses (september 2014). Reiting iseloomustab riigi võimet tagada jätkusuutlik majanduskasv keskpikal perioodil. Tugineb informatsioonile, mis iseloomustab riigi arengutaset sõltuvalt sellest, kas areng toimub ressursside, tehnoloogia või innovatsiooni baasil. Võrreldes aasta varasemaga on reiting 2 koha võrra paranenud.
- **Rahvusvaheline inimarengu indeks** (ÜRO)
33. koht 187 riigi edetabelis (juuli 2014). Indeks arvestab elanike haridustaset, eluiga, majanduse arengutaset jne. Võrreldes eelmise aastaga jäi Eesti koht edetabelis samaks.
- **Rahvusvaheline majandusvabaduse indeks** (The Heritage Foundation)
11. koht 178 riigi võrdluses (jaanuar 2014). Hindamise aluseks on kaubanduspoliitika, riiklik sekkumine, rahanduspoliitika, musta turu osakaal majanduses jne. Võrreldes möödunud aastaga on Eesti 2 kohta tõusnud.
- **Rahvusvaheline pikaajaliste väliskohustuste täitmise võimet iseloomustav reiting** (Standard & Poor's)
Reitinguagentuur Standard & Poor's (S&P) hindas 2014. a detsembris Eesti riigireitingu AA– (väljavaade stabiilne) tasemele. Aluseks on riigis läbiviidud struktuurireformid, otseinvesteeringute maht, fiskaal- ja rahapoliitika.
- **Rahvusvaheline korruptsioonitajumise indeks** (Transparency International)
26. koht 175 riigi edetabelis (detsember 2014). Esikohal olevas riigis on korruptsioon väikseim. Aastaga on Eesti positsioon 2 koha võrra paranenud.
- **Rahvusvaheline infotehnoloogia indeks** (World Economic Forum)
21. koht 148 riigi võrdluses (september 2014). Aluseks on IT kasutamine riigi majanduse edendamisel. Võrreldes aasta varasemaga on Eesti ühe koha võrra tõusnud.
- **Turismi konkurentsivõime indeks** (World Economic Forum)
Eestile kuulub 140 riigi hulgas 30. koht (märts 2013). Langus aastaga 5 kohta. Indeks võtab arvesse riigis valitsevat turvalisust, transpordi- ja IT infrastruktuuri, loodus- ja kultuuriressursse, tervishoiu- ja hügieenitingimusi jne.

Sisemajanduse koguprodukt tegevusalade lõikes
(miljonit eurot)

Tegevusala	Jooksevhindades			Aheldatud väärtus (referentsiaasta 2010)		
	2012	2013	Osatähtsus, %	2012	2013	Muutus, %
Põllumajandus, metsa- majandus ja kalapüük	627	590	3,6	557	536	-3,9
Mäetööstus	190	217	1,3	167	168	1,1
Töötlev tööstus	2 483	2 601	15,9	2 428	2 467	1,6
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	495	561	3,4	510	587	15,1
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	139	137	0,8	135	131	-3,5
Ehitus	1 148	1 232	7,5	1 076	1 034	-3,9
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootor- rataste remont	1 913	2 086	12,7	1 888	2 040	8
Veondus ja laondus	1 368	1 426	8,7	1 344	1 280	-4,8
Majutus ja toitlustus	265	286	1,7	232	231	-0,6
Info ja side	757	825	5	803	923	14,9
Finants- ja kindlustustegevus	566	543	3,3	501	481	-4
Kinnisvaraalane tegevus	1 503	1 668	10,2	1 244	1 245	0,1
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	788	777	4,7	731	694	-5,1
Haldus- ja abitegevused	545	610	3,7	517	568	9,7
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	1 032	1 109	6,8	977	989	1,2
Haridus	675	731	4,5	653	661	1,2
Tervishoid ja sotsiaal- hoolekanne	529	612	3,7	490	530	8,2
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	223	238	1,4	211	218	3,1
Muud teenindavad tegevused	138	156	0,9	128	137	7,3
LISANDVÄÄRTUS KOKKU	15 382	16 404	100	14 590	14 887	2,0
Neto-tootemaksud	2 255	2 335	..	2 075	2 051	-1,2
SKP TURUHINDADES	17 637	18 739	..	16 665	16 937	1,6

2. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED

2.1. Riikide üldine paremusjärjestus

IMD World Competitiveness Yearbook 2014 toob tänavu taas ära 60 riigi konkurentsivõime hindamise tulemused. Hindamisel kasutati valdavalt 2013. aasta statistilisi andmeid ning 2014. a kevadel nendes riikides läbi viidud ettevõtetejuhtide küsitluse tulemusi. IMD aasta- raamatu üldedetabelis on toodud kõigi osavõtnud riikide kohad paremusjärjestuses ning iga riigi konkurentsivõime indeks (%), mis on leitud riigi konkurentsivõime näitaja (kogutud punktide) jagamisel esikohal oleva riigi vastava näitajaga. Alljärgnevalt toome ära üldedeta- beli, millele on meie poolt lisatud eelmise aasta tulemused.

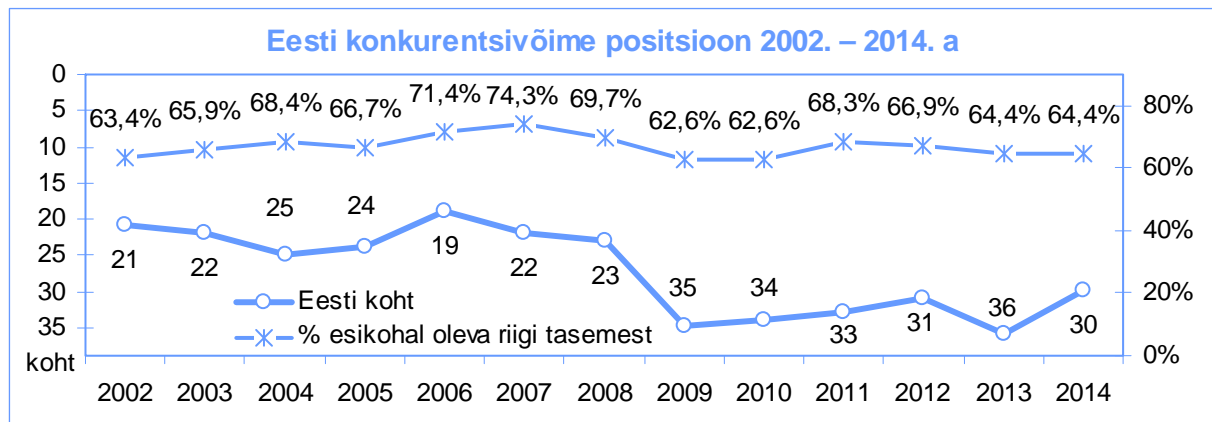
Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime 2014. aasta üldedetabel

Riik	2014		2013	
	koht	tulemus (USA = 100)	koht	tulemus (USA = 100)
USA	1	100,0	1	100,0
Šveits	2	92,4	2	93,4
Singapur	3	91,0	5	89,9
Hongkong	4	90,3	3	92,8
Rootsi	5	85,8	4	90,5
Saksamaa	6	85,8	9	86,2
Kanada	7	85,4	7	89,1
Araabia ÜE	8	84,9	8	88,4
Taani	9	84,0	12	83,5
Norra	10	83,3	6	89,6
Luksemburg	11	82,2	13	83,3
Malaisia	12	82,1	15	83,1
Taiwan	13	81,2	11	85,2
Holland	14	81,1	14	83,2
Iirimaa	15	80,4	17	79,6
Suurbritannia	16	79,8	18	79,2
Austraalia	17	79,6	16	80,5
Soome	18	78,2	20	78,2
Katar	19	77,1	10	85,5
Uus-Meremaa	20	74,9	25	73,9
Jaapan	21	73,8	24	74,5
Austria	22	73,7	23	74,7
Hiina	23	73,3	21	77,0
Iisrael	24	73,3	19	78,2
Island	25	69,7	29	69,0

Riik	2014		2013	
	koht	tulemus (USA = 100)	koht	tulemus (USA = 100)
Korea	26	69,6	22	75,2
Prantsusmaa	27	67,9	28	71,3
Belgia	28	66,6	26	73,1
Tai	29	65,0	27	73,0
Eesti	30	64,4	36	64,4
Tšiili	31	62,6	30	68,0
Kasahstan	32	62,5	34	64,9
Tšehhi	33	62,2	35	64,6
Leedu	34	62,0	31	66,5
Läti	35	61,8	41	58,7
Poola	36	61,8	33	65,4
Indoneesia	37	59,5	39	61,8
Venemaa	38	58,0	42	56,8
Hispaania	39	57,9	45	56,3
Türgi	40	57,9	37	63,6
Mehhiko	41	57,3	32	65,6
Filipiinid	42	55,0	38	63,1
Portugal	43	54,4	46	56,2
India	44	53,9	40	59,9
Slovakkia	45	53,3	47	54,5
Itaalia	46	52,9	44	56,3
Rumeenia	47	52,8	55	49,7
Ungari	48	52,5	50	53,5
Ukraina	49	50,9	49	54,2
Peruu	50	50,6	43	56,6
Kolumbia	51	49,2	48	54,4
Lõuna-Aafrika Vabariik	52	48,2	53	50,6
Jordaania	53	47,8	56	48,8
Brasiilia	54	46,8	51	53,0
Sloveenia	55	46,2	52	51,0
Bulgaaria	56	45,8	57	47,8
Kreeka	57	42,2	54	50,0
Argentiina	58	39,6	59	42,3
Horvaatia	59	39,0	58	44,1
Venezuela	60	34,2	60	31,9

Tabelis toodust nähtub, et **Eesti** on IMD 2014. aasta edetabelis 60 riigi võrdluses 30. kohal ning meie konkurentsivõime moodustab 64,4% esikohal oleva USA suhtes. Aastaga on Eesti tõusnud edetabelis 6 kohta ja on nüüd kriisijärgse perioodi kõrgeimal kohal (kõigi aegade

kõrgeim koht oli Eestil 2006. aastal, siis olime 19. positsioonil). Konkurentsivõime indeks (64,4%) on sama, mis eelmisel aastal. Eestiga ligilähedane konkurentsivõime on Belgial, Tail, Tšiilil, Kasahstanil ja Tšehhil. Mõnevõrra jäävad Eestist maha Leedu ja Läti, kes on vastavalt 34. ja 35. kohal.

2014. aasta üldedetabelist saab teha veel järgmised tähelepanekud:

- 10 kõige konkurentsivõimelisemat riiki tänavu on: USA, Šveits, Singapur, Hongkong, Rootsi, Saksamaa, Kanada, Araabia Ühendemiraadid, Taani ja Norra. Valdavalt on tege mist samade riikidega, mis eelmisel aastal, uus on vaid Taani, kes tõrjus TOP 10-st välja Katari (langes 9 kohta). TOP 10-s tõusid aastaga kõige enam Saksamaa ja Taani – mõlema positsioon paranes 3 koha võrra. Olgu veel märgitud, et TOP 10-s kuulub tänavu 5 kohta Euroopa riikidele (eelmisel aastal 4).
- Väljaspool TOP 10-t on käesoleva aasta suuremad **tõusjad** (võrreldes eelmise aastaga): Rumeenia (+8 kohta), Eesti, Läti ja Hispaania (kõik +6 kohta) ning Uus-Meremaa (+5 kohta). Suuremad **langejad** on: Mehhiko (–9 kohta), Peruu (–6 kohta) ja Iisrael (–5 kohta).
- Euroopa Liiduga peale 2004. aastat liitunud riikidest (12 riiki) on IMD aastaraamatus esindatud 11 riiki. Nende kohad edetabelis on: 30. – Eesti, 33. – Tšehhi, 34. – Leedu, 35. – Läti, 36. – Poola, 45. – Slovakkia, 47. – Rumeenia, 48. – Ungari, 55. – Sloveenia, 56. – Bulgaaria ja 59. – Horvaatia. Neist 7 (Eesti, Tšehhi, Läti, Slovakkia, Rumeenia, Ungari ja Bulgaaria) parandasid oma kohta edetabelis.
- Võla- ja eelarvekriisis olnud EL liikmesriikidest on oma positsiooni edetabelis paran danud (võrreldes eelmise aastaga) Hispaania (45. kohalt 39.-le) ja Portugal (46. kohalt 43.-le), kuid veelgi on langenud Kreeka (54.-lt 57.-le) ja Itaalia (44.-lt 46.-le)
- Lisaks üldedetabelile koostas IMD ka tänavu konkurentsivõime kohta mitu **alamtabelit**: 2 riikide elanike arvu, 2 majanduse arengutaseme ja 3 territoriaalse tunnuse alusel. Nendest nähtub järgmist:
- **Väikeste** (alla 20 milj elanikuga) riikide grupis (31 riiki) juhivad tänavu (esimesed 6): Šveits, Singapur, Hongkong, Rootsi, Araabia Ühendemiraadid ja Taani. Uustulnuk juhtgrupis on Taani, kes tõrjus TOP 6-st välja Norra. Eestile kuulub väikeste riikide arvestuses 18. koht (Belgia järel ja Tšiili ees) ning võrreldes eelmise aastaga on Eesti tõusnud 4 kohta.

- **Suurte** (üle 20 mil elanikuga) riikide grupis (29 riiki) kuuluvad tänavu TOP 6 hulka USA, Saksamaa, Kanada, Malaisia, Taiwan ja Suurbritannia. Uustulnukas on Suurbritannia, kes tõrjus juhtgrupist välja Austraalia.
- **Majanduslikult enam arenenud** (SKP inimese kohta üle 20 tuh USD) riikide konkurentsivõime edetabelit juhivad: USA, Šveits, Singapur, Hongkong, Rootsi ja Saksamaa. Uustulnuk on Saksamaa, kes tõrjus TOP 6 hulgast välja Norra. Kõik need riigid kuuluvad ka üldedetabeli esimese 6 riigi hulka, mis näitab, et tootlikkus (rikkus) on otseselt seotud konkurentsivõimega.
- **Majanduslikult vähem arenenud** (SKP inimese kohta alla 20 tuh USD) riikide 6 konkurentsivõimelisemat on Malaisia, Hiina, Taiwan, Eesti, Tšiili ja Kasahstan. TOP 6 uustulnukad on Eesti ja Kasahstan, kes tõrjusid sealt välja Leedu ja Mehhiko.

2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes

IMD kasutas riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisel käesoleval aastal 338 kriteeriumit (kvantitatiivset ja kvalitatiivset näitajat). Vastavalt IMD poolt välja töötatud metoodikale ühendatakse kogutud informatsioon töötluse esimesel etapil 20 alamfaktoriks ja teisel etapil viimased omakorda 4 faktoriks. Nendeks faktoriteks on:

- **Majanduse seisund**, mis näitab, kuidas aruandeaastal arenes riigi majandus. Faktor iseloomustab siseriikliku majanduse olukorda, rahvusvahelise kaubavahetuse arengutaset, välismaiste otseinvesteeringute mahtu, tööhõive olukorda riigis ning hindade taset. Majanduse seisundi hindamiseks kasutas IMD tänavu 83 kriteeriumit, nendest 6 olid kvalitatiivsed näitajad (ettevõtetejuhtide küsitluse teel saadud hinnangud).
- **Valitsuse (töö) tõhusus**, mis näitab, mil määral valitsuse tegevus on kooskõlas riigi konkurentsivõime edendamise huvidega. Võetakse arvesse riigieelarve tasakaalustatus, maksude tase, riigi institutsioonide arengutase, äriseadusandlus ja sotsiaalne raamistik. Faktori kvantitatiivse väärtuse arvutamiseks kasutas IMD tänavu 70 kriteeriumit (näitajat), nendest 34 olid kvalitatiivsed (küsitluse tulemused).
- **Äritegevuse efektiivsus**, mis iseloomustab, kuidas innovaatiliselt, kasumlikult ja usaldusväärsetel ettevõtetel tegutsevad. Arvesse võetakse tootlikkuse tase riigis, finants-turu olukord, juhtimise praktika ja väärtushinnangud. Arvesse võeti tänavu kokku 71 kriteeriumit, neist kvalitatiivseid 39.
- **Infrastruktuuri arengutase**, mis näitab, mil määral riigi baas-, tehnoloogiline ja teaduslik infrastruktuur ning inimressursid vastavad ärisektori vajadustele. Arvesse võetakse ka tervishoidu ja keskkonda iseloomustavad andmed. Kokku kasutati tänavu 114 kriteeriumit, nendest 37 kvalitatiivset.

Alljärgnevas tabelis on ära toodud riikide positsioonid (kohad) 4-s faktoripõhises edetabelis, kusjuures riigid on reastatud nende koha järgi konkurentsivõime üldedetabelis.

Riikide positsioonid edetabelites konkurentsifaktorite lõikes 2014. aastal

Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
USA	1	100,0	1	22	1	1
Šveits	2	92,4	10	3	2	2
Singapur	3	91,0	6	4	7	10
Hongkong	4	90,3	7	2	3	21
Rootsi	5	85,8	16	10	8	4
Saksamaa	6	85,8	8	16	9	8
Kanada	7	85,4	13	8	10	6
AÜE	8	84,9	3	1	15	38
Taani	9	84,0	23	11	11	3
Norra	10	83,3	26	6	6	12
Luksemburg	11	82,2	4	19	14	23
Malaisia	12	82,1	9	15	5	25
Taiwan	13	81,2	14	12	17	17
Holland	14	81,1	15	18	12	11
Iirimaa	15	80,4	19	14	4	20
Suurbritannia	16	79,8	11	17	18	14
Austraalia	17	79,6	24	9	16	18
Soome	18	78,2	49	13	13	5
Katar	19	77,1	2	5	24	42
Uus-Meremaa	20	74,9	34	7	23	24
Jaapan	21	73,8	25	42	19	7
Austria	22	73,7	17	36	20	16
Hiina	23	73,3	5	34	28	26
Iisrael	24	73,3	29	24	21	15
Island	25	69,7	35	27	31	13
Korea	26	69,6	20	26	39	19
Prantsusmaa	27	67,9	22	50	37	9
Belgia	28	66,6	38	43	26	22
Tai	29	65,0	12	28	25	48
Eesti	30	64,4	44	23	32	30
Tšiili	31	62,6	28	21	30	47
Kasahstan	32	62,5	27	20	33	45
Tšehhi	33	62,2	30	38	40	28
Leedu	34	62,0	31	32	35	34
Läti	35	61,8	42	29	38	31
Poola	36	61,8	36	30	36	36
Indoneesia	37	59,5	39	25	22	54

Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% esikohal oleva riigi suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
Venemaa	38	58,0	41	37	53	35
Hispaania	39	57,9	51	46	42	27
Türgi	40	57,9	45	39	29	46
Mehhiko	41	57,3	18	41	41	51
Filipiinid	42	55,0	37	40	27	59
Portugal	43	54,4	54	48	52	29
India	44	53,9	21	47	34	57
Slovakkia	45	53,3	55	45	44	40
Itaalia	46	52,9	53	55	45	33
Rumeenia	47	52,8	33	51	50	43
Ungari	48	52,5	32	53	56	37
Ukraina	49	50,9	48	52	49	44
Peruu	50	50,6	46	33	43	60
Kolumbia	51	49,2	40	49	48	56
Lõuna-Aafrika Vabariik	52	48,2	56	35	51	55
Jordaania	53	47,8	57	31	47	50
Brasiilia	54	46,8	43	58	46	52
Sloveenia	55	46,2	52	56	58	32
Bulgaaria	56	45,8	47	44	60	49
Kreeka	57	42,2	60	57	54	39
Argentiina	58	39,6	50	60	57	53
Horvaatia	59	39,0	58	54	59	41
Venezuela	60	34,2	59	59	55	58

Tabelis toodud andmetest saab teha mitmeid olulisi järeldusi IMD projektis osalevate riikide konkurentsivõime kohta.

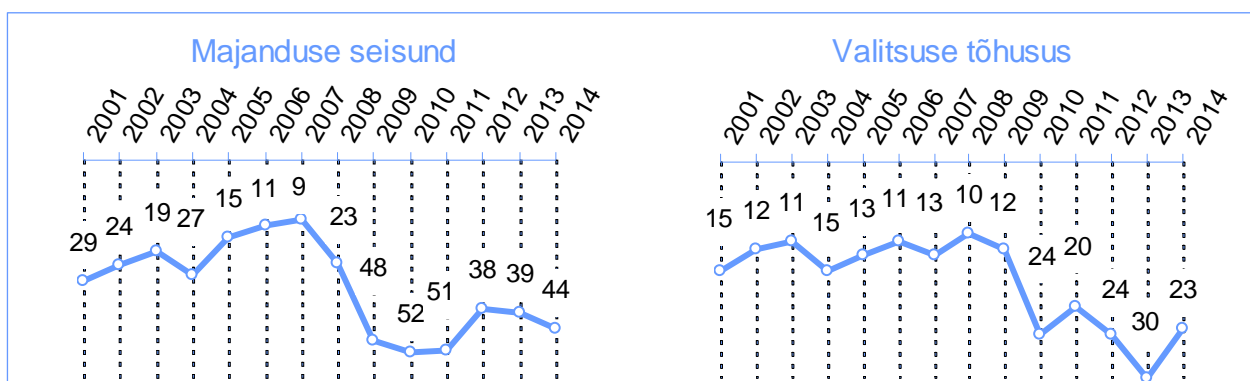
- **Majanduse seisundi** poolest on 6-ks edukamaks riigiks: USA, Katar, AÜE, Luksemburg, Hiina ja Singapur. Võrreldes eelmise aastaga on uustulnukaks 6-e hulgas Singapur, kes tõrjus sealt välja Saksamaa. USA on tunnistanud IMD projektis osalevate riikide hulgas majanduse seisundi poolest kõige edukamaks riigiks juba palju aastaid ja seda suuresti tänu oma mitmekülgsale arengule. Nagu nähtub alamfaktorite edetabelitest on USA tugevusteks arenenud sisemajandus ja suured rahvusvahelised investeringud. Naftariikide Katari ja AÜE majandusedu baseerub arenenud tööturul, madalatel hindadel ja tugeval sisemajandusel. Edetabeli kolm viimast on Kreeka, Venezuela ja Horvaatia.
- **Valitsuse töö** on tõhusamaks hinnatud Araabia ÜE-s, Hongkongis, Šveitsis, Singapuris, Kataris ja Norras. Samad riigid olid esimese 6 hulgas ka eelmisel aastal. Kõik suhteliselt väikesed ja jõukad riigid, kelledest pooled on seotud naftatootmisega. Kõik nimetatud riigid kuuluvad kümne edukama hulka ka majanduse seisundi poolest. Nähtavasti

võimaldab majanduse edukas areng valitsusel tõhusamalt (efektiivsemalt) tegutseda. Valitsuse töö on kõige nõrgemaks hinnatud Ladina-Ameerika riikides – Argentiinas, Venezuelas ja Brasiilias. EL liikmeriikidest on kõige madalamal kohal Kreeka.

- **Äritegevuse efektiivsus** on teistest kõrgem (TOP 6) USA-s, Šveitsis, Hongkongis, Iirimaa, Malaisias ja Norras. Võrreldes eelmise aastaga on tipus toimunud üks muudatus – Iirimaa asendab Rootsit. Esikohal oleva USA tugevuseks on tootlikkus, hinnad ja juhtimise praktika. Kõige ebaefektiivsem on äritegevus Horvaatias, Bulgaarias ja Sloveenias.
- **Infrastruktuuri arengutaseme** järgi näeb riikide esikuuik välja järgmine: USA, Šveits, Taani, Rootsi, Soome ja Kanada. Kõik teada-tuntud rikkad riigid, kus infrastruktuuri arendamisele on pikaajaliselt pühendatud suurt tähelepanu. Alamedetabelid näitavad, et USA-le kuulub esikoht teadusliku infrastruktuuri osas ja kolmas koht tehnoloogilise infrastruktuuri osas. Taanile esikoht hariduse alal, Rootsil tervishoiu alal jne.

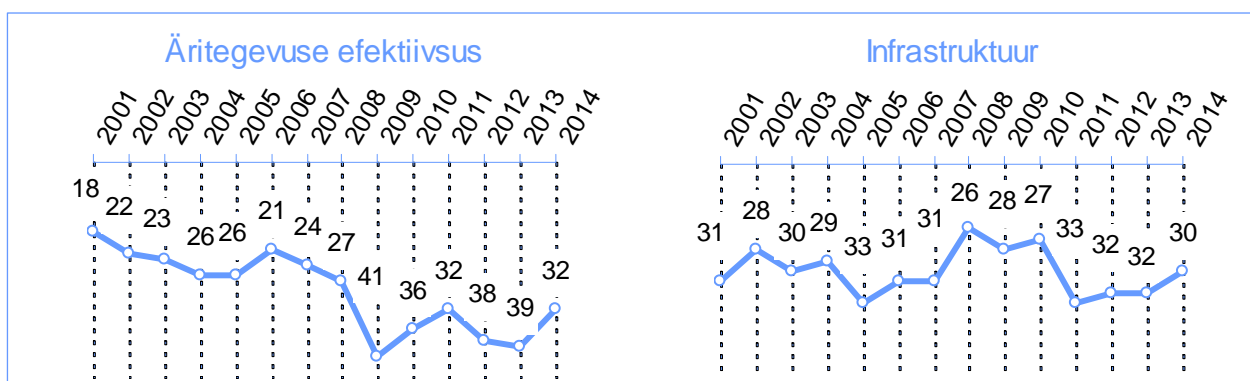
Eesti kohta võib faktoripõhiste edetabelite alusel öelda, et oleme tänavu parandanud oma konkurentsivõime positsiooni 3 faktori osas ja kaotanud ühe osas. **Majanduse seisundi** poolt kuulub Eestile tänavu 44. koht, mis on 5 koha võrra madalam kui eelmisel aastal. Languse on eelkõige põhjustanud tagasimineku väliskaubanduse ja investeringute osas.

Valitsuse tõhususe arvestuses paranes Eesti positsioon 7 koha võrra ja oleme 60 riigi võrdluses nüüd 23. kohal. Edu on toonud eelkõige institutsionaalse raamistiku areng. Tugevaks küljeks on ettevõttesõbralik äriseadustik.

Äritegevuse efektiivsuse võrdluses tõusis Eesti 39. kohalt 32. kohale. Varasemast kõrgemalt on hinnatud meie efektiivsust juhtimise praktika osas ning väärtushinnanguid. Reitingut kisub endiselt alla tööturg ehk täpsemalt oskustööjõu puudus.

Infrastruktuuri arvestuses tõusis Eesti 2 koha võrra ja asub nüüd 60 riigi võrdluses 30. kohal. Edu tõi areng tehnoloogilise infrastruktuuri ja hariduse osas.

2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime

IMD rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisest osa võtnud 60 riigi hulgas oli tänavu 26 Euroopa Liidu liikmesriiki. Kuna valdav osa Eesti väliskaubandusest (samuti tööjõu ja kapitali liikumisest) toimub Euroopa Liidu liikmesriikidega, siis on Eestile eriti oluline olla hästi informeeritud nende riikide konkurentsivõimest. IMD 2014. aasta projektis ei osalenud Küpros ja Malta.

EL liikmesriikide kohad ja konkurentsivõime indeksid IMD edetabelis

Koht EL arvestuses 2014	Riik	2014		2013	
		Koht IMD edetabelis	Konkurentsivõime USA suhtes (USA=100)	Koht IMD edetabelis	Konkurentsivõime USA suhtes (USA=100)
1	Rootsi	5	85,8	4	90,5
2	Saksamaa	6	85,8	9	86,2
3	Taani	9	84,0	12	83,5
4	Luksemburg	11	82,2	13	83,3
5	Holland	14	81,1	14	83,2
6	Iirimaa	15	80,4	17	79,6
7	Suurbritannia	16	79,8	18	79,2
8	Soome	18	78,2	20	78,2
9	Austria	22	73,7	23	74,7
10	Prantsusmaa	27	67,9	28	71,3
11	Belgia	28	66,6	26	73,1
12	Eesti	30	64,4	36	64,4
13	Tšehhi	33	62,2	35	64,6
14	Leedu	34	62,0	31	66,5
15	Läti	35	61,8	41	58,7
16	Poola	36	61,8	33	65,4
17	Hispaania	39	57,9	45	56,3
18	Portugal	43	54,4	46	56,2
19	Slovakkia	45	53,3	47	54,5
20	Itaalia	46	52,9	44	56,3
21	Rumeenia	47	52,8	55	49,7
22	Ungari	48	52,5	50	53,5
23	Sloveenia	55	46,2	52	51,0
24	Bulgaaria	56	45,8	57	47,8
25	Kreeka	57	42,2	54	50,0
26	Horvaatia	59	39,0	58	44,1
EL liikmesriikide keskmine		32,1	64,4	33,4	66,2

Tabelis toodust saab teha mitmeid olulisi järeldusi:

- Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime on vägagi erinev: EL-ile kuuluvad IMD 2014. aasta edetabelis kohad 5.-st kuni 59.-ni, indeksina väljendatuna 85,8-st 39,0-ni. EL liikmesriigi keskmine koht edetabelis on tänavu 32,1, mis on 1,3 kohta kõrgem kui eelmisel aastal. Keskmine konkurentsivõimeindeks on samas aja 1,8% punkti langenud
- EL konkurentsivõimelisem riik 2014. aastal on Rootsi, kellele järgnevad (TOP 6) Saksamaa, Taani, Luksemburg, Holland ja Iirimaa. Samad riigid olid samas järjestuses esimese 6 hulgas ka eelmisel aastal. Suuremad **tõusjad** edetabelis on: Eesti (+3 k) ja Rumeenia (+3 k) ning suuremad **langejad**: Itaalia (-3 k), Poola (-3 k), Kreeka (-2 k) ja Leedu (-2 k).
- **Eestile** kuulub EL arvestuses tänavu 12. koht, mis on 3 kohta kõrgem kui 2013. aastal. Eesti on möödunud Tšehhist, Poolast ja Leedust. Kui eelmisel aastal oli mahajäämus esikohal olevast Rootsist 26,1%-punkti, siis tänavu on see kahanenud 21,6%-punktile.

Täpsem analüüs EL liikmesriikide ja seejuures eraldi Eesti konkurentsivõimest on toodud järgmises peatükis.

3. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Käesolevas peatükis iseloomustame EL liikmesriikide konkurentsivõimet üksikute komponentide (20) alusel. Teeme seda nelja valdkonna lõikes: majanduse seisund, valitsuse tõhusus, äritegevuse efektiivsus ning infrastruktuur.

3.1. Majanduse seisund

Majanduse seisundit iseloomustavad näitajad on IMD meetodika kohaselt koondatud järgmisesse 5 gruppi: siseriiklik majandus, rahvusvaheline kaubandus, välisinvesteeringud, tööhõive ja hinnad. IMD kasutab tänavu majanduse hindamiseks 83 kriteeriumit, milledest 6 on ettevõtete küsitluse tulemused.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelis majanduse seisundi komponentide lõikes 2014. aastal

Koht EL arvestuses 2014	Riik	Siseriiklik majandus	Rahvusvaheline kaubandus	Välis-investeeringud	Tööhõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
1	Luksemburg	16	4	3	18	41	4
2	Saksamaa	6	6	13	10	20	8
3	Suurbritannia	12	20	6	29	32	11
4	Holland	30	7	11	32	36	15
5	Rootsi	18	25	9	39	28	16
6	Austria	24	10	25	26	24	17
7	Iirimaa	43	26	4	50	18	19
8	Prantsusmaa	17	29	21	43	30	22
9	Taani	26	12	26	37	38	23
10	Tšehhi	50	23	33	38	21	30
11	Leedu	44	9	49	48	15	31
12	Ungari	48	8	32	49	14	32
13	Rumeenia	38	21	52	41	29	33
14	Poola	27	15	60	46	13	36
15	Belgia	31	13	56	45	31	38
16	Läti	45	36	50	47	9	42
17	Eesti	54(22)*	30(20)	43(14)	42(10)	19(11)	44
18	Bulgaaria	57	16	45	52	4	47
19	Soome	47	35	44	44	34	49
20	Hispaania	40	18	18	59	17	51
21	Sloveenia	58	17	59	51	10	52

Koht EL arvestuses 2014	Riik	Siseriiklik majandus	Rahvusvaheline kaubandus	Välis-investeeringud	Tööhõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
22	Itaalia	41	31	53	53	42	53
23	Portugal	53	32	39	55	12	54
24	Slovakkia	52	28	54	54	23	55
25	Horvaatia	60	38	55	58	27	58
26	Kreeka	59	37	51	60	7	60
EL liikmesriikide keskmine koht		38,3	21,0	35,0	43,3	22,8	34,6

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabelis toodust nähtub järgmist:

- EL liikmesriikide suhteliselt tugevateks majanduse seisundi komponentideks (IMD 60 riigi võrdluses) on rahvusvaheline kaubandus (keskmine koht 21,0) ja hinnad (22,8 koht). Kõige nõrgem komponent on tööhõive (43,3 koht). Võrreldes eelmise aastaga on EL positsioon majanduse seisundi poolest vähesel (1,0 kohta) määral tugevnenud ja eelkõige on areng toimunud rahvusvahelise kaubanduse osas (eelmisel aastal oli keskmine koht 27,4, tänavu 21,0).
- Võrdlus riikide lõikes näitab, et majanduse seisundi poolest on IMD tunnistanud kõige tugevamaks EL riigiks tänavu taas Luksemburgi, kellele järgnevad Saksamaa, Suurbritannia, Holland, Rootsi ja Austria. Kolmeks kõige nõrgemaks majanduseks on tänavu Kreeka, Horvaatia ja Slovakkia.
- Komponentide lõikes on olukord järgmine. Siseriikliku majanduse arvestuses on 3 tugevamat riiki Saksamaa, Suurbritannia ja Prantsusmaa. Rahvusvahelise kaubanduse alal on kõige konkurentsivõimelisemad Luksemburg, Saksamaa ja Holland. Välisinvesteeringute arvestuses on kõige atraktiivsemad Luksemburg, Iirimaa ja Suurbritannia. Tööhõive probleemid on kõige paremini lahendatud Saksamaal, Luksemburgis ja Austrias. Hinnad on kõige konkurentsivõimelisemad Bulgaarias, Kreekas ja Sloveenias.
- **Eesti** positsioon EL liikmesriikide arvestuses majanduse seisundi komponentide lõikes on järgmine: siseriiklik majandus – 22. koht, rahvusvaheline kaubandus – 20. koht, välis-investeeringud – 14. koht, tööhõive – 10. koht ja hinnad – 11. koht. Võrreldes eelmise aastaga on Eesti positsioon paranenud 3 komponendi osas, need on: välisinvesteeringud (2 kohta), tööhõive (3 kohta) ja hinnad (4 kohta). Eesti koht komponentide alamedetabelis on halvenenud siseriikliku majanduse (–5 k) ja rahvusvahelise kaubanduse (–13 k) osas.

3.2. Valitsuse töö tõhusus

IMD käsitleb valitsuse tööd konkurentsivõime faktorina, kuna lähtub sellest, et ettevõtluskeskkond riigis sõltub suuresti riigiaparaadi tegevusest. Positiivselt hinnatakse valitsuse sellist tegevust, mis on paindlik ja võtab arvesse rahvusvahelises majanduskeskkonnas toimuvaid muutusi. Valitsus ei pea otseselt sekkuma ettevõtete tegevusse, kuid peab hea seisma konkurentsitingimuste edendamise eest vastavate riiklike programmide ja seadusloome kaudu. IMD hindab töö tõhusust järgmistes valdkondades: riigieelarve, maksupoliitika, institutsionaalne raamistik, äriseadusandlus ja sotsiaalne raamistik.

**EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelis valitsuse töö tõhusus
komponentide lõikes 2014. aastal**

Koht EL arvestuses 2014	Riik	Eelarvepoliitika	Maksupoliitika	Institutsionaalne raamistik	Äri-seadustik	Sotsiaalne raamistik	Kokku valitsuse töö tõhusus
1	Rootsi	21	46	5	6	2	10
2	Taani	12	41	9	7	4	11
3	Soome	29	44	11	5	3	13
4	Iirimaa	51	16	22	4	12	14
5	Saksamaa	16	50	7	17	10	16
6	Suurbritannia	43	30	4	12	18	17
7	Holland	25	52	18	8	5	18
8	Luksemburg	15	38	23	22	13	19
9	Eesti	23(6) *	27(3)	29(12)	15(7)	29(15)	23
10	Läti	18	39	37	18	33	29
11	Poola	33	37	27	24	27	30
12	Leedu	28	29	42	33	37	32
13	Austria	39	58	24	34	14	36
14	Tšehhi	37	40	36	36	24	38
15	Belgia	49	59	30	25	17	43
16	Bulgaaria	26	22	53	47	57	44
17	Slovakkia	42	43	43	41	30	45
18	Hispaania	56	49	34	43	19	46
19	Portugal	55	45	48	21	34	48
20	Prantsusmaa	53	60	28	31	15	50
21	Rumeenia	40	42	52	46	51	51
22	Ungari	50	56	50	38	49	53
23	Horvaatia	54	47	56	49	35	54
24	Itaalia	57	57	47	39	39	55
25	Sloveenia	60	51	54	45	31	56
26	Kreeka	59	54	55	40	40	57
EL liikmesriikide keskmine koht		38,1	43,5	32,5	27,2	24,9	34,9

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabelis toodust saab teha järgmised järeldused:

- EL liikmesriigid (26) on IMD konkurentsivõime hindamisel osalenud 60 riigi edetabelis valitsuse töö tõhususe järgi saanud kohti 10-st kuni 57-ni (eelmisel aastal 7-st kuni 56-ni). Keskmine koht on jäänud enam-vähem samaks, oli 34,7, sel aastal 34,9.
- Valitsuse töö EL liikmesriigiti on vägagi erineva tõhususega alates Rootsist, kellele kuulub EL parimana 10. koht, kuni Kreekani, kes asub 57. kohal. EL arvestuses on tõhusamad valitsused veel Taanil, Soomel, Iirimaa, Saksamaal ja Suurbritannial.

- EL liikmesriikide valitsuste tegevuse tugevamateks külgedeks on sotsiaalne raamistik (keskmine koht 24,9), äriseadustik (27,2) ja institutsionaalne raamistik (32,5). Nõrgimaks komponendiks on konkurentsivõime seisukohalt hinnates maksupoliitika (keskmine koht 43,5 ehk oluliselt kehvem kui EL-i mitte kuuluvatel riikidel).
- Komponentide lõikes on EL liikmesriikide TOP 3 järgmine: eelarvepoliitika – Taani, Luksemburg ja Saksamaa; maksupoliitika – Iirimaa, Bulgaaria ja Eesti; institutsionaalne raamistik – Suurbritannia, Rootsi ja Saksamaa; äriseadustik – Iirimaa, Soome ja Rootsi; sotsiaalne raamistik – Rootsi, Soome ja Taani.
- **Eestile** kuulub valitsuse tõhususe poolest 2014. aastal 9. koht, mis on 1 koha võrra parem kui eelmisel aastal. Seejuures on Eesti tugevamateks komponenditeks maksupoliitika (3. k), eelarvepoliitika (6. k) ja äriseadustik (7. k). Kõige madalama koha (15. k) on Eesti saanud sotsiaalse raamistiku eest.

3.3. Äritegevuse efektiivsus

Majanduslikult edukad riigid peavad väga oluliseks, et nende territooriumil asuvad äriettevõtted saaksid efektiivselt tegutseda. Selleks on riikidel mitmeid võimalusi. Üheks tähtsamaks peetakse panganduse edendamist, mis loob eeldused finantsturgude arenguks. Tähtsaks komponendiks on samuti äriseadustik, mis sõltuvalt oma sisust võib kaasa aidata või pidurdada ettevõtete arengut. Ettevõtete efektiivsust ei saa lahus vaadata tööjõu kvalifikatsioonist riigis. Seepärast on ka hariduse edendamisel ja väärtushinnangute kujundamisel suur osa äritegevuse efektiivsuse kujundamisel.

EL liikmesriikide äritegevuse efektiivsus komponentide lõikes 2014. aastal

Koht EL arvestuses 2014	Riik	Tootlikkus	Tööturg	Finants-turud	Juhtimise praktika	Väärtus-hinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
1	Iirimaa	5	15	25	6	1	4
2	Rootsi	6	23	10	9	11	8
3	Saksamaa	4	16	15	8	14	9
4	Taani	12	38	14	1	9	10
5	Holland	10	6	17	19	10	12
6	Soome	13	29	13	5	18	13
7	Luksemburg	8	33	7	13	31	14
8	Suurbritannia	20	20	11	20	23	18
9	Austria	9	24	36	14	38	20
10	Belgia	11	48	23	21	42	26
11	Eesti	41(22) *	44(14)	39(15)	23(11)	24(8)	32
12	Leedu	26	40	49	24	40	35
13	Poola	22	45	31	39	51	36
14	Prantsusmaa	16	51	19	38	57	37
15	Läti	31	43	51	29	36	38

Koht EL arvestuses 2014	Riik	Tootlikkus	Tööturg	Finants- turud	Juhtimise praktika	Väärtus- hinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
16	Tšehhi	36	42	38	44	45	40
17	Hispaania	19	56	30	53	49	42
18	Slovakkia	23	46	52	41	46	44
19	Itaalia	28	53	43	49	41	45
20	Rumeenia	38	34	58	40	52	50
21	Portugal	39	54	47	55	44	52
22	Kreeka	37	52	53	51	53	54
23	Ungari	44	50	56	52	56	56
24	Sloveenia	43	58	59	59	59	58
25	Horvaatia	48	60	54	60	60	59
26	Bulgaaria	57	59	60	58	55	60
EL liikmesriikide keskmine koht		24,8	40,0	35,0	32,0	37,1	33,5

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabelis toodud andmetest nähtub, et EL 26 riikide keskmine koht IMD ärijuhtimise efektiivsuse alamedetabelis on 33,5 ehk madalam kui 60 riigi keskmine (30. koht). Võrreldes eelmise aastaga on koht 1 võrra paranenud (2013. a 34,4). Väike paranemine on toimunud kõigi komponentide osas välja arvatud tööturg, mille keskmine koht oli eelmisel aastal 38,7. Tabelis toodu kohta võib lisada veel järgmist:

- EL liikmesriikide äritegevuse efektiivsus erineb väga olulisel määral: EL edukaim riik Iirimaa on IMD edetabelis 4. kohal ja nõrgim Bulgaaria on viimasel kohal.
- Äritegevuse efektiivsuse **komponentide** lõikes on tootlikkuse poolest 3 edukamat riiki Saksamaa, Iirimaa ja Rootsi. Tööturu arvestuses on eesotsas Holland, Iirimaa ja Saksamaa. Finantsurud töötavad kõige efektiivsemalt Luksemburgis, Rootsis ja Soomes. Juhtimise praktika on hinnatud kõrgemaks Taanis, Soomes ja Iirimaal ning väärtushinnangud on kõige paremini paigas Iirimaal, Taanis ja Hollandis.
- **Eesti** on äritegevuse efektiivsuse poolest EL 26 riigi hulgas 11. kohal Belgia järel ja Leedu ees. Aastaga oleme tõusnud 2 kohta, seda väärtushinnangute ja juhtimise praktika arvel. Probleemseteks komponentideks on meile endiselt tootlikkus ning töö- ja finants- turg. Kõige enam tuleb Eestil keskenduda tootlikkuse tõstmisele ja see eeldab eelkõige tootmisstruktuuri muutmist suurema lisandväärtusega toodete kasuks.

3.4. Infrastruktuur

Infrastruktuur on konkurentsivõime oluline, aga ka kulukas komponent. Arenenud infrastruktuur kiirendab majanduse arengut, mistõttu majanduslikult arenenud riigid pööravad suurt tähelepanu selle arendamisele. Riikides, kus baasinfrastruktuur (teedevõrk, raudteed, sadamad, lennuväljad) on suures osas juba välja arendatud, jääb rohkem vahendeid teadusliku ja tehnoloogilise infrastruktuuri edendamisele. Ilma selleta pole teaduspõhise riigi rajamine võimalik.

EL liikmesriikide infrastruktuuri positsioonid komponentide lõikes 2014. aastal

Koht EL arvestuses 2014	Riik	Baasinfrastruktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infrastruktuur
1	Taani	6	9	13	2	1	3
2	Rootsi	10	6	8	1	7	4
3	Soome	11	10	12	5	3	5
4	Saksamaa	17	15	3	7	19	8
5	Prantsusmaa	5	13	11	14	16	9
6	Holland	2	14	15	16	17	11
7	Suurbritannia	20	18	10	20	15	14
8	Austria	16	23	16	11	13	16
9	Iirimaa	31	19	22	9	12	20
10	Belgia	21	38	19	22	6	22
11	Luksemburg	30	22	24	12	14	23
12	Hispaania	23	33	25	19	37	27
13	Tšehhi	15	31	29	30	33	28
14	Portugal	40	30	33	23	30	29
15	Eesti	33(16) *	25(12)	38(19)	37(22)	21(13)	30
16	Läti	24	24	51	27	27	31
17	Sloveenia	41	42	31	29	29	32
18	Itaalia	57	34	21	25	38	33
19	Leedu	35	28	43	33	26	34
20	Poola	34	39	35	45	20	36
21	Ungari	32	36	34	39	35	37
22	Kreeka	45	46	39	26	34	39
23	Slovakkia	36	48	52	32	41	40
24	Horvaatia	50	44	54	34	42	41
25	Rumeenia	43	40	44	42	46	43
26	Bulgaaria	47	43	55	51	48	49
EL liikmesriikide keskmine koht		27,8	28,1	28,3	23,5	24,2	25,5

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabelis toodust saab teha mitmeid järeldusi:

- Infrastruktuur on EL liikmesriikide konkurentsivõime faktorite hulgas suhteliselt tugev külg – EL26 keskmine koht IMD edetabelis on 25,5 (eelmisel aastal isegi 25,0). Seejuures on kõik infrastruktuuri komponendid üsna ühtlaselt arenenud (keskmised kohad 23,5-st kuni 28,3-ni).
- EL vanad liikmesriigid (15) hõlmavad seejuures 12 esimest kohta EL liikmesriikide arvestuses. TOP 15 hulka kuuluvad ülejäänutest Tšehhi, Portugal ja Eesti. IMD infrastruktuuri alamedetabelis kuulub EL liikmesriikidele esimesest 30 kohast 15.
- EL 26 sisemises arvestuses kuulub infrastruktuuri arengutasemelt esikoht tänavu Taanile, kellele järgnevad Rootsi (eelmisel aastal 1.), Soome, Saksamaa, Prantsusmaa ja Holland (TOP 6). Infrastruktuuri komponentide lõikes on TOP 3 järgmine:

baasinfrastruktuur	Holland, Prantsusmaa, Taani
tehnoloogiline infrastruktuur	Rootsi, Taani, Holland
teaduslik infrastruktuur	Saksamaa, Rootsi, Holland
tervishoid, keskkond	Rootsi, Taani, Soome
haridus	Rootsi, Taani, Soome
- **Eesti** on infrastruktuuri arengutasemelt IMD 60 riigi arvestuses 30. kohal ja EL 26 arvestuses 15. kohal (eelmisel aastal vastavalt 32. ja 17. kohal). Eesti tugevamaks küljeks EL arvestuses on tehnoloogiline infrastruktuur, milles meile kuulub 12. koht. Koha võrra nõrgemad oleme hariduse taseme poolest. Eesti kõige nõrgemaks komponendiks (EL arvestuses) on tervishoid ja keskkond.

4. EL LIIKMESRIIKIDE ETTEVÕTLUSKESKKOND (ETTEVÕTTEJUHTIDE HINNANGUD)

Riigi konkurentsivõime mitmed aspektid ei ole statistiliselt mõõdetavad (või puudub nende kohta statistika), kuid samas on nad väga olulised iseloomustamaks ettevõtluskeskkonda riigis. Nagu eespool märgitud, näeb IMD meetodika selleks puhuks ette hinnangulise informatsiooni kogumist ettevõtetejuhtidelt. Vastavad küsitlused IMD harmoniseeritud küsitluslehe alusel viidi läbi kõigis 60-s projektis osalenud riigis 2014. a kevadel. Hinnanguid koguti oma riigi ettevõtluskeskkonna kohta 17 valdkonnas ja ärijuhtidele esitati kokku 118 küsimust. Ettevõtetejuhid hindasid probleeme ja olukorda oma riigis 6-palli süsteemis, arvestusega, et 6 punkti on kõrgeim ja 1 punkt madalaim hinne. Hilisema töötuse käigus viidi küsitlustulemused IMD poolt üle 10-palli süsteemi (max=10), mis on aluseks ka alljärgnevale analüüsile. Alljärgnevas tabelis on hinnangud (vastused) küsimustele koondatud 4 faktoripõhisesse gruppi.

EL 26 liikmesriigi ettevõtetejuhtide küsitluse koondtulemused faktorite lõikes

Koht	Riik	Keskmine hinne (max=10)					Koht IMD üldedet- abelis EL arvestuses
		Majanduse seisund (6 k)	Valitsuse tõhusus (34 k)	Äritegevuse efektiivsus (40 k)	Infra- struktuur (38 k)	Kokku (118 kü- simust)	
1	Rootsi	5,43	7,10	7,74	7,67	6,98	1
2	Taani	5,37	6,94	7,34	8,08	6,93	3
3	Saksamaa	6,35	6,58	7,40	7,40	6,93	2
4	Iirimaa	5,21	7,31	7,53	7,29	6,83	6
5	Soome	4,47	6,79	7,30	8,13	6,67	8
6	Holland	5,15	6,44	7,31	7,69	6,65	5
7	Suurbritannia	5,40	6,54	7,12	6,80	6,46	7
8	Luksemburg	4,67	6,19	6,90	7,10	6,22	4
9	Austria	5,27	5,41	6,37	6,95	6,00	9
10	Eesti	5,34	5,98	6,16	6,23	5,93	12
11	Läti	5,24	5,54	6,35	6,47	5,90	15
12	Leedu	5,96	4,58	6,13	6,18	5,71	14
13	Prantsusmaa	4,76	4,79	5,67	7,20	5,60	10
14	Belgia	4,51	4,78	6,07	6,61	5,49	11
15	Tšehhi	5,05	4,81	5,85	6,13	5,46	13
16	Poola	5,00	5,36	5,89	5,38	5,40	16
17	Portugal	4,10	4,68	5,37	6,28	5,11	18
18	Hispaania	4,18	4,41	5,51	6,14	5,06	17
19	Slovakkia	4,36	4,17	6,02	5,39	4,98	19
20	Rumeenia	4,71	3,51	5,55	5,23	4,75	21
21	Ungari	4,30	4,19	4,88	5,58	4,74	22
22	Itaalia	4,36	3,63	5,25	5,06	4,58	20

Koht	Riik	Keskmine hinne (max=10)					Koht IMD üldedetabelis EL arvestuses
		Majanduse seisund (6 k)	Valitsuse tõhusus (34 k)	Äritegevuse efektiivsus (40 k)	Infra- struktuur (38 k)	Kokku (118 kü- simust)	
23	Kreeka	4,03	3,61	4,74	5,46	4,46	25
24	Sloveenia	4,19	3,54	4,63	5,36	4,43	23
25	Bulgaaria	4,74	3,66	3,86	4,53	4,20	24
26	Horvaatia	3,50	3,58	3,83	4,86	3,94	26
Keskmine hinne		4,83	5,16	6,03	6,35	5,59	

Tabelis toodust nähtub järgmist:

- Kõige kõrgema keskmise hinde andnud Rootsi ettevõttejühid hindasid oma riigi ärikeskkonda 2014. aastal 6,98 punktiga ja kõige madalama keskmise hinde saanud Bulgaaria ettevõttejühid annavad oma riigi ärikeskkonnale vaid 3,94 punkti. Eelmisel aastal olid samad riigid nendel kohtadel ning siis sai Rootsi hindeks 7,47 punkti ja Bulgaaria 3,91, mis näitab, et vahe on aastaga siiski enam kui poole punkti võrra vähenenud.
- Ettevõtluskeskkonnale antud koondhinnangu alusel on riikide TOP6 järgmine: Rootsi, Taani, Saksamaa, Iirimaa, Soome ja Holland. Kõik need riigid, peale Soome, kuuluvad TOP 6 ka EL 26 üldedetabelis (Soome on seal 8-s). Sellest järeldub, et ettevõttejühide hinnangud ettevõtluskeskkonna kohta väljendavad vägagi adekvaatselt riigi üldist rahvusvahelist konkurentsivõimet.
- EL uutest liikmesriikidest on parim ettevõtluskeskkond Eestil (5,93 punkti), kellele järgnevad Läti (5,90 p), Leedu (5,71 p), Tšehhi (5,46 p) ja Poola (5,40 p). EL uusliikmetele kuuluvad ettevõtluskeskkonna arvestuses ka 3 viimast kohta. Nendeks riikideks on Horvaatia, Bulgaaria ja Sloveenia.
- Faktorite lõikes on TOP 3 järgmine:

majanduse seisund	Saksamaa, Leedu ja Rootsi
valitsuse tõhusus	Iirimaa, Rootsi ja Taani
äritegevuse efektiivsus	Rootsi, Iirimaa ja Saksamaa
infrastruktuur	Rootsi, Saksamaa ja Taani.
- **Eesti** ettevõttejühid on hinnanud oma ärikeskkonda tänavu 5,93 punktiga, mis on 0,20 punkti võrra kõrgem kui mullu. Hinded on paranenud kõigi faktorite osas, kusjuures areng on olnud kõige märgatavam äriefektiivsuse osas (0,58 p). Samuti on Eesti ettevõtluskeskkond saanud EL riikide keskmisest kõrgemad hinded kõikide faktorite osas peale infrastruktuuri.

Eesti ettevõtluskeskkond on ettevõttejühide hinnangul EL 26 arvestuses tänavu 10-l kohal. Samas kuulub Eestile konkurentsivõime üldarvestuses EL-is 12. koht. Seega on ettevõttejühide küsitluse tulemused mõjutanud Eesti konkurentsivõime positsiooni tervikuna positiivselt.

5. EESTI KONKURENTSIVÕIME INDIKAATORID LÄÄNEMERE RIIKIDE VÕRDLUSES

5.1. Majanduse seisund

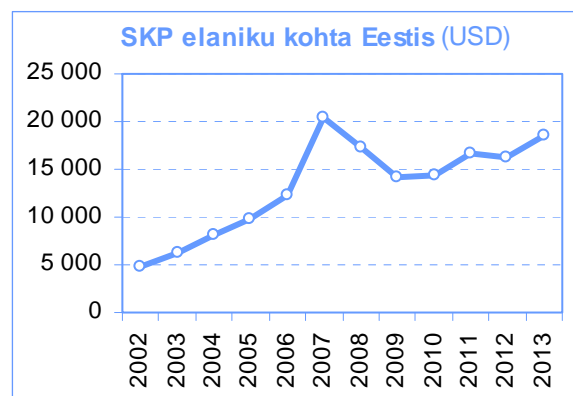
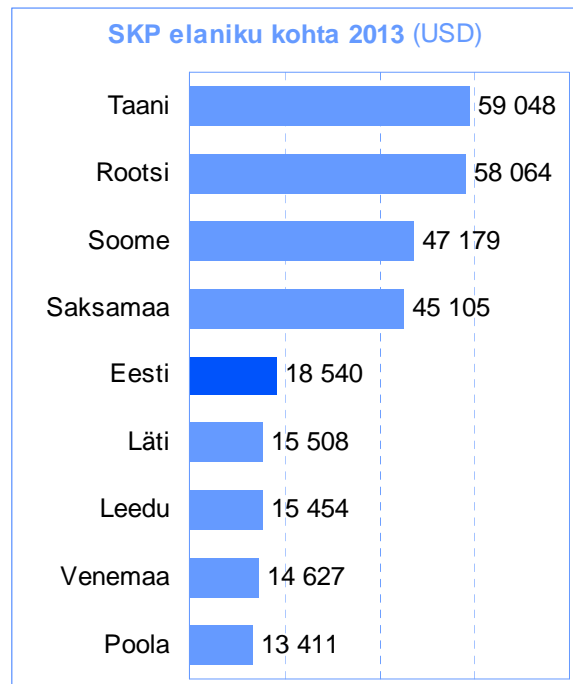
5.1.1. Siseriiklik majandus

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti siseriikliku majanduse komponendi osas 54. kohal 60 riigi hulgas. Madal koht on eelkõige tingitud majanduse suurusega seotud mahunäitajatest (SKP maht, osakaal maailma SKP-s, eratarbimise ja valitsuse kulutused), kus Eesti on eelviimasel kohal. Kõrgemaid kohti saavutas Eesti näitajate puhul, mis arvutatakse suhtena SKP-sse, näiteks investeeringute osakaal SKP-st (10. koht) ning majanduse kogusäästu suhe SKP-sse (15. koht). Kui kriisieelsetel aastatel oli Eesti esirinnas kasvu kiirust mõõtvate indikaatorite osas, siis 2013. aastal oli Eesti 16. kohal vaid eratarbimise kasvu kiiruse poolest. Kõige kõrgemal positsioonil oli Eesti majanduse kohanemisvõime poolest (9. koht).

2013. aastal oli Eesti SKP elaniku kohta 18 540 USD, mis oli IMD poolt võrreldud 60 riigi seas 33. kohal. Võrreldes 2002. aastaga on Eesti SKP elaniku kohta kasvanud pea neli korda. Majanduskasvu kiiruse poolest ületas Eesti 2002.–2007. a EL-i keskmist mitmekordselt ning ka peale majanduskriisi aastaid 2008–2009 on Eesti majanduskasv EL-i keskmisest kiirem olnud. Eesti SKP elaniku kohta on võrreldaval tasemel Läti, Leedu ja Poolaga, samas jääb 2,5 korda madalamaks Soome, Saksamaa ja üle kolme korda madalamaks Rootsi ning Taaniga võrreldes.

Kui võrrelda aga SKP-d elaniku kohta ostujõu pariteedi alusel, mis elimineerib hinnatasemete erinevused ning võimaldab võrrelda paremini riikide elatustaset, siis selle näitaja poolest on Eesti võrreldud 60 riigi hulgas 35. kohal. Kui 2000. aastal ulatus SKP elaniku kohta vaevalt pooleni EL-i keskmisest, siis 2013. aastal oli SKP PPP elaniku kohta kasvanud 72%-ni EL-i keskmisest.

Väga oluliseks eesmärgiks peaks Eestis olema suurema majanduskasvu saavutamine. Viimastel aastatel on Eesti SKP reaalkasv jäänud järjest napimaks (2012. aastal +4,7%, 2013. aastal +1,6%). Majanduskasvu aeglustumise Eestis on põhjustanud eelkõige välisurgude nõrkusest tingitud ekspordi pidurdumine ja investeeringute nappus. Ekspordi osatähtsus SKPs on vähenenud 76%-lt 2011. aastal 67%-le 2013. aastal. Samal ajal oli välisinvesteeringute osatähtsus SKP-s 2007. aastal 11%, kuid 2013. aastal vaid 4%. Majanduskasvu on viimastel aastatel toetanud eratarbimise kasv, mis arvestades kriisaja väga piiratud tarbimist, on olnud loomulik ja positiivne, kuid pikemas perspektiivis saab Eesti kui väikeriigi konkurentsivõime tugineda ikkagi eelkõige edukale ekspordile.

5.1.2. Väliskaubandus

IMD konkurentsivõime edetabelis on Eesti väliskaubanduse näitajaid koondava komponendi osas 30. kohal. Riigi ekspordivõimekus on riigi konkurentsivõime juures väga oluline tegur, sest ekspordides rohkem tooteid ja teenuseid rahvusvahelisele turule saab riigis kiiremini tagada heaolu tõusu. Eesti taolisele väikeriigile, kus siseturg on väike, on ekspordile orienteeritus üks majanduse edukuse olulisemaid alussambaid. Väiksus ei võimalda meil teiste riikidega konkureerida väliskaubanduse mahu osas, kuid suhtarvudes oleme edukad.

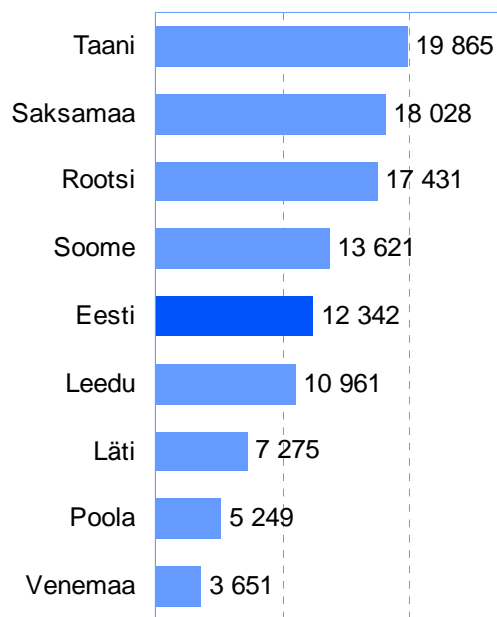
Väliskaubanduse üheks heaks näitajaks on ekspordikäibe suhe SKP-sse, mis muudab riikide väliskaubanduse paremini võrreldavaks. Kaupade ekspordikäibe suhe SKP-sse oli Eestis 2013. aastal 67%, millega IMD edetabelis olime 60 riigi hulgas heal 13. kohal. Viimasel kolmel aastal on Eestis ekspordikäibe SKP suhtes olnud languses, kuid 2013. aastal püsis veel oluliselt kõrgem kui majanduskriisi eelsel perioodil.

Eesti jääb **kaupade** ekspordikäibel elaniku kohta (12,3 tuh USD 2013. a) küll maha Taanist (19,9 tuh USD), Saksamaast (18 tuh USD), Rootsist (17,4 tuh USD) ja Soomest (13,6 tuh USD), kuid edestab teisi Balti riike, Poolat ja Venemaad.

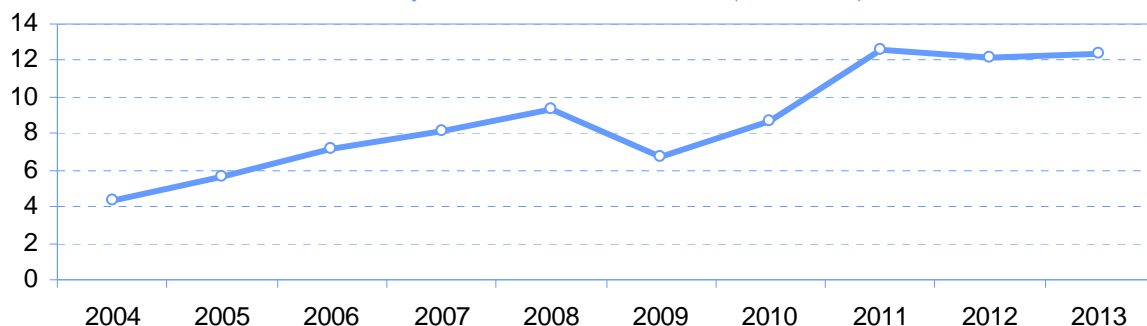
Eesti positsioon **teenuste** ekspordikäibe osatähtsusest SKP-s edestas kõiki vaatlusaluseid riike. IMD konkurentsivõime edetabelis maailma riikide hulgas on Eesti 6. positsioonil. Teenuste ekspordikäibe osakaal SKP-st oli 2013. aastal 23,4%. Kuigi ka see näitaja on viimase kahe aastaga langenud, on langus olnud oluliselt väiksem kui kaupade ekspordil.

Viimastel aastatel on kogu väliskaubanduse osakaal SKP-st olnud keskmiselt 90%. Seega sõltub Eesti majanduse olukord üsna suurel määral välisnõudlusest. Ekspordi kasvu on tagasi hoidnud Eesti kaubanduspartnerite, peamiselt Venemaa ja Soome nõrk majanduskasv. Eesti üheks probleemiks on eksporditurgude liigne kontsentreeritus (selle näitaja osas olime IMD reitingus 49. kohal). Majandusprobleemid suure osakaaluga turgudel toovad kaasa meie ekspordi pidurdumise. Nii näemegi, et 2014. aastal on Soome ja Venemaa majandusprobleemid pidurdanud oluliselt Eesti ekspordivõimekust. Seega on uute eksporditurgude leidmine meie ettevõtete jaoks esmavajalik ja suurt tähelepanu nõudev tegevus. Riik saab siin pakkuda olulist tuge (saatkondade töötajad, riiklikud visiidid, EAS-i välisesindajad jne), kuid määravaks saab ettevõtete ekspordijuhtide kompetentsus ja innovaatus.

Kaupade eksport elaniku kohta 2013 (USD)

Eesti ekspordikäibe elaniku kohta (tuhat USD)

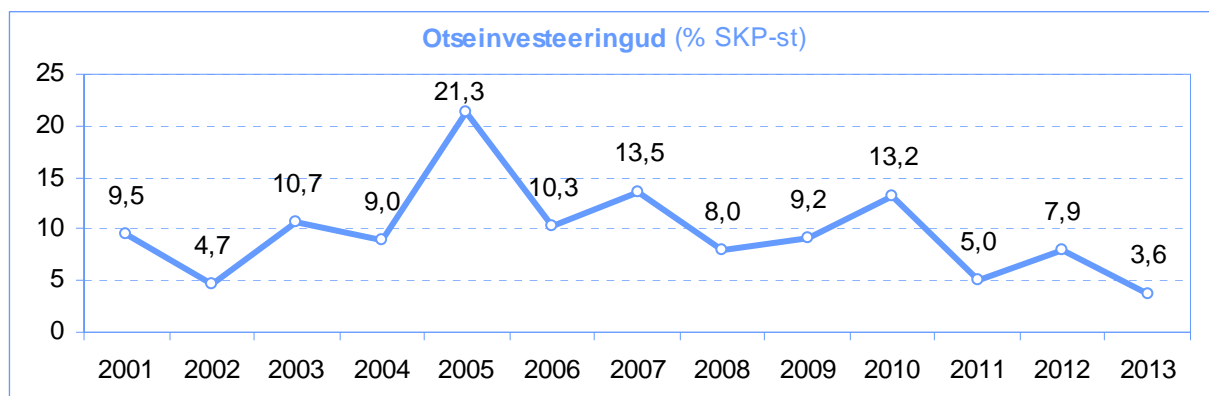
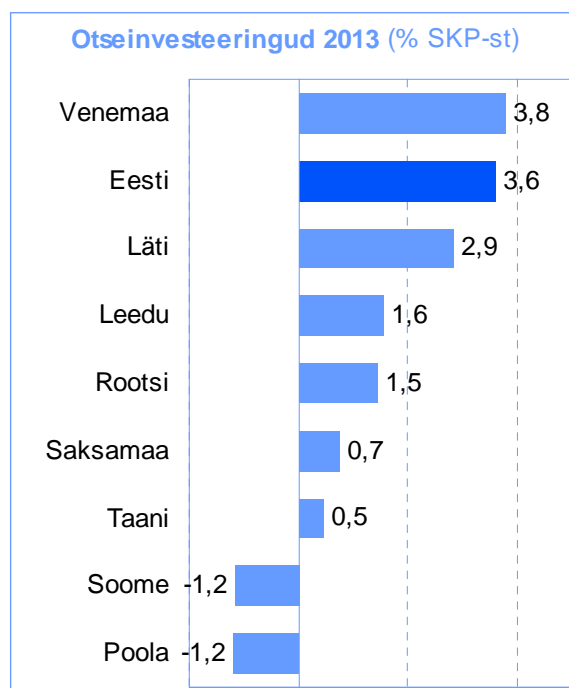

5.1.3. Otseinvesteeringud

Otseinvesteeringute koondnäitaja osas oli Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis 60 riigi hulgas 43. positsioonil. Väikeriigi puhul on ka arusaadav, et nii ise tehtud kui ka saadud otseinvesteeringute maht pole suuremate riikidega võrreldav. Näitajate osas, mis mõõdavad otseinvesteeringuid suhtena SKP-sse on Eesti koht aga tabeli eesotsas, näiteks Eestisse tehtud otseinvesteeringute vood suhtena SKP-sse (12. koht) ning Eestisse paigutatud otseinvesteeringute positsioon suhtena SKP-sse (9. koht). Eestist väljapoole tehtud otseinvesteeringute osas suhtena SKP-sse on Eesti konkurentsivõime edetabeli keskpaigas.

Otseinvesteeringute sissevool, millega kaasneb tavapärastelt ka oskusteabe saamine, annab võimaluse majanduse kiiremaks arenguks, soodustades uute ettevõtete ning täiendavate töökohtade loomist, uute tehnoloogiate juurutamist jne. Otseinvesteeringute sissevool Eestisse kasvas hüppeliselt pärast Eesti liitumist EL-ga 2004. aastal. 2005. aastal moodustasid otseinvesteeringud 21% SKP-st. Aastatel 2006–2010 moodustasid Eestisse tehtud otseinvesteeringuid 8–13% SKP-st, mis oli Läänemere riikide seas kõrgeim näitaja. 2011. aastal saabus otseinvesteeringutes madalseis. 2013. aastal olid otseinvesteeringud Eestisse 3,6% SKP suhtes, millega me oleme analüüsitud 60 riigi hulgas 12. kohal ja heal positsioonil Läänemere riikide hulgas.

Otseinvesteeringute vähenemise põhjuseks on ühest küljest majandusprobleemid otseinvestorite endi koduturul, mis ei tee investeerimist välismaale ahvatlevaks ja mistõttu tootmist koondatakse. Teisalt on Eesti majandus muutunud. Investeerimise põhjuseks ei saa enam olla odavad tootmiskulud (tööjõud, energia, renditingimused) ning kiire kasv Eesti siseturul. Eesti majanduse tugevnemisega on konkurents suurenenud ning suurte kasumite teenimine keerulisem. Eesti peab muutuma atraktiivseks nn tarkade investorite silmis, kes ei pea oluliseks mitte niivõrd madalat kulutaset, vaid otsivad motiveeritud ja haritud tööjõudu ja head ettevõtluskeskkonda.

5.1.4. Tööturg

IMD reitingus asub Eesti tööturu komponendi osas 42. koha. Eestis on tööealiste inimese arv väike (58. koht), avalikus sektoris töötab liialt suur osa töajõust (45. koht), liialt suur on töötus (42. koht).

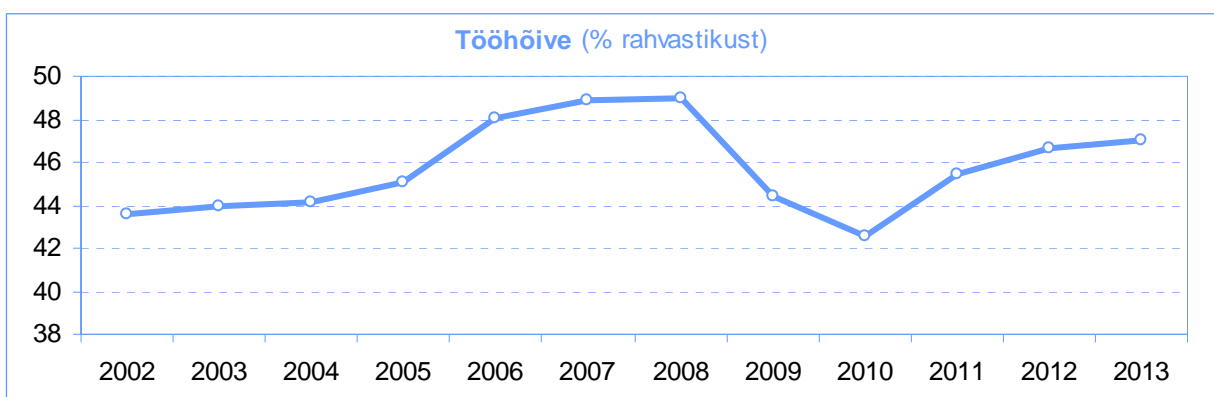
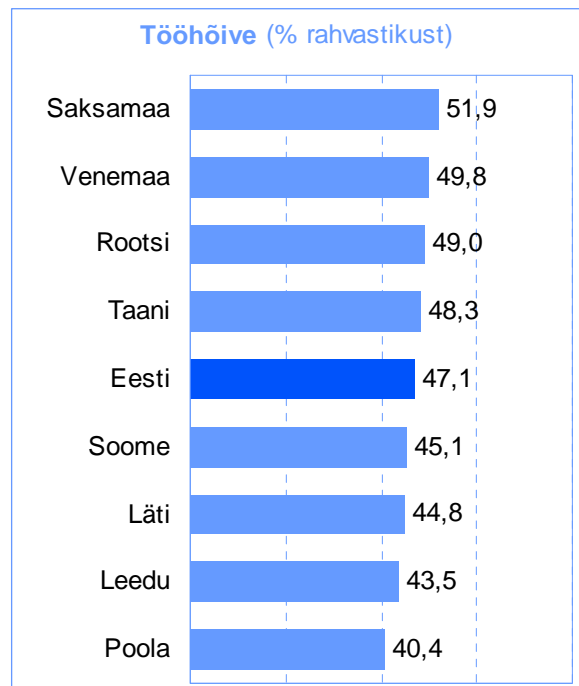
Tööturu seisundit ning ühtlasi ka riigi konkurentsivõimet peegeldab hõivatute osakaal rahvaarvust, mille järgi saab hinnata rahvastiku tööalast aktiivsust ja tervikuna demograafilisi protsesse riigis. Tööhõivet mõjutavad elanikkonna vanuseline koosseis, aga ka traditsioonid (naiste tööhõive osas), harituse tase, elatustase jne. 2013. aastal oli tööga hõivatud 47,1% Eesti rahvastikust, millega asusime 60 riigi seas 26. kohal. Tööga hõivatute osakaal Eestis oli madalam (42,6%) 2010. aastal, mil majandus alles hakkas väljuma majanduskriisist. Eelkõige taastus ettevõtete tootmiskaht tootlikkuse kasvu toel, misjärel hakati ka uusi töökohti looma.

Siit alates on tööga hõivatute osakaal kasvanud ning üldine tööpuudus Eestis viimastel aastatel ka vähenenud (2011. aastal 12,5%, 2013. aastal 8,6%). Märkimist väärib ka asjaolu, et üldise tööpuuduse vähenemisega on vähenenud ka pikaajaline tööpuudus (2011. a 7,1%, 2013. aastal 3,8%) ning noorte tööpuudus (2011. a 22,4%, 2013. a 18,8%). Siiski majanduse arengu seisukohast loetakse normaalseks, kui tööpuuduse tase on 5–6% tööealisest elanikkonnast (15–74 aastased).

Läänemere riikidega võrreldes on Eesti nii majanduse mahult kui ka elanike arvu poolest kõige väiksem riik. Samas tööhõive osakaal elanikkonnast on Eestis kõrgem oluliselt suurema majanduse ja rahva arvuga Poolast ja Soomest, aga ka lähinaabritest Leedust ja Lätist.

2013. aastal tööga hõivatute osakaal elanikkonnast küll kasvas eelmise aastaga võrreldes, kuid kasv on aeglustunud. Eesti on väikese majanduse ja madala iibega riik, kus peaks rohkem tähelepanu pöörama tööhõive suurendamisele. Üheks võimaluseks on siin käivituv töövõime reform. Oluliselt enam tuleks soodustada ka vanemaeliste tööhõivet. Võtmeküsimuseks on aga probleem, kuidas peatada massiline parimas eas tööjõu lahkumine Eestist.

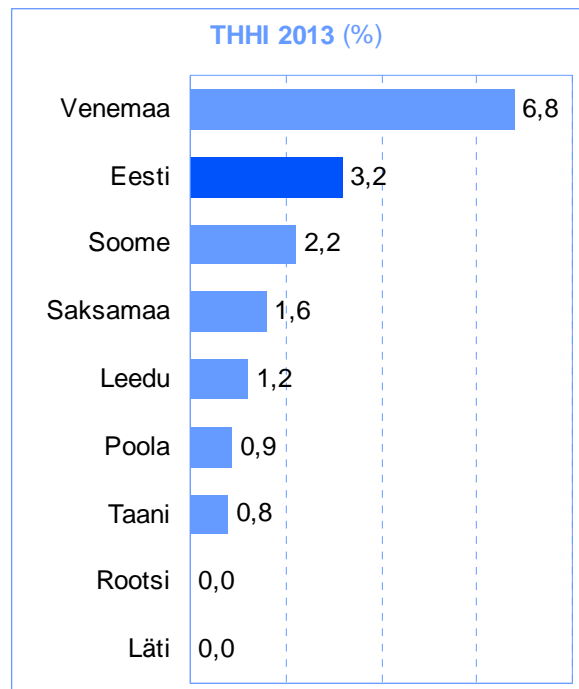
Riigi konkurentsivõimet piirab ka ülepaisutatud avalik sektor, millega kaasneb reeglina ettevõtete maksukoormuse kõrgem tase ja ajude äravool erasektorist. Eestis töötas avalikus sektoris 2013. aastal 26,3% töajõust ning selle näitajaga oli Eesti 60 riigi hulgas kesisel 45. kohal.

5.1.5. Tarbijahindade muutus

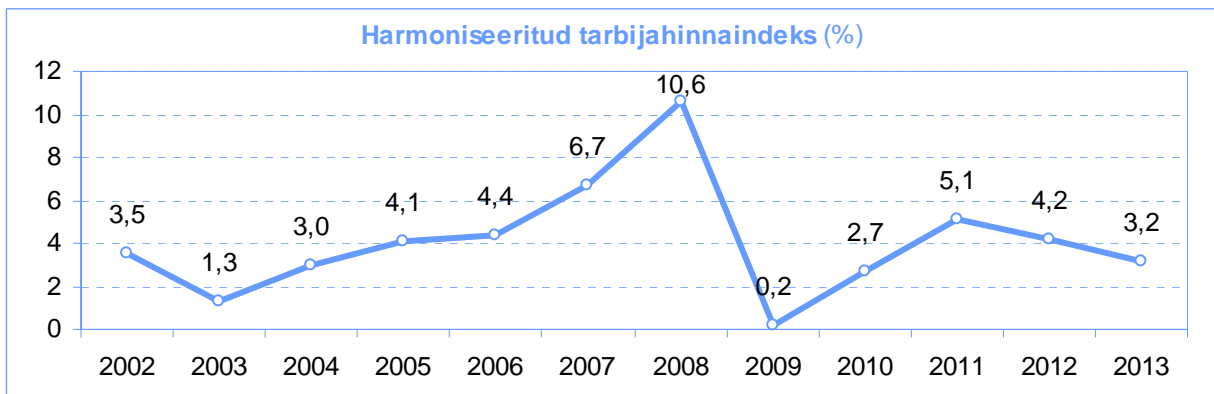
Hinnataseme poolest on Eesti veel atraktiivne – IMD reitingus 19. kohal.

Tallinnas on võrreldes teiste pealinnadega elu veel suhteliselt odav (12. koht), suhteliselt soodsad on ka korteri ja kontori rent. Probleemiks on toidukulude suur osakaal tarbijakuludes ning kiire inflatsioon (46. koht). Eestile, nii nagu ka teistele Balti riikidele, on viimaste aastakümnete jooksul olnud iseloomulik madalam hinnatase, kuid samas on toimunud kiire jaehindade konvergents Euroopa majandusruumiga. Kui 2003.aastal oli Eesti hinnatase 62% EL keskmisest, siis 2013.aastaks oli Eesti jõudnud 80%-ni keskmisest. Lisaks sellele iseloomustab väikeriiki suur sõltuvus maailmaturu hindadest ja hinnamuutuste suurem volatiivsus. Jaehindade tõus kiirenes Eestis koos majandusbuumiga (2008. aastal oli tarbijahinnaindeks 10,6%), kahanes majanduskriisis olematuks (0,2%), kiirenes jälle majanduse taastudes, jõudes 2011. aastal 5,1%-ni. 2014. aastal räägime maailmaturu toormehindade languse tõttu Eestis taas deflatsioonist.

Lätis ja Leedus on jaehindade tõus olnud mõõdukam. Läti hinnatase oli 2013. aastal 71% ning Leedus 65% EL keskmisest. Aeglasem hinnatõus teistes Balti riikides on võimaldanud neil Eestist kiiremini kasvatada eratarbimise mahtusid arvestatuna ühe inimese kohta (arvestatuna ostujõu pariteedi alusel). Nii oli Eesti eratarbimise tase 63% EL keskmisest, millega oleme 28 liikmesriigi seas alles tagant viiendal kohal. Samal ajal oli eratarbimise tase Lätis 67% ja Leedul 78% EL keskmisest.

Inflatsiooni määra mõõtmiseks saab kasutada harmoniseeritud tarbijahinnaindeksit, mis Eestis tõusis 2013. aastal aasta varasemaga võrreldes 3,2%. Suurimaks mõjutajaks oli elektri ja toidu kallinemine. Tarbijahindade tõusu on tagasi hoidnud maailmaturul langenud toormehinnad. Eestist madalam on inflatsioon püsinud kõigis teistes vaadeldavates Läänemere äärses riikides. Vaid Venemaal on hinnatõus olnud kiirem kui Eestis, olles 2013. aastal 6,8% ja 2014. a kiirenedes veelgi.

5.2. Valitsuse töö tõhusus

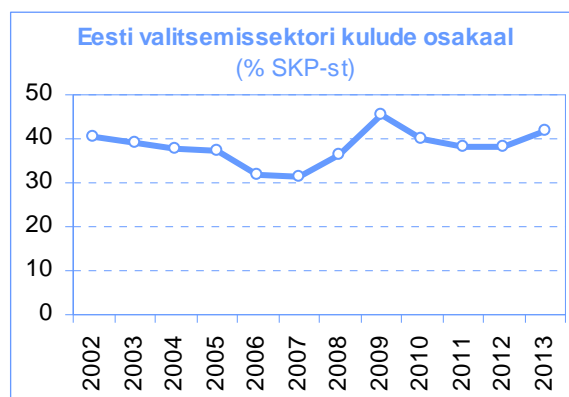
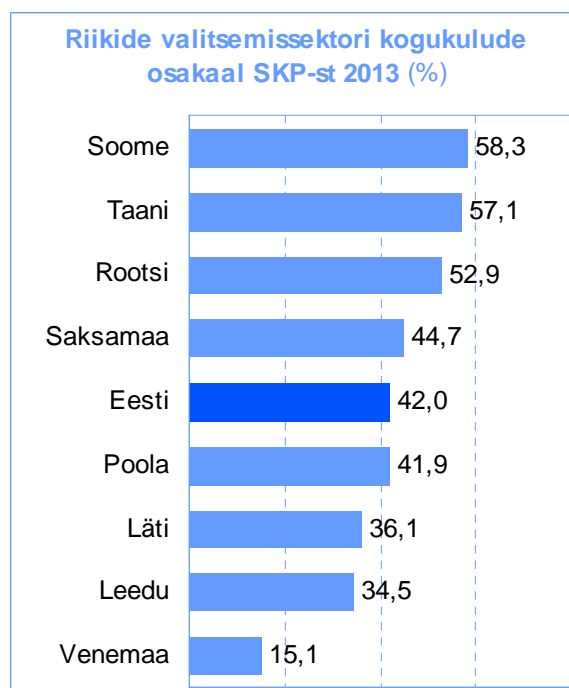
5.2.1. Riigi rahandus

Riigi rahanduse valdkonnas on Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis keskmisest kõrgemal 23. kohal. Eesti riigivõlg on väike ja eelarve suhteliselt hästi tasakaalus. Hoolimata sellest, et valitsuse võlg on väike, kasvas see 2013. aastal 18% ning selle kasvukiirusega jäi Eesti 60 riigi hulgas 59. kohale.

Probleemiks on ka valitsemissektori kogukulude suur osakaal SKP suhtes. Konkurentsivõime seisukohalt loetakse konkurentsivõimelisemaks neid riike, mille valitsemissektori kulutused SKP suhtes on madalamad. Eesti valitsemissektori kulud moodustasid 2013. aastal SKP-st 42% ja sellega jäi Eesti IMD võrreldud 60 riigi hulgas 40. kohale.

Põhjala riikide valitsemiskulud on ühed kõrgemad maailmas ja nii jääb Eesti Läänemere riikide võrdluses keskmiste hulka. Läänemere riikidest oli 2013. aastal kõige suurema valitsemissektori kulutuste osakaaluga Soome, kus see moodustas SKP-st 58%. Soome valitsuse jaoks on lähiaastate suureks väljakutseks kuidas seiskunud majanduse ja vananeva ühiskonna tingimustes tulla toime suurte valitsemiskuludega ja kuidas muuta valitsemist efektiivsemaks. Ligikaudu samal tasemel kui Soomes on kulud ka Taanis (57%), kuid Taanis valitsemissektori kulutuste tase aastaga langes, Soomes aga kasvas. Võrreldes Eestiga oli valitsemissektori kulude tase SKP suhtes kõrgem veel Rootsis ja Saksamaal. Eestist madalam oli valitsemissektori kulude osakaal SKP-st Lätis, Leedus ja Venemaal. Poolas oli valitsemissektori kulutuste osakaal SKP-st 2013. aastal sama mis Eestis. Samas Poolas valitsemissektori kulu SKP suhtes aastaga ei muutunud, kuid Eestis tõusis see 4%-punkti võrra. Varasematel aastatel on Eesti valitsemissektori kulude osakaal SKP-st olnud üldjuhul madalamal tasemel, kõrgem oli see vaid 2009. aastal, kui see ulatus 45% SKP-st. Kõige väiksemad olid valitsemissektori kulud SKP suhtes aastatel 2006–2007 (vastavalt 32% ja 31%).

Levinud seisukoha järgi peetakse valitsemissektori kulutusi suhteliselt tõhusaks, kuni need ei ületa kolmandikku sisemajanduse kogutoodangust. Suurem kulutuste osakaal mõjub majanduskasvule negatiivselt, tuues pikemas perspektiivis kaasa investeeringute alanemise ja tööturu probleeme. Eesti vajaks kindlasti riigi valitsemise kulude auditit ja arvestades üldisi demograafilisi trende, tuleks erinevate uuringute andmetel vähendada valitsemissektoris töötajate arvu 1000-1500 inimese võrra aastas. Kuna ettevõtjate hinnangul on liigne bürokraatia üks oluline ettevõtlust takistav tegur, siis oleks bürokraatiat kasvatavatest töökohtadest ja tegevustest loobumine kasulik ettevõtluse arengule.

5.2.2 Maksupoliitika

Maksupoliitika suhtes annab konkurentsivõime hinnang Eestile riikide hulgas keskmise lähedase 27. koha. Tervikuna on kogutud maksude osakaal SKP suhtes Eestis (27,4%) 60 riigi keskmise lähedal, kuid hinnangud erinevatele maksudele kõiguvad väga oluliselt. Nii oleme 60 riigi hulgas 5. positsioonil ettevõtete tulumaksu osakaalu osas SKP-st ja 50. positsioonil kaudsete maksude osakaalu osas. Vastuoluline on ka tööjõumaksude temaatika.

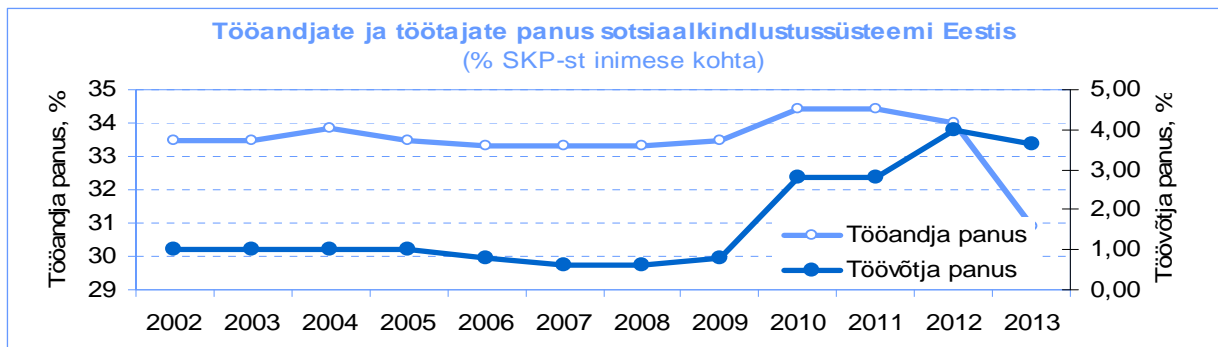
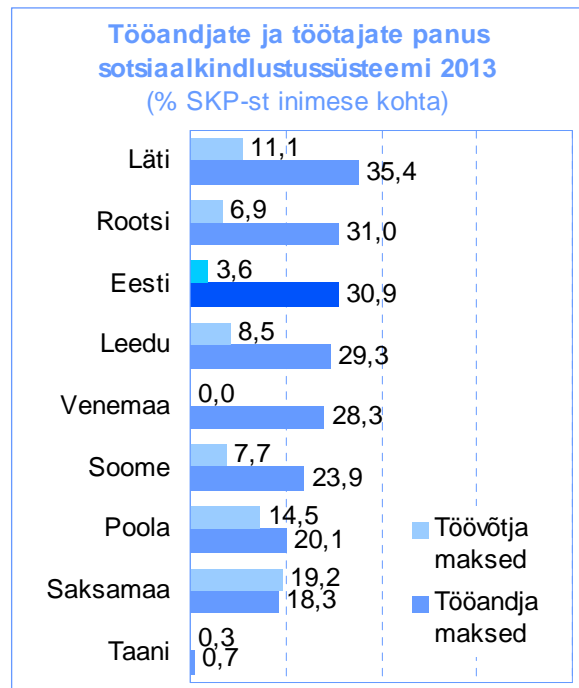
Erinevalt Eestist maksavad enamikes riikides sotsiaalmaksu ka töövõtjad. Käesolevas võrdluses olevate riikide hulgas on Eestis väga väike töövõtjate poolne sotsiaalkindlustusmaksu kohustus (kohustuslik pensionikindlustus ja töötuskindlustuse makse – kummagi määr 2% brutopalgast).

IMD metoodika kohaselt on konkurentsivõimelisemad need riigid, kus tööandjate ja töövõtjate suhteline panus sotsiaalkindlustussüsteemi on madalam. Hindamisel võrreldakse sotsiaalkindlustusse tehtud kohustuslikke maksete osakaalu sisemajanduse koguproduktiga ühe elaniku kohta.

Vaadeldud riikide hulgast paistab Eesti silma sellega, et tööandjate poolt tehtud maksed sotsiaalkindlustussüsteemi on töövõtjate panusega võrreldes kõige suuremad (va Venemaa, kus töötajapoolne panus üldse puudub). Nii moodustas 2013. aastal Eestis tööandjate sotsiaalkindlustusmaksete määr 30,9% SKP-st ühe elaniku kohta, samas kui töövõtjate panus oli 3,6% SKP-st ühe elaniku kohta (vahe 8,6 kordne). Sellest tulenevalt osutub Eesti töövõtja panuse järgi küll kõige konkurentsivõimelisemate hulka, kuid jääb tööandjate poolse kõrge maksumäära tõttu konkurentsivõimelt viimaste sekka.

Tööandjate ja töövõtjate suurima ebaproportsionaalsusega sotsiaalkindlustussüsteemi panustamisel järgnevad Eestile Rootsi (vahe 4,5 korda) ja Leedu (vahe 3,4 korda). Kõige võrdsemalt panustavad sotsiaalkindlustusse Saksamaa töötajad ja tööandjad (vastavalt 18,2% ja 19,2% SKP-st ühe elaniku kohta). Tööandjad panustavad kõige enam sotsiaalkindlustussüsteemi Lätis (35,4% SKP-st ühe elaniku kohta), töötajapoolne suhteline panus on suurim Saksamaal (19,2% SKP-st ühe elaniku kohta).

Kuna ravikindlustuse- ja riikliku pensionikindlustuse süsteeme finantseeritakse Eestis sotsiaalmaksu kaudu, mida maksavad vaid tööandjad, on tehtud ettepanekuid kaaluda selle jaotamist töövõtjatega. Kuna töötajate netosissetulekuid ei tohiks sotsiaalmaksu jagamise tõttu väheneda, oleks jagamise peamine efekt puhtalt psühholoogiline, sest praeguse süsteemi juures ei taju töötaja sotsiaalmaksu kui oma töötasu osa ja kindlustusliiki, mille eest saab teatud hüvitisi. Sotsiaalmaksu jagamine tööandja ja töövõtja vahel võiks ehk suurendada ka töötajate huvitatust rääkida aktiivsemalt kaasa sotsiaalkindlustuse süsteemi arengu küsimustes. Sotsiaalmaksu viimine palganumbri sisse aitaks näidata töötajate palkasid ja tegelikku maksukoormust võrdluses teiste riikidega õiglasema ja selgema.

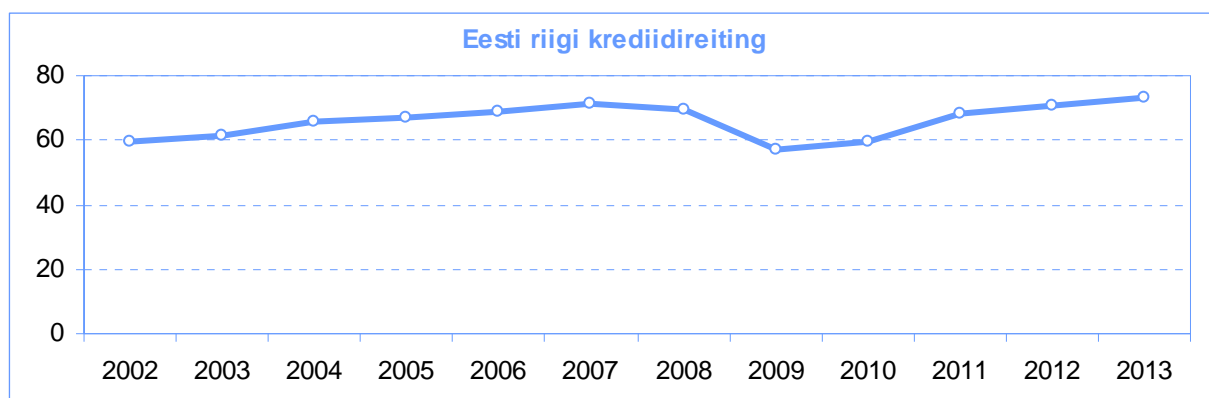
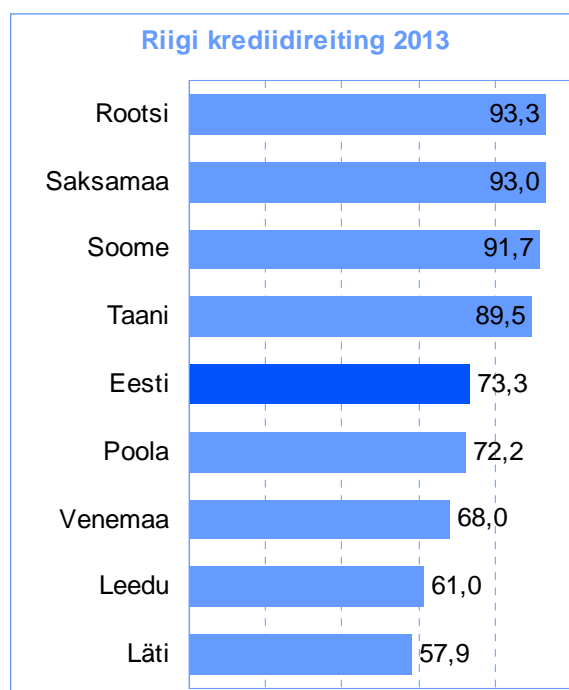
5.2.3. Institutsionaalne raamistik

Valitsuse institutsionaalne raamistiku koondhinnangu alusel asub Eesti 60 riigi võrdluses keskmisel (29.) positsioonil. Laenud ei ole ettevõtjate jaoks liialt kallid (14. koht), valitsuse otsuseid viiakse suhteliselt efektiivselt ellu (17. koht), valitsus muudab paindlikult oma poliitikat sõltuvalt muutustele majanduses (17. koht). Negatiivselt paistab Eesti silma selle poolest, et laenude ja hoiuste intresside vahe on suhteliselt suur (4,95 protsendipunkti ja 46. koht). Keskmiste hulgas oleme riigi krediidireitingu osas.

Riigi krediidireiting on üks valitsuse töö tõhususe kaudseks näitajaks ja rahvusvaheline usaldusväarsuse indikaatoriks. Mitmed reitinguagentuurid ja keskused maailmas tegelevad riikide krediidireitingute väljatöötamisega. IMD kasutab antud otstarbel „Institutional Investor Magazine“ uuringu tulemusi, mille skaala ulatub 0–100-ni (0 väljendab täielikku usaldamatust, kus maksejõuetus on vältimatu ja 100 kajastab kõige kõrgemat usaldust, kus maksejõuetus on välistatud). Uuringu tarbeks küsitletakse kahel korral aastas (märtsis ja septembris) 75–100 rahvusvahelist investeerimispanka, kelle analüüsiosakondade töötajad annavad hinnanguid erinevate riikide kohta. Krediidireiting arvutatakse vastuste kaalutud keskmisena, lähtudes konkreetse panga globaalse äri ulatusest ja analüüsimetoodika põhjalikkusest.

Eesti krediidireiting on 60 riigi hulgas 28. kohal (reiting 73,3) ja Eesti tulemus on natuke parem riikide keskmisest (69,9). Viimase aastaga Eesti krediidireiting paranes. Võrreldes 2002. aastaga on Eesti reiting tõusnud ligi 14 punkti võrra. 2002–2007. aastani Eesti reiting tõusis, kriisi ajal langes oluliselt, kuid on nüüdseks taastunud ja jõudnud kõigi aegade kõrgeimale tasemele.

Joonisel on näha Läänemere riikide usaldusreitingud 2013. a. Sellest nähtub, et väga usaldusväärseteks on tunnistanud ka Eesti peamised kaubanduspartnerid: Rootsi, Saksamaa, Soome ja Taani. Keskmise usaldusväarsus iseloomustab Eestit ja Poolat. Keskmisest madalam krediidireiting on Venemaal, Leedul ja Lätil.

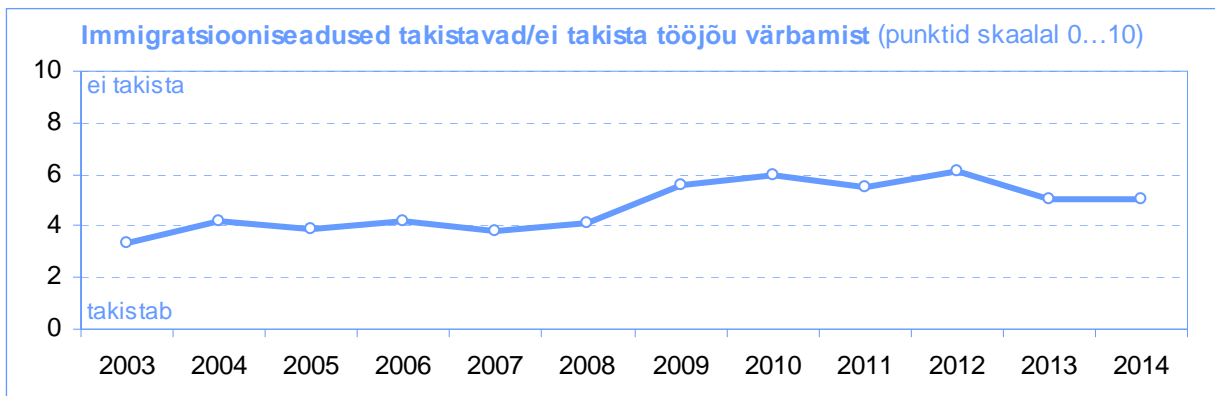
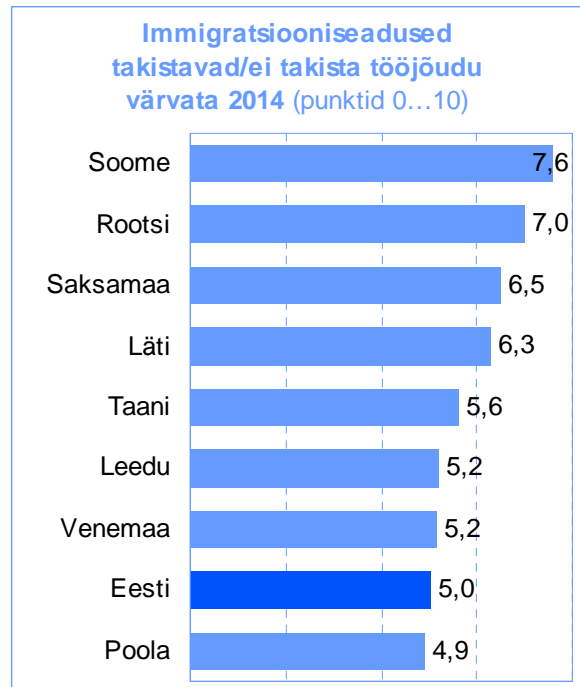
5.2.4. Äriseadustik

Äriseadused korraldavad Eesti majandust suhteliselt efektiivselt, siin asume rahvusvaheliselt heal 15. kohal ja oleme aastaga oma positsiooni parandanud. Eestis on lihtne firmat luua (2. koht) ja äritegevust edendada (9. koht). Tööregulatsioonid on paindlikud (5. koht). Probleemiks on jätkuvalt seadusandlus, mis reguleerib välistööjõu riiki lubamist.

Eesti ettevõtete juhtide hinnangul on võõrtöö värbamine Eestis raskendatud – 2014. aasta edetabelis olime siin 53. kohal (ettevõtete juhtide hinne 5,0 punkti). Positiivne on siiski see, et võrreldes 2003. aastaga on Eesti ettevõtete juhtide hinnang tõusnud 1,7 punkti ja on loota, et lähiaastatel siin paranemine jätkub.

Nii jõustusid 1. septembril 2013. a välismaalaste seaduse muudatused, kus välismaalastest tippspetsialisti palkamise aeg lühenes mõnele päevale võrreldes varasema 3–6 kuuga, samuti võimaldati tööle asuda ka lühiajalise viisiga. Lihtsustatud kord kehtib usaldusväärsetele ettevõtetele, eeldusel et tippspetsialistile makstakse vähemalt kahekordset Eesti keskmist palka. Mõnevõrra lihtsustati ka madalamapalgaliste töötajate palkamist välisriikidest, näiteks kaotati nõue kolmenädalase konkursi korraldamiseks vajamineva töötaja leidmiseks Eestist.

Soome ja Rootsi ettevõtete juhtide hinnangul ei takista seal seadused nii oluliselt ettevõtetele võõrtööjõu värbamist. Lihtsam on võõrtööjõu värbamine ka Saksamaal ja Lätis, kus ettevõtete juhtide küsitluse tulemused jäid vahemikku 6,5...6,3 punkti (skaalal 0–10). Mõnevõrra probleemsem on võõrtööjõu värbamine üldiselt liberaalses Taanis, samuti Leedus ja Venemaal.

5.2.5. Sotsiaalne raamistik

Sotsiaalse raamistiku osas asub Eesti rahvusvaheliselt keskmisel positsioonil (29. koht). Rahuldavaks hinnatakse kohtute tööd (25. koht) ja isikliku turvalisuse ja eraomandi kaitset (25. koht). Probleemiks on naiste väike kaasatus ühiskonna juhtimisse ja poliitikasse (37. koht) ning suurimaks mureks ühiskonna kiire vananemine (58. koht).

Eesti kõige olulisema ettevõtluse arengut takistava probleemina näevad Eesti ettevõtjad kvalifitseeritud tööjõu nappust. Siin on üheks põhjuseks omakorda Eesti demograafiline situatsioon. Eesti elanikkond vananeb sarnaselt teiste arenenud riikidega. Ühiskonna vananemist mõjutab ühelt poolt inimeste eluea pikenedamine, teiselt poolt ka vähenenud sündivus.

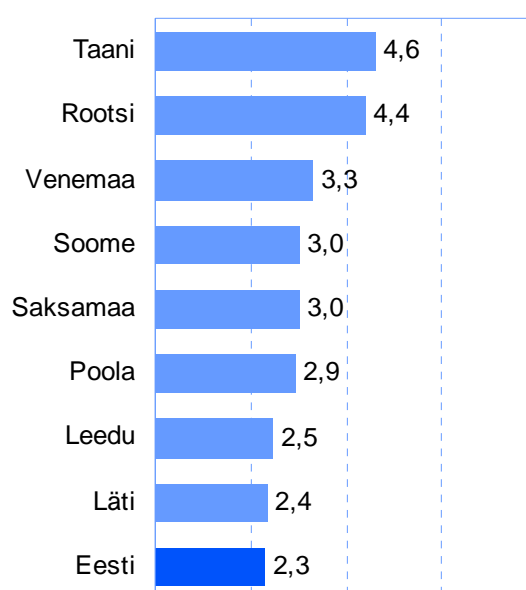
Võrreldes tööealiste elanikega suureneb Eestis pidevalt pensioniealiste inimeste osakaal. Ühiskonna vananemise tõttu väheneb riigi maksutulu ja see seab surve alla kodanikele pakutavatele sotsiaalkindlustuse süsteemi. Pidevalt väheneb tööealiste inimeste hulk, kellel tuleb üleval pidada mittetöötavat elanikkonda. Samas kasvavad ühiskonna vananemisega kiiresti sotsiaal- ja tervisekulud.

Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime seisukohalt hinnatakse vananeva ühiskonna mõju selle järgi, kui suurel määral see pidurdab majanduse kasvu. Eesti ettevõtjate hinnangul on probleem tõsine ja Läänemere riikide hulgas on Eesti saanud vananeva ühiskonna kohta kõige madalama hinnangu, mis tähendab, et elanike vananemist tajutakse muude riikidega võrreldes suurema probleemina. Viimase 10 aastaga on olukord halvenenud.

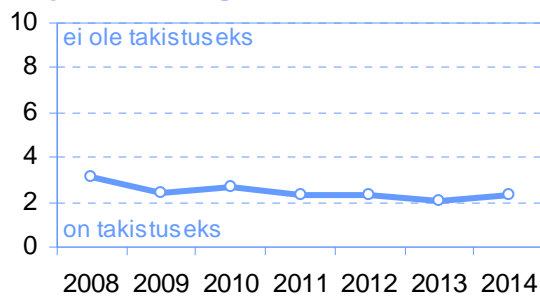
Koos Eestiga on pingerea tagumises osas ka kiirelt kahaneva rahvastikuga Läti ning Leedu (hinnangud vastavalt 2,4 ja 2,5). Võrreldud riikidest on kõige positiivsemad Taanis ja Rootsis antud hinnangud. Nendes riikides tajutakse vananeva ühiskonnaga seotud probleeme majanduse arengu suhtes ligikaudu poole väiksemana (hinnangud vastavalt 4,6 ja 4,4).

Vananev ühiskond on suur väljakutse sotsiaal- ja tervishoiusüsteemile ning eeldab aktiivse tööea kasvu. Ettevõtlussektor peab olema valmis pakkuma töökohti eakamatele inimestele, mis eeldab paindlikkust töötempo, ealiste iseärasuste arvestamist, spetsiaalse täiendkoolituse vajadust.

Vananev ühiskond on/ei ole takistuseks majanduse arengule 2014* (punktid 0...10)

Vananev ühiskond on/ei ole takistuseks majanduse arengule Eestis (punktid 0...10)

* kõrgem hinnang näitab madalamat koormust ja kõrgemat kohta konkurentsivõimes

5.3. Äritegevuse efektiivsus

5.3.1. Tootlikkus

Kogu majanduse tootlikkus on Eestis EL-i keskmisele lähenenud väga visalt ja tootlikkuse kasv on viimastel aastatel raugenud, oleme siin 60 riigi võrdluses kehvalt 52. kohal. Tootlikkus on samas äritegevuse efektiivsuse üks kõige olulisem näitaja.

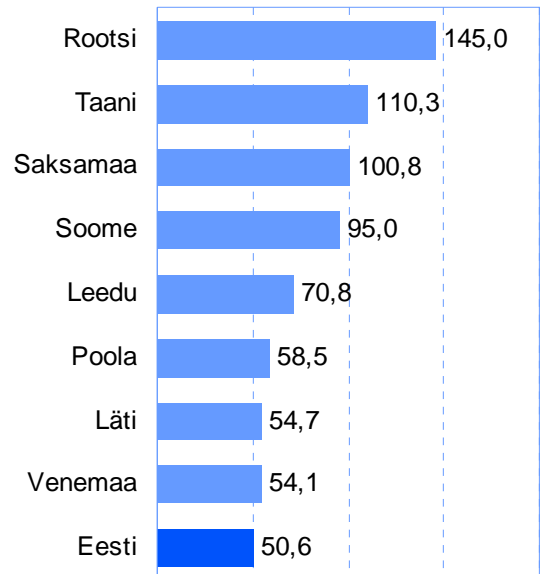
Tööstuse tootlikkus mõõdetuna **tööstuse lisandväärtusena ühe töötaja kohta aastas ostujõu pariteedi alusel** on Eestis läbi aastate oluliselt kasvanud. 2013. aastal oli vastav näitaja ligi kaks korda suurem kui 2002. aastal, kasvades 24 tuhandelt 51 tuhande USD-ni. Võrreldes aga kõrgelt arenenud riikidega on Eesti maha jäämus suur. Nii asub Eesti IMD edetabelis tööstuse tootlikkuse osas madalal 46. kohal. Läänemeriikiide võrdluses oli Eesti tööstuse tootlikkus 2013. a kõige madalam. Kui Venemaa, Läti ja Poola vastav näitaja oli Eesti omale lähedal, siis Taani ja Rootsi tööstuse lisandväärtus töötaja kohta oli 2013. a sellest üle kahe korra suurem.

Teenuste tootlikkuse näitaja osas on Eesti edetabelis 38. kohal. Teenuste sektori lisandväärtus töötaja kohta (ostujõu alusel) oli 2013. aastal 54 tuhat USD, ületades seega tööstuse vastavat näitajat. Riikide võrdluses on Eesti põllumajanduse tootlikkus oluliselt parem kui teistes sektorites – Eesti näitaja on 18. kohal. Põllumajanduse suhteliselt kõrge tootlikkus töötaja kohta on eelkõige tingitud järjest suurenevatest tootmisüksustest ning automatiseerimisega seonduvast tööjõu vajaduse vähenemisest.

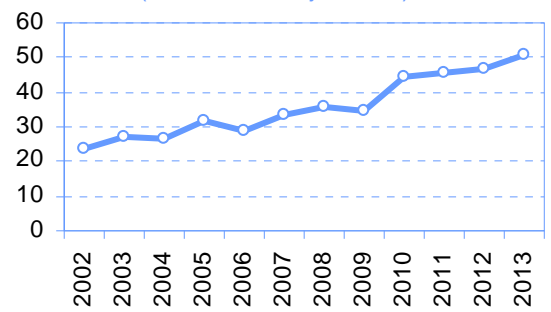
Majanduse tootlikkust Eestis aitaks tõsta toodete müügihinna tõus (müük suurema ostuvõimega turgudele, müügihela lühendamise, oma bränditoodete müük), suurema lisandväärtusega toodete tootmine, töö parem korraldus ja automatiseerimine (seeläbi ka töötajate arvu vähendamine). Eesti ettevõtlike kasvustrateegia 2014–2020 pakub lahenduseks ekspordivõimekuse nõrkusele riigi toena ettevõtetele välisurgude partnerite kontaktide vahendamise, sihtriigi infotoe pakkumise, sihtriigi spetsiifilise nõustamis- ja koolitusteenuste pakkumise.

Tootlikkuse tõusuks on vaja investeringuid nii teadus- ja arendustegevusse, nii innovatsiooni kui disaini. Innovaatiliste toodete ja teenuste väljaarendamiseks ning turustamiseks napib Eesti ettevõtetel teadmisi ning eelkõige kvalifitseeritud tööjõudu. Kogu meie majanduse tootlikkuse tõusuks tuleb erilist tähelepanu pöörata lisandväärtuse suurendamisele traditsioonilistes majandusvaldkondades, kus praegu loodav lisandväärtus on väike, kuid hõivatud suhteliselt palju inimesi.

Tööstuse tootlikkus ostujõu pariteedi alusel
2013 (tuh USD/töötaja kohta)

Tööstuse tootlikkus ostujõu pariteedi alusel
(tuh USD/töötaja kohta)

5.3.2. Kvalifitseeritud töäjõud

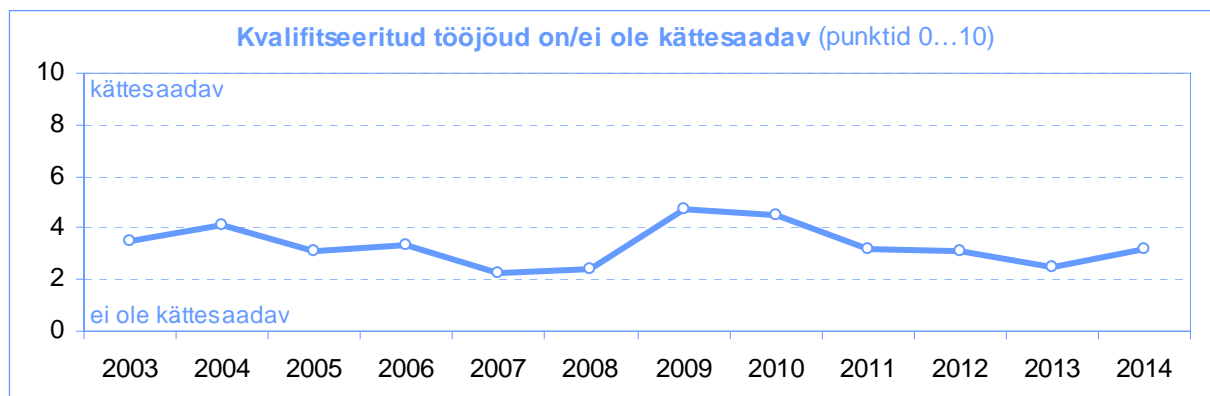
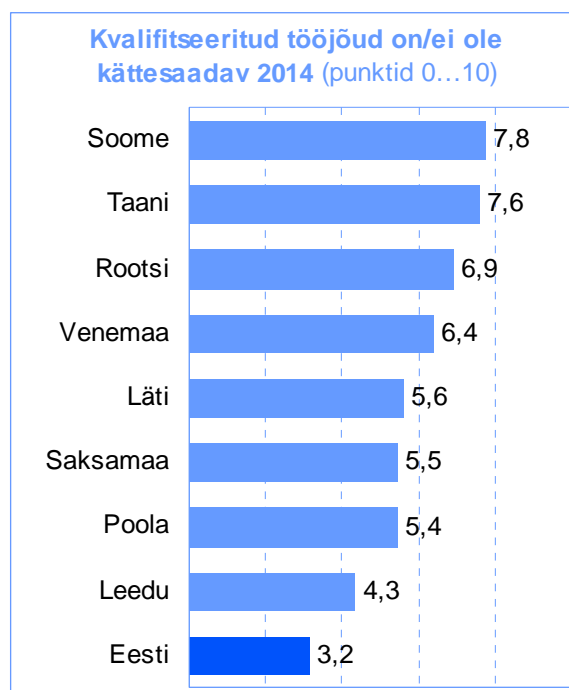
2014. aastal asus Eesti kvalifitseeritud töäjõu kättesaadavuse osas 60 riigi võrdluses 57. kohal ja viimaste aastatega pole olukord parenenud.

Kvalifitseeritud töäjõu saadavus tööturul on hea ettevõtluskeskkonna üks olulisemaid tunnuseid. Suuresti sõltub see riigi hariduspoliitika, kuivõrd see arvestab ettevõtete töäjõu vajadust, ning teiselt poolt ka riigi demograafilisest olukorrast. Eesti ettevõtetejuhtide hinnangud kvalifitseeritud töäjõu kättesaadavusele on kõikunud suuresti vastavalt majandustsüklile – kvalifitseeritud töäjõu kättesaadavus buumi ajal langes (töähõive suurenes) ning kriisi ajal tõusis (töähõive vähenes), kuid tervikuna on see probleem olnud ettevõtjate jaoks läbi aastate üks valukohti. Läänemeriikidest on kvalifitseeritud töäjõu vajadus paremini rahuldatud Soomes, Taanis, Rootsis ja Venemaal (kõigil ettevõtete juhtide poolt antud hinne üle 6 punkti).

Eesti on selle olulise konkurentsivõime näitaja poolest väga kehvast seisust – 9 riigi võrdluses viimasel kohal. Kui Põhjamaade riigid saavad kvalifitseeritud töäjõu nappusele leida leevendust kõrgema palgataseme abil töäjõudu vaesematest riikidest üles ostes, siis madalama palgatasemega riike (kuhu Eesti kuulub) ähvardab oht, et riigis koolitatud kvalifitseeritud töäjõud läheb välismaale.

Infotehnoloogia kiire areng Eestis on tekitanud suurema nõudluse selle ala spetsialistide järele. Eesti ettevõtetejuhid hindasid IT-spetsialistide saadavust tööturul 2002. a 7,3 punktiga, sel aastal 4,8 punktiga. Ka nõudlus finantsspetsialistide järele on aastate jooksul suurenenud. Finantsspetsialistide kättesaadavuse hinnang on langenud neil aastail 6,0-lt 4,8-le. Eesti 2014. a näitajad on teiste Läänemeriikide vastavatest näitajatest kahjuks kõige kehvemad. Soome, Rootsi ja Taani ettevõtetejuhid on hinnanud nii IT- kui ka finantsspetsialistide kättesaadavust enam kui 8 punktiga. Ka Lätis ja Leedus pole IT-spetsialistide saadavusega nii suuri probleeme (tingituna osalt IT sektori nõrgemast arengutasemest).

Eesti kui e-riigi maine arendamiseks on väga oluline tööturule pakkuda rohkem IT-spetsialiste. Probleemid saavad alguse sageli põhihariduse tasemel, kus reaalinete õpetust tuleks muuta noorte jaoks tunduvalt huvitavamaks ja atraktiivsemaks.

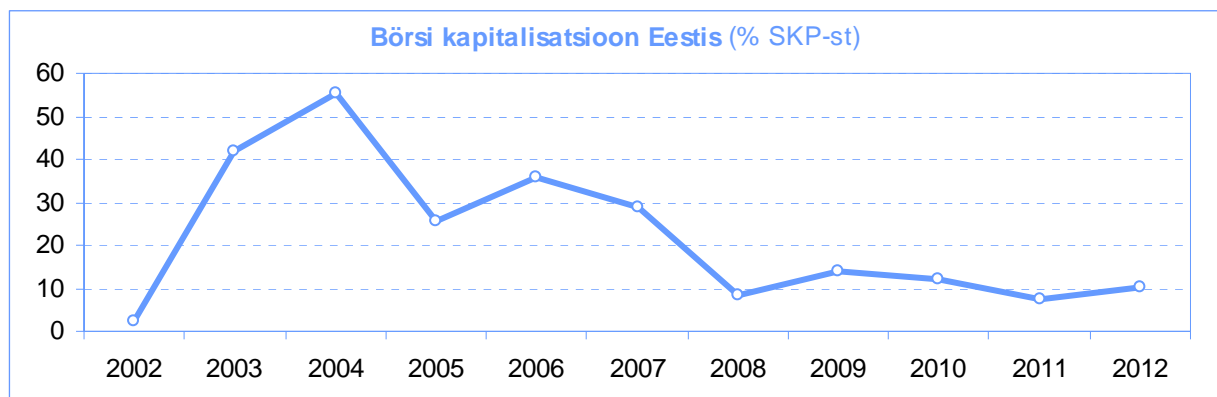
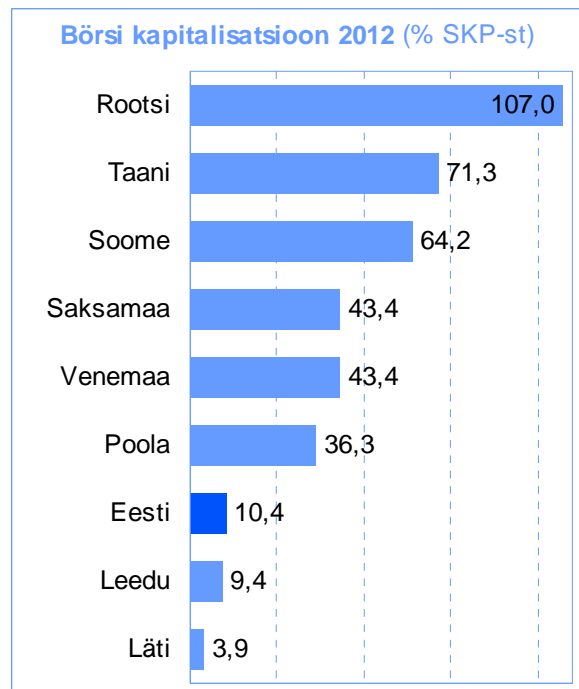
5.3.3. Rahandus

Rahanduse koondnäitaja osas on Eesti 60 riigi seas 39. kohal. IMD konkurentsivõime edetabeli rahanduse teema alla kuuluvad järgmised näitajate grupid: pankade efektiivsus, aktsiaturu toimimine ning finantsjuhtimine. Väikeriigina on Eesti puhul keskmisest madalam koht tingitud paljuski finantsturu väikesest mahust.

Ettevõtlus saab edukalt areneda, kui ettevõtte arenguks on võimalik turult saada piisavalt finantsvahendeid. IMD kasutab riigi äritegevuse efektiivsuse iseloomustamiseks erinevaid börsiaktiivsust kajastavaid näitajaid, milledest üheks olulisemaks on **börsi kapitalisatsioon** SKP suhtes. See näitab kohaliku aktsiabörsi suurust ja erakapitali olulisust majanduses. Eesti börs on maailma mõistes väga väike. Börsi kapitalisatsioon SKP suhtes oli 2012. aastal vaid 10,4%, millega Eesti oli 60 riigi hulgas 54. kohal. Börsil noteeritud ettevõtete arvult oli Eesti 58. kohal. Eestile on iseloomulikud olnud ka suured kapitalisatsiooni kõikumised. 2004. aastal oli börsi kapitalisatsioon Eestis kõige suurem (55% SKP suhtes), sellele järgnenud suure languse põhjustas Hansapanga lahkumine börsilt.

Ettevõtjate hinnangul ei paku Eesti börs piisavalt võimalusi ettevõtete finantseerimiseks, siin oleme 60 riigi hulgas 4,62 punktiga 39. kohal. See ettevõtete juhtide hinnang on alla 2014. aastal kõigi vaatluse all olnud riikide keskmist tulemust.

IMD poolt kasutatud 2012. a andmetel on teistest Läänemeriikiidest edukaim Rootsi, kus börsi kapitalisatsioon oli 107% SKP suhtes. Järgnesid Taani ja Soome, kus vastav näitaja oli üle 60%. Eesti koos Läti ja Leeduga kuulub riikide hulka, kus börsiettevõtteid on vähe ja börsi roll majanduses väike (kõigil osakaal alla 11% SKP-st). Eesti riik saaks oma börsi elavdada viies suuremad ja investoritele atraktiivsemad riigifirmad osaliselt börsile. See aitaks ettevõtlusesse kaasata ka kodumaist kapitali, mis maailmaturu ebakindluse tingimustes pahatihti hoiustel kasutult seisab.

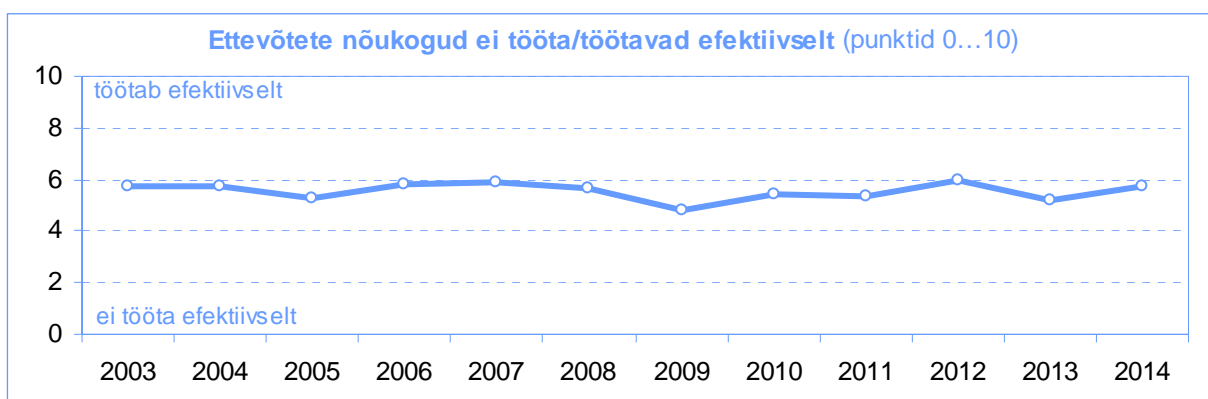
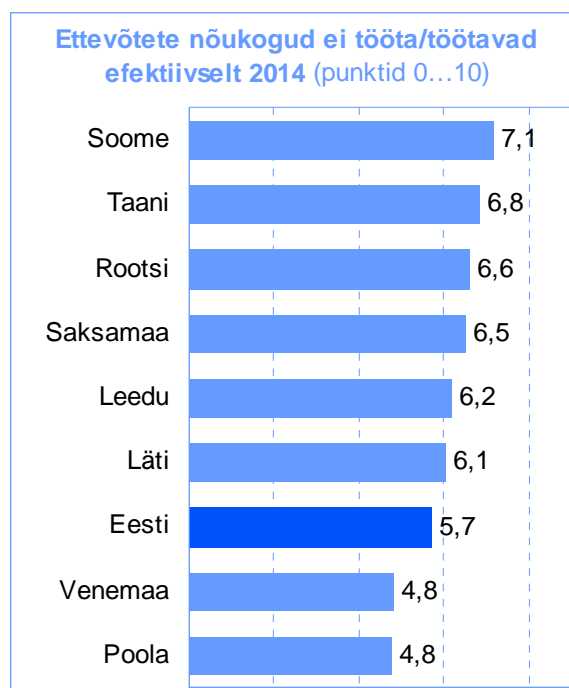
5.3.4. Ettevõtete juhtimine

Ettevõtete juhtimispraktikate taseme poolest on Eesti rahvusvahelises konkurentsivõimes keskmisest paremal positsioonil (60 riigi hulgas 23. koht). Võrreldes eelmise aastaga on Eesti edetabelis tõusnud selles valdkonnas 10 koha võrra.

Ettevõtjate hinnangul pole probleemi meie juhtide ettevõtlikkusega (kõrge 6. koht), klientide rahulolu on ettevõtetele oluline (13. koht), ettevõtjad kohanevad hästi muutuva turuga (16. koht). Probleemiks on ettevõtete juhtide usaldusväärsus ühiskonnas (39. koht), ettevõtjate sotsiaalne vastutustunne (37. koht) ja nõukogude töö efektiivsus (36. koht).

Kompetentne ja efektiivselt töötav nõukogu on äärmiselt oluline juhatusele selgete eesmärkide seadmisel ja juhatuse töö edukuse hindamisel. Eesti ettevõtete juhtide hinnangul on Eestis **ettevõtete nõukogude efektiivsus** rahuldavast mõnevõrra parem, kuid rahvusvahelises võrdluses oleme 60 riigi hulgas 36. kohal. Viimase aastakümne jooksul ei ole olukord oluliselt muutunud.

Läänemeriikiidega võrreldes on ettevõtete nõukogude töö efektiivsus halvim Poolas ja Venemaal (mõlemal hinne alla 5 punkti). Neile riikidele järgneb 5,7 punktiga Eesti. Soomes on 9 riigi võrdluses ettevõtete nõukogude töö kõige efektiivsem (7,1 punkti). Üheks põhjuseks, miks ettevõtjad ei hinda nõukogude tööd efektiivseks, on ilmselt probleemid riigiettevõtete nõukogudes. Riigikontroll ja ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tõid oma 2013. aastal läbi viidud analüüsid välja, et oleks vaja selgemalt sõnastada, mida omanik nõukogu liikmelt ootab, millised on nõukogu liikme ülesanded ja vastutus. Samuti tuleks täiustada riigiettevõtete nõukogude liikmete määramise põhimõtteid eesmärgiga kaotada nõukogudest ära otsene poliitiline surve. Ettevõtete konkurentsivõime kasvule aitaksid sellised sammud kindlasti kaasa.

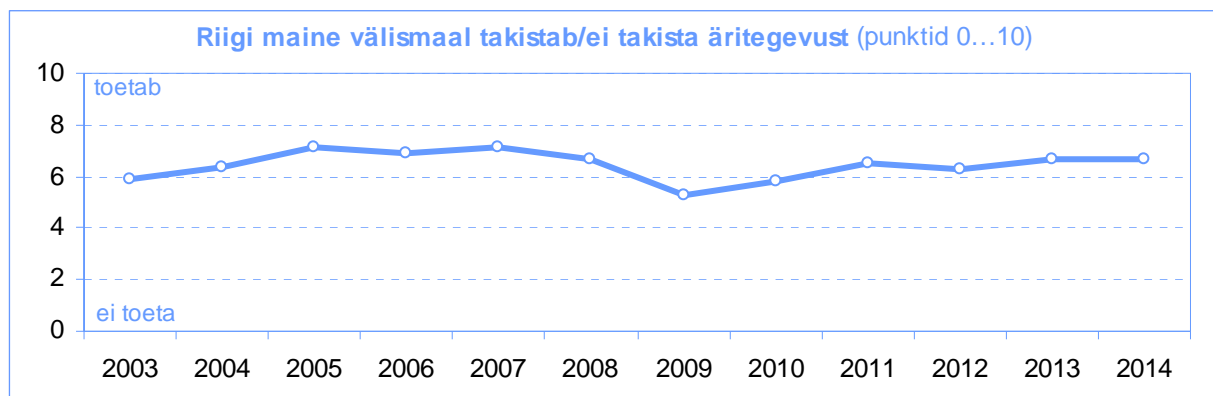
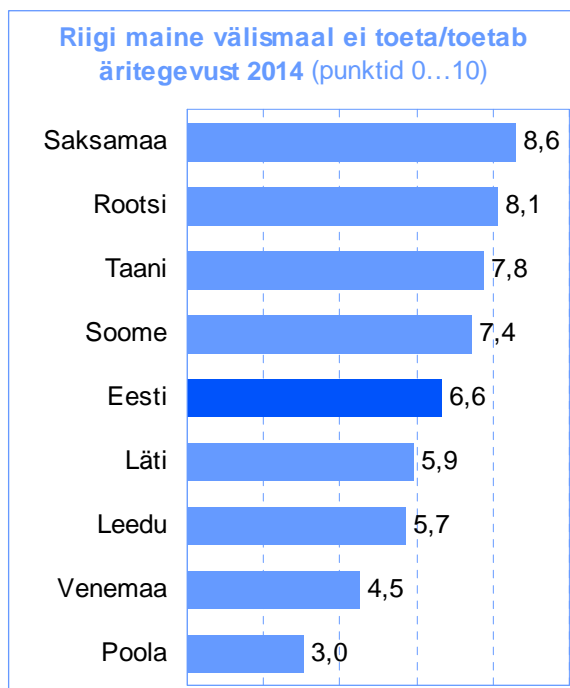
5.3.5. Hoiakud ja väärtused

Ettevõtlust puudutavate hoiakute ja väärtuste osas asub Eesti rahvusvahelises võrdluses suhteliselt heal 24. kohal. Mõistetakse majandus- ja sotsiaalsete reformide olulisust (10. koht) ning ühiskonna väärtussüsteem toetab ausat konkurentsi (22. koht). Mõnevõrra on probleemiks see, et kohati ollakse vastu välismaailmast tulevatele ideedele (38. koht).

Eestis saadakse aru, et riigi hea maine välismaal aitab kaasa välisinvesteeringutele, soodustab turismi ja eksporti. Ettevõtete juhtide hinnang Eesti mainele välismaal on rahuldavast parem ja me oleme 60 riigi hulgas 25. kohal. Hinnang Eesti mainele on olnud parem aastatel, mil Eesti liitus Euroopa Liidu ja NATO-ga (2004. a) ning buumi tipus (2007), majanduskriisi tingimustes hinnangud Eesti mainele langesid ja on majanduse taastudes jälle paranenud.

Võrreldes teiste Läänemere riikidega hindasid 2014. aastal Saksamaa, Rootsi, Taani ja Soome ettevõttejühid oma koduriigi mainet kõrgemini kui Eesti ettevõttejühid ning Läti, Leedu, Venemaa ja Poola ettevõttejühid kehvemini (viimased Eesti ettevõttejühidest üle kahe korra halvemini).

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020 toob välja ühe väljakutsena ka Eesti rahvusvahelise kuvandi arendamise. Täpsemalt, Eesti teadvustamise põneva *start-up* riigi, usaldusväärse eksportija ning paindliku tegevuskeskkonnana. Välisinvesteeringute suurendamiseks peaks selle kasvustrateegia järgi erasektor ja haridus-teadusasutused omavahel rohkem koostööd tegema ning kõrgema lisandväärtusega tööstusharude atraktiivsus suurenema.

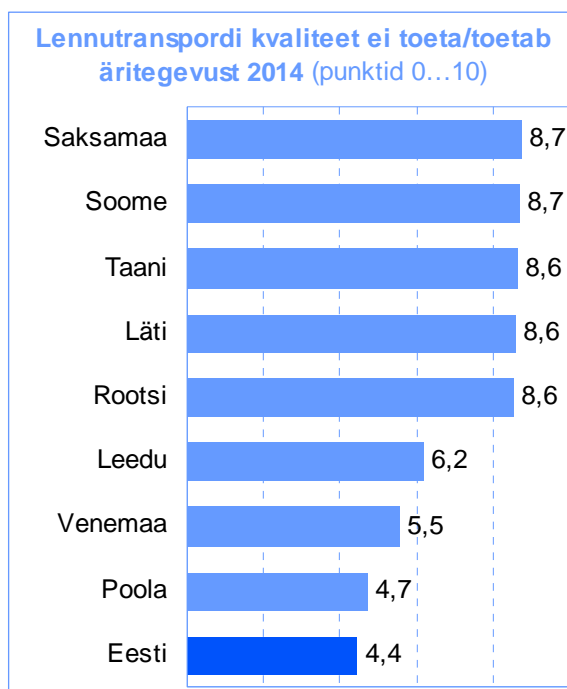
5.4. Infrastruktuur

Hea infrastruktuur on üks neljast olulisest konkurentsivõime sambast. Infrastruktuuri hinnangutes asub Eesti 60 riigi võrdluses mediaanpositsioonil (30) ja võrreldes eelmise aastaga on olukord natuke parenenud.

5.4.1. Baasinfrastruktuur

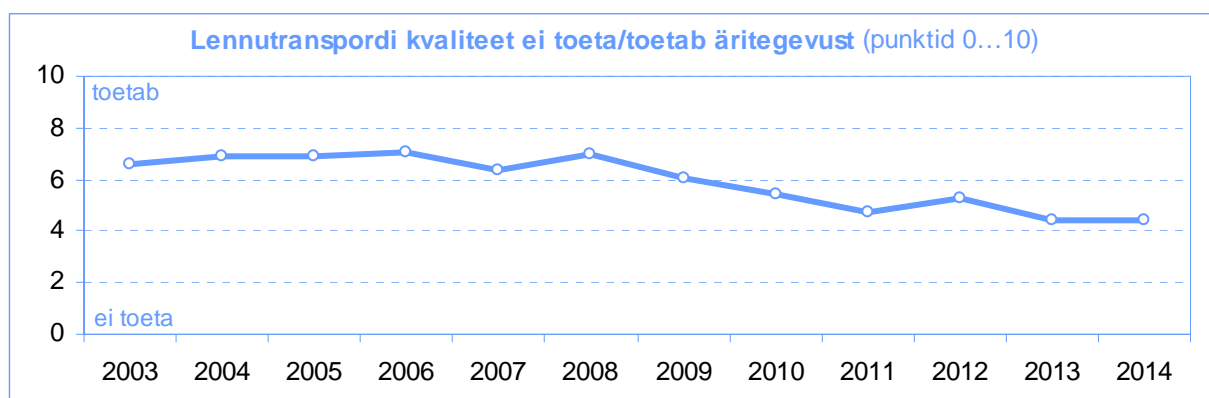
Baasinfrastruktuuri osas on Eesti 33. kohal. Eesti tugevuseks on see, et meil on inimese kohta piisavalt maad (10. koht) ja vett (16. koht), piisavalt arenenud on teedevõrk (16. koht), toorainete kättesaadavus on hea.

Probleemiks on kaupade ja teenuste jaotuslase infrastruktuuri vähene efektiivsus (40. koht) (suuresti tingitud hõredast ja hajali asustusest), logistika juhtimine (37. koht), raudteevõrgu nõrk areng (37. koht) ja **õhustranspordi mitte-rahuldav seis**.

Ettevõtjate hinnangul takistab kehv õhustranspordi korraldus meil ettevõtluse arengut. Selle näitaja järgi on Eesti 2014. aastal 4,4 punktiga 60 riigi hulgas madalal 56. kohal ja ettevõtjate hinnangud on viimaste aastate jooksul halvenenud.

Läänemere riikidest on õhustransport kõige paremini arenenud Saksamaal (8,7 punkti) ja Soomes (8,7 punkti). Balti riikidest on esikohal Läti (8,6 punkti, 11. koht). Ka Leedu äri-meeste hinnangud riigi õhustranspordi kvaliteedi kohta on 6,2 punktiga Eesti (4,4) omadest kõrgemad. Meie riigi madal koht on eelkõige tingitud rahvusliku lennufirma AS Estonian Air jätkuvatest probleemidest ja väikesest turust. Ettevõtjate hinnangul ei vasta olemasolevad ühendused nende vajadustele ja soovidele, sest puudub võimalus lennata otse piisava sagedusega Tallinnast suurematesse ärikeskustesse nagu London, Pariis jne. Kuna Eesti väiksest rahvaarvust tingituna on potentsiaalsete klientide hulk siin väiksem, siis suure tõenäosusega ei pruugi vaid turumajanduslik otsene ärihuvi tagada piisavat transpordi tihedust ja sihtkohti.

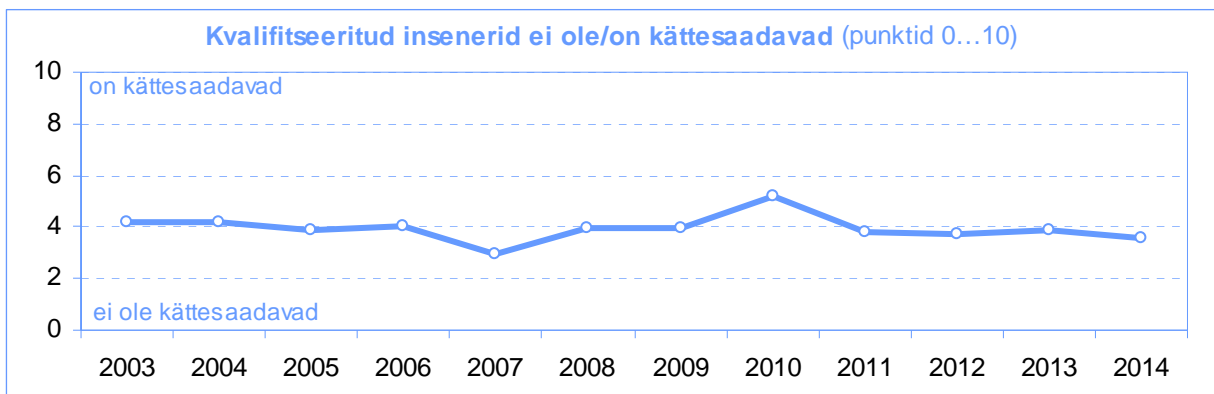
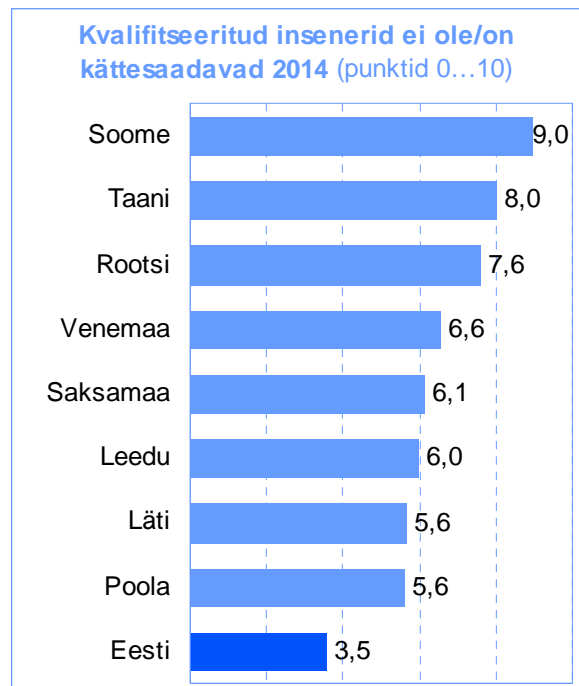

5.4.2. Tehnoloogiline infrastruktuur

Tehnoloogilise infrastruktuuri komponent IMD konkurentsivõime mõõtmise süsteemis koondab mitmeid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia näitajaid, mille osas Eesti oli 25. kohal. Mitmete näitajate osas on Eesti kõrgel kohal, näiteks telekommunikatsiooni valdkonna investeeringute osakaal SKP-s (6. koht), mobiiltelefonide kasutajad 1000 elaniku kohta (7. koht) ning küberjulgeoleku osas (7. koht). Valupunktiks on aga kvalifitseeritud töajõu (inseneride) puudus.

Kvalifitseeritud töajõu kättesaadavus tööturul on läbi aegade olnud oluliseks probleemiks ettevõtluskeskkonna arengule Eestis. Isegi kriisi aastatel polnud töajõudu kerge leida. 2014. aasta andmetel oli Eestis kvalifitseeritud töajõu puudus riikide keskmisest oluliselt teravam probleem (3,6 punkti, 57. koht). Nii nagu kvalifitseeritud töajõu saadavus tervikuna, on ka kvalifitseeritud inseneride suurenev puudus pikemat aega takistanud Eesti rahvusvahelist konkurentsivõimet. Selle näitaja osas on Eesti jätkuvalt väga halvas olukorras, olles 3,5 punktiga viimasel 60. kohal. Mõningal määral leevendas olukorda majanduskriis, sest kõige parem tulemus oli 2010. aastal (5,2 punkti; 55. koht). Järgnevatel aastatel hinnangud halvenesid ning olid alla 4 punkti. Läänemere riikidest on kõige parem seis Soomes (9,0 punkti), teisel kohal on Taani (8,0 punkti). Ka teiste Balti riikide hinnangud on Eesti omadest paremad. Leedu paikneb 6,0 punktiga 45. kohal ja Läti 5,6 punktiga 52. kohal.

Kvalifitseeritud inseneride olemasolu tööturul on suurel määral seotud riigi hariduspoliitikaga. “Eesti ettevõtluse kasvustrategia 2014–2020” seisukohalt peab haridussüsteem arvestama tööturu nõudlusega, sest vajalike spetsialistide ettevalmistamine on hädavajalik tööhõive, lisandväärtuse ja tootlikkuse parandamiseks. Inseneride ettevalmistamisele aitab kaasa ka ettevõtete poolt makstavad stipendiumid ning koostöö tehnikakõrgkoolidega, näiteks Tallinna Tehnikaülikooli innovatsiooni- ja ettevõtluskeskusega Mektory. Inseneri eriala maine tõstmisele on suunatud ka Eesti Inseneride Liidu poolt algatatud programm “Tehnoloogiahüpe”, mille eesmärgiks on tõsta õppe kvaliteeti ning suurendada märkimisväärselt tehnikaalade tudengite arvu. Kvalifitseeritud inseneride puudust teravdab noorte spetsialistide kõrge väljaränne (nn ajude äravool).

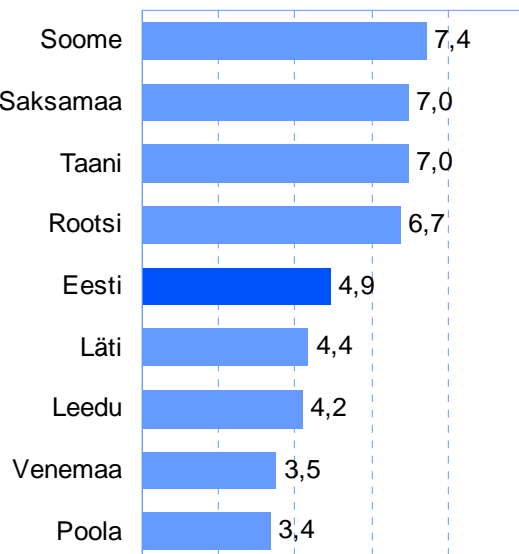
5.4.3. Teaduslik infrastruktuur

Eesti on teadusliku infrastruktuuri komponendi osas IMD konkurentsivõime edetabelis 38. kohal, mis on eelmise aastaga võrreldes madalam (2013. a oli 35. koht).

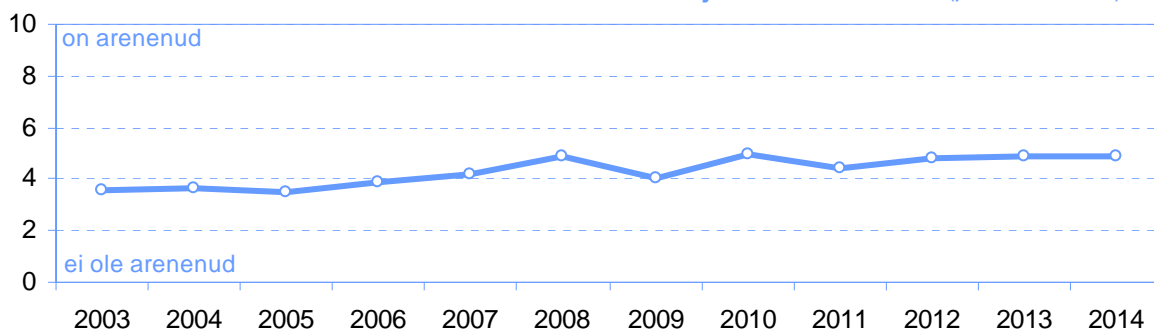
Eesti ärijuhtide hinnangul on ettevõtete innovatsioonivõime uute toodete, protsesside ning teenuste loomisel keskmisest veidi kõrgemal tasemel (5,48 punkti). Ka teadustöö tase, võrdluses rahvusvaheliste standarditega, on hinnatud üle keskmise taseme (5,93 punkti). **Teadmiste liikumine ettevõtete ja ülikoolide vahel** jääb ettevõtjate hinnangul siiski pigem puudulikuks, mis näitab, et Eesti ettevõtete koostöö ülikoolide ja teadusasutustega on nõrk ning meil on selles osas veel palju kasutamata reserve. 2014. aasta hinnangud olid samal tasemel, mis 2013. aastal (4,9 punkti; 31. koht). Aastate jooksul on olukord siiski paranenud ning võrreldes 2003. aastaga on hinnangud 1,35 punkti võrra kõrgemad. Kõige tihedam koostöö ettevõtete ja ülikoolide vahel on olnud Šveitsis (8,14 punkti), teisel kohal on USA (7,41 punkti). Läänemere riikidest on see suuremaks konkurentsieeliseks rikkamates riikides nagu Soomes (7,4 punkti), Saksamaal (7,0 punkti) ja Taanis (7,0 punkti).

Eesti puhul pidurdab ebapiisav koostöö ettevõtete ja ülikoolide vahel riigi konkurentsivõimet, sest ei suudeta tagada teadmiste kiiret liikumist ülikoolide laboratooriumidest ettevõtetesse. Omakorda takistab see kaasaegsete tehnoloogiate rakendamist ja selle tulemusena innovaatiliste ja kõrge lisandväärtusega toodete turule toomist. Arengufondi poolt väljatöötatud arengukava aastateks 2014–2020 näeb ette suuremat ettevõtete osalust ülikoolide rakendusuuringutes ja avalik-õiguslike asutuste korraldatud hangetes. Koostöö parandamisele aitab kaasa ka EAS-i innovatsiooniosaku toetus, mille eesmärgiks on tihendada koostööd ettevõtjate, ülikoolide, katselaborite, samuti insenertehnilisi- ja disainiteenuseid pakkuvate ettevõtjate vahel.

Teadmiste liikumine ei ole/on arenenud ettevõtete ja ülikoolide vahel 2014
(punktid 0...10)

Teadmiste liikumine ei ole/on arenenud ettevõtete ja ülikoolide vahel (punktid 0...10)

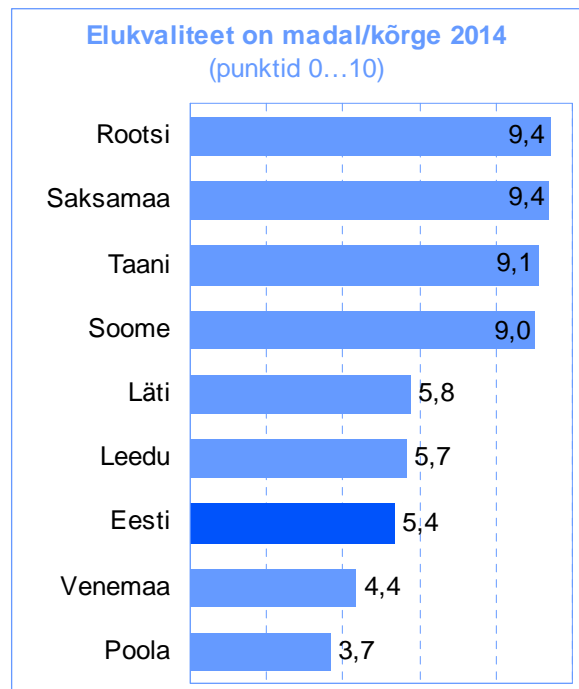

5.4.4. Tervishoid ja keskkond

Tervishoiu ja keskkonna komponendi osas on Eesti IMD konkurentsivõime edetabelis 37. kohal. Viimase viie aasta jooksul on aga koht pidevalt langenud, 2009. aastal oli Eesti selles valdkonnas 31. kohal.

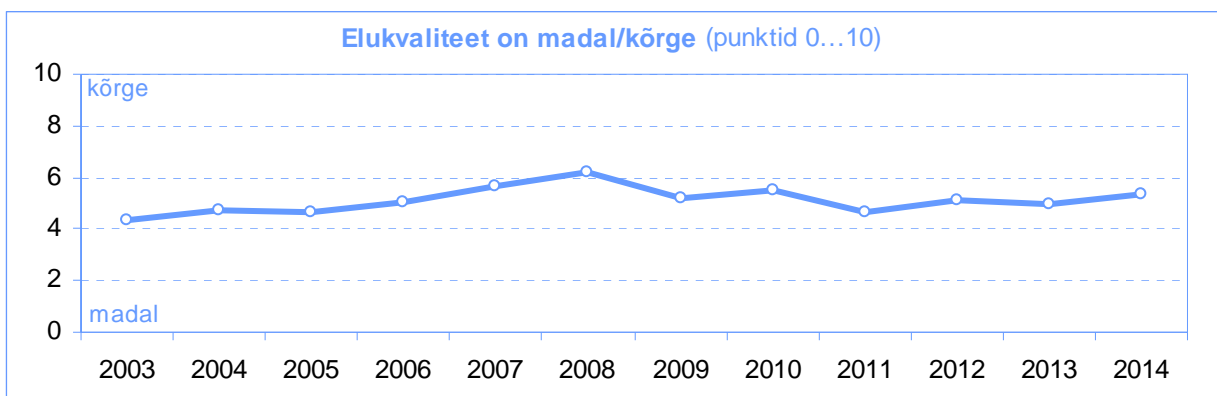
Positiivne on see, et Eestis on madal väikelaste suremus (10. koht) ja avaliku sektori panus tervishoiu kulutustesse on suhteliselt suur. Samas on tervishoidu tehtavad kulutused SKP suhtes liialt madalad (46. koht). Eestis on suuri probleeme liigse alkoholitarbimise, narkomaania ja HIV levikuga, mis lõppkokkuvõttes halvendab elanike tervist, suurendab tervishoiukulutusi ja alandab tööjõu kvaliteeti (39. koht). Probleemiks on ka inimeste liiga lühike eluiga ja liialt vähe tervelt elatud aastaid.

Elukvaliteeti tervikuna hindasid ettevõtjad Eestis 5,4 punktiga, mis on riikide pingereas tagasihoidlikul 38. kohal. Elukvaliteet Eestis ei ole jõudnud veel kriisieelsele tasemele (2008. aastal 6,2 punkti). Läänemere regiooni riikidest on elukvaliteeti hinnatud kõrgeks Rootsis (9,4 punkti), Saksamaal (9,4 punkti) ja Soomes (9,0 punkti). Läti ja Leedu hinnangud selle näitaja osas olid Eestiga sarnased, vastavalt 5,8 ja 5,7 punkti. Venemaa ja Poola ärijuhtide hinnangud jäid selgelt negatiivsele poolele (vastavalt 4,4 ja 3,7 punkti).

Hinnang elukvaliteedile on väga kompleksne hinnang. See võtab arvesse nii sissetulekuid, kui ka selle kulutamise võimalusi, turvatunnet, tervist, rahulolu ühiskonnaga ja keskkonnaga. Inimeste tervis ei sõltu aga mitte ainult meditsiinisüsteemi headusest, vaid eelkõige inimeste elustiilist ja hoolest oma tervise eest ja elukeskkonnast.

Keskkonnatingimuste osas ilmneb, et Eesti majandus on endiselt liialt ressursimahukas ja raiskav. Ökoloogilise jalajälje alusel oleme 42. kohal, veekasutus SKP suhtes on liialt suur ja CO2 emissioon suur (seostub põlevkivienergeetikaga).

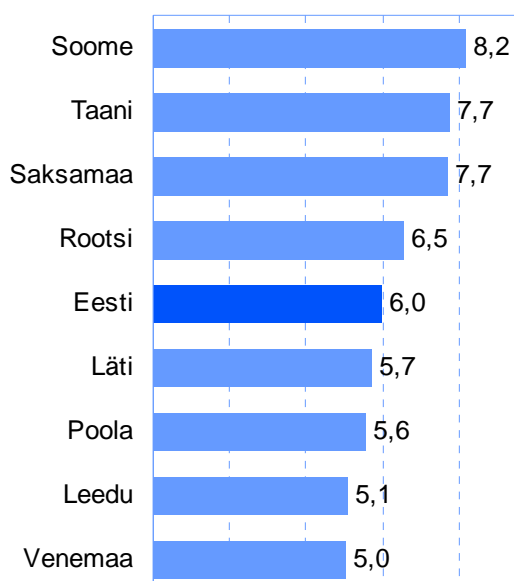

5.4.5. Haridus

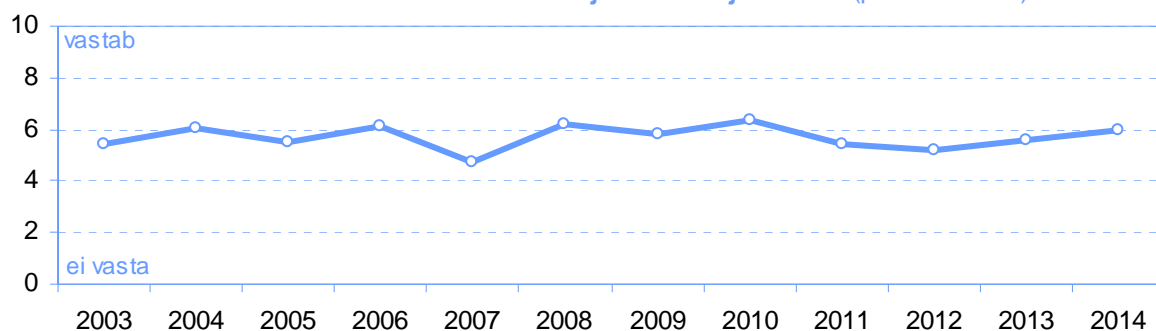
Hariduse valdkonnas asub Eesti suhteliselt heal 21. kohal ja viimase aastaga oleme oma positsiooni parandanud. Meil on 60 riigi hulgas parim täiskasvanute kirjaoskus (1. koht), me kulutame õpilase kohta piisavalt raha (12. koht), saavutame häid tulemusi PISA testides (8. koht), suhteliselt palju üliõpilasi omandavad haridust välismaal (9. koht).

Probleemiks on see, et Eesti ei ole piisavalt atraktiivne välistudengitele õppima tulekuks ja parandada saab ka ülikoolihariduse vastavust konkurentsivõimelise ühiskonna vajadustele. Selle näitaja osas oleme 60 riigi hulgas 27. kohal, kuid võrreldes Põhjamaadega on meil arenguruumi veel palju. Läänemere riikidest on esikohal Soome (8,2 punkti). Suhteliselt kõrgelt on hinnatud ülikoolihariduse vastavust majanduse nõuetele Taanis (7,7 punkti) ja Saksamaal (7,7 punkti). Eesti ettevõtete hinnangud on selles osas märgatavalt tagasihoidlikumad ning nagu aasta tagasi, paiknevad enam-vähem riikide pingerea keskel (6,0 punkti, 27. koht). Samal ajal on Eesti positsioon parem kui Lätil (5,7 punkti) ja Leedul (5,1 punkti). Kõige halvemaid hinnanguid andsid Venemaa ärijuhid (5,0 punkti). Kuna ettevõtluse arenguks vajaliku kõrgkvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamine on Haridus- ja Teadusministeeriumi ülesandeks, on viimane töötanud välja mitmeid strateegiaid, mille elluviimine peaks olukorda leevendama. Üheks nendest on “Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006–2015”, mille kohaselt peavad nii rakendus- kui akadeemiline kõrgharidus rohkem orienteeruma tööturu vajadustele.

Ülikooli haridus ei vasta/vastab majanduse vajadustele 2014 (punktid 0...10)

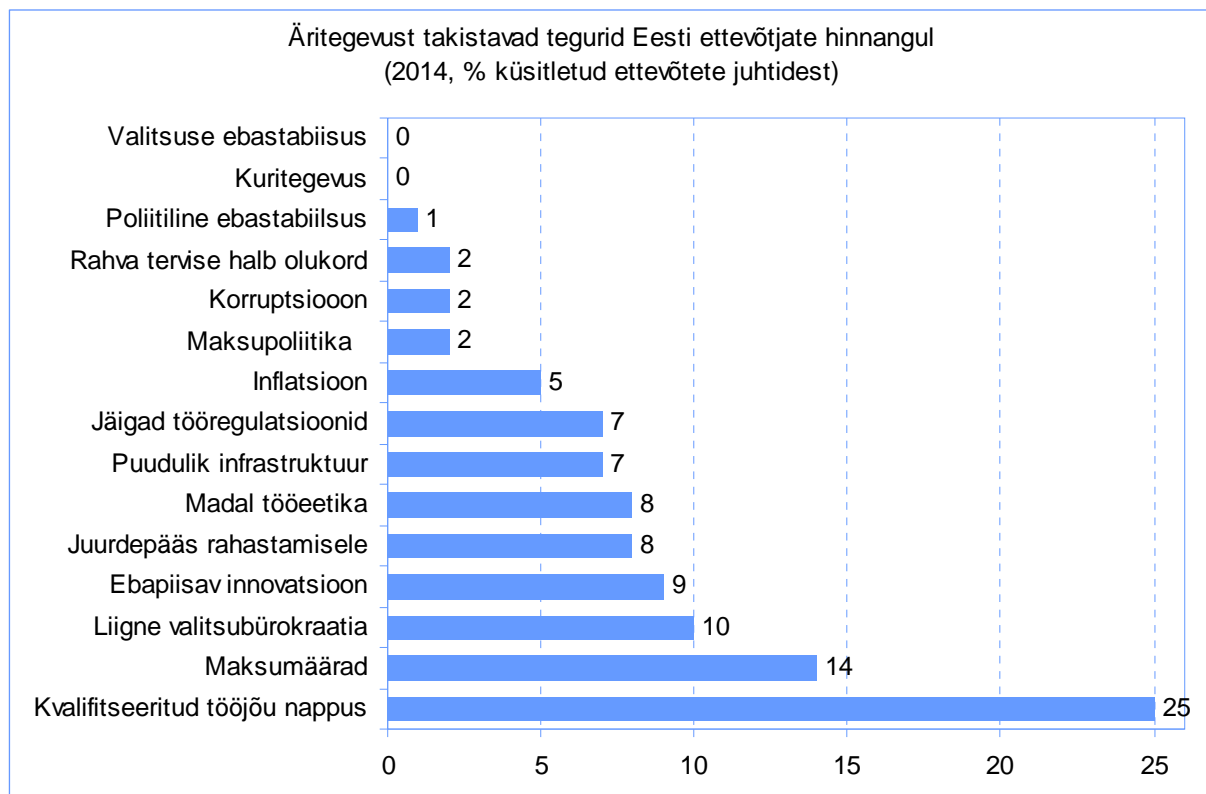
Ülikooli haridus ei vasta/vastab majanduse vajadustele (punktid 0...10)

6. ÄRITEGEVUST ENIM TAKISTAVAD TEGURID EESTIS

Maailma Majandusfoorumi (WEF) riikide konkurentsivõime hindamise raportites **The Global Competitiveness report** on viimase 10 aasta jooksul kõigi osalevate riikide (üle 140 riigi) ettevõtjate küsituste abil välja toodud tegureid, mis antud riigis äritegevust enim takistavad. Need tegurid on riigiti väga erinevad ja muutuvad ka ajas.

Eesti ettevõtjate hinnangul on 2014. aastal kõige olulisemaks äri takistavaks teguriks kvalifitseeritud tööjõu nappus (seda nimetas 25% ettevõtjatest). Järgnevate takistustena nimetati maksutaset (14%) ja liigset bürokraatiat (10%).

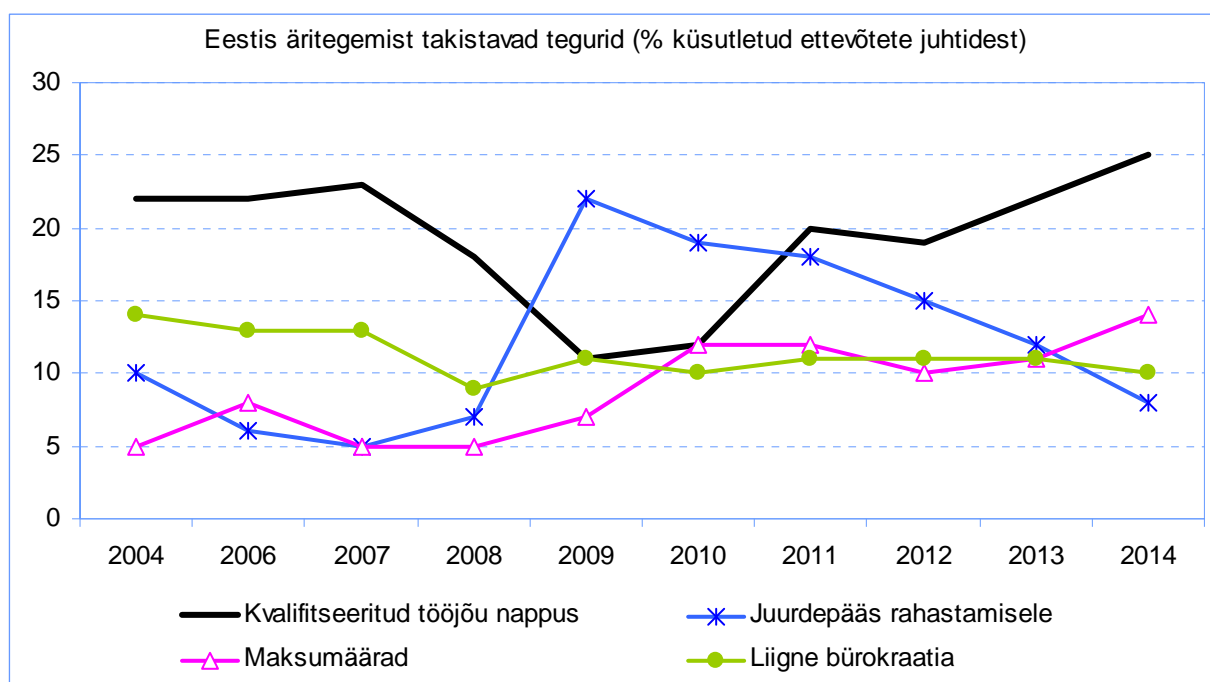
Kvalifitseeritud tööjõu nappus on Eestis olnud äritegevust takistav tegur aastaid ja ettevõtjate hinnangute analüüs näitab, et see on olnud tugevas sõltuvuses majanduskonjunkturist. Tööjõu nappus on viimase 10 aasta jooksul olnud Eestis kõige teravamaks probleemiks 7 aastal. Vaid buumi lõpuaastal (2008) oli suurimaks probleemiks inflatsioon ja kriisiaastatel (2009–2010) raskendatud juurdepääs rahastamisele. 2014. aastal nimetas kvalifitseeritud tööjõudu takistava tegurina iga neljas Eesti ettevõtja ja võrreldes teiste Läänemere riikidega on tööjõu problemaatika just Eestis kõige teravam.

Eesti ettevõtja on üldiselt rahul riigi maksupoliitikaga (seda nimetas 2014.a takistava tegurina vaid 2% ettevõtete juhtidest). Kuid maksumäärad on viimase 10 aastaga ettevõtjaid aina enam rahuolematuks muutnud. Kui 2004. aastal nimetas maksumäärasid äritegevust takistava probleemina vaid 5% juhtidest ja see oli tegurite loetelus kaheksandal kohal, siis 2014. aastal nimetas seda 14% ettevõtetejuhtidest (kasv aastatega 9 protsendipunkti).

Liigne bürokraatia häirib igat kümnendat ettevõtte juhti, kuid positiivne on see, et viimase 10 aasta jooksul on probleemi tähtsus olnud kerges langutrendis ja siin me paistame teiste Balti riikidega võrreldes positiivselt silma.

Kuritegevus ja vargus on Eestis ettevõtlast häiriva tegurina kadunud (2004. a nimetas seda 6% ettevõtte juhtidest, nüüd 0%). Samas on madal tööetika endiselt 8%-le ettevõtete juhtidele probleemiks ja seda on enam, kui naaberriikides. Tööetika probleem on suurem majanduskasvu perioodidel (kui tööjõudu leida on keerukam). Liiga suur alkoholitarbimine on kindlasti tegur, mis Eestis osade töötajate töö kvaliteeti ja eetikat halvendab (WHO andmetel on Eestis absoluutalkoholi tarbimiselt elaniku kohta liialt suur).

Tööregulatsioonide jäikus, mis mitmetes Põhjamaades on oluliseks konkurentsivõimet kahjustavaks teguriks, Eestis suureks probleemiks ei ole (seda nimetas 7% juhtidest).

Äritegevust takistavad probleemid erinevad riigiti oluliselt. Nii oli WEF uuringu alusel soomlaste 2014. aasta kõige olulisemateks probleemideks jäik tööturu regulatsioon ja liialt kõrged maksumäärad. Lätlaste olulisemateks probleemideks olid liigne bürokraatia ja maksupoliitika, leedulastel liigne bürokraatia ja tööturu regulatsioonide jäikus. Rootsis on probleemiks liialt kõrged maksumäärad ning tööregulatsioonide jäikus. Venemaa ettevõtjaid takistavad korruptsioon ja kõrged maksud.

Kvalifitseeritud tööjõu nappus oli Läänemere regioonis kõige häirivamaks (ja nii paljude ettevõtjate poolt nimetatud) probleemiks vaid Eestis. Eesti on jõudnud majandusarengus staadiumi, kus lisandväärtuse suurendamiseks ja tootlikkuse kasvuks on määrava tähtsusega tööjõu hea kvalifikatsioon. Samas ei lisandu demograafilise olukorra tõttu lähiaastatel tööturule piisavalt uut noort tööjõudu. Madala palgaseme tõttu jätkub väljaõppinud noorte spetsialistide ja ka muu tööjõu lahkumine parema palgasemega riikidesse. Eestile on eluliselt oluline leida lahendused, kuidas muutuda heale tööjõule atraktiivsemaks. Ühelt poolt me peame vaatama, kuidas leida Eestile tööjõudu teistest riidest, kuid sama oluline vältida ajude äravoolu ja hoida häid töötajaid Eestis.

Äritegevust takistavad tegurid riikide lõikes 2014. a (% küsitletutest)

	Eesti	Soome	Rootsi	Taani	Läti	Leedu	Poola	Vene- maa
Kvalifitseeritud tööjõu nappus	25	2	10	4	9	9	3	7
Liigne bürokraatia	10	9	9	12	18	17	15	8
Juurdepääs rahastamisele	8	14	11	18	11	8	10	12
Madal tööeetika	8	1	4	7	4	3	2	5
Puudulik infrastruktuur	7	2	6	4	8	3	6	5
Maksupoliitika	2	12	14	14	12	10	23	11
Kuritegevus ja vargus	0	0	1	1	5	1	0	3
Maksumäärad	14	22	17	23	4	13	11	12
Korruptsioon	2	0	2	0	9	11	3	14
Jäik tööregulatsioon	7	21	14	11	3	13	16	4
Poliitiline ebastabiilsus	1	5	2	1	9	3	3	3
Inflatsioon	5	1	1	1	1	1	1	8
Valitsuse ebastabiilsus	0	1	1	0	1	5	1	2
Välisvaluuta regulatsioon	0	1	3	0	0	0	1	2
Rahva tervise halb olukord	2	0	1	0	1	0	2	1
Ebapiisav uuendusvõime	9	9	6	5	7	3	4	4

7. EESTI KONKURENTSIVÕIME TÕSTMISELE SUUNATUD TEGEVUSED

7.1. Eesti kestliku arengu väljakutsed

Riigikantselei Strateegiabüroo

“Euroopa 2020“ on Euroopa Liidu strateegia aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu edendamiseks, mis kinnitati 2010. aasta alguses. Strateegia tugineb viie valdkonna eesmärkidele:

1. tõsta 20–64-aastaste töötavate inimeste osakaalu 75%ni;
2. investeerida 3% SKPst teadus- ja arendustegevusse;
3. vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20%, suurendada taastuvenergia osakaalu 20%ni ning täiustada energiatõhusust 20% võrra;
4. vähendada koolist väljalangejate määra alla 10% ning suurendada kolmanda taseme kraadi või diplomiga noorte osakaalu vähemalt 40%ni;
5. vähendada vähemalt 20 miljoni võrra nende inimeste arvu, keda ähvardab vaesus või sotsiaalne tõrjutus.

Kokkulepitud strateegiat on nii Euroopa kui liikmesriikide tasandil juba pea 5 aastat ellu viidud, aga majanduskasv ja tööturu olukord on endiselt murettekitav. See püstitab õigustatud küsimused, kas strateegiast on üldse midagi kasu ja kas selle raames tehakse õigeid asju või tuleks sihte muuta.

2014. aasta kevadel otsustati senistele tulemustele toetudes ja Euroopa riikide majanduse järkjärgulise taastumise kontekstis võtta luubi alla strateegia ülesehitus järgmisteks aastateks. Selle käigus algatati üle-Euroopaline konsultatsioon nii valitsusväliste partnerite kui riikide tasandi vaatenurkade väljaselgitamiseks.

Senise info põhjal on valdav seisukoht Euroopa Liidu riikide aruteludes olnud, et **“Euroopa 2020“ peab jätkama ka järgneval 5 aastal katusstrateegiana töökohtade ja kasvu fookusega**. Uusi eesmärke lisama ei peaks ning põhirõhk tuleb panna vajalike struktuursete reformide elluviimisele, mis on ilmselgelt kõige keerukam osa. Tulu loodetakse tõusvat sellest, kui senisest enam õnnestuks liikmesriikide seas nõ naabrisurve toel ja Euroopa tasandi järelevalve abil ühiselt mõjutada riikide valitsusi võtma vastutust ning tegema raskeid aga vajalike otsuseid. Eesti on sellist lähenemist toetamas, kuna meil endil on ette näidata kogemus, kus Euroopa tasandi kaasabil on pikaajalise mõjuga struktuursed muudatused käima lükatud (koolivõrgu reform, töövõime reform). Euroopa tasandist on siin olnud abi nii kaasamõtlejana kui rahalise toetajana struktuurivahendite kaudu.

Võib öelda, et Eesti jaoks on Euroopa 2020 olnud hea täiendav raamistik, et uuendada Eesti konkurentsivõime tõstmisega seotud poliitika. Selle keskne dokument “Eesti 2020“ on samaaegselt ka igal kevadel uuendatav riigi tasandi reformikava Euroopa 2020 elluviimiseks. Lisaks on valminud värsked strateegiad näiteks elukestva õppe, teadus-arenduse, ettevõtluse, ja transpordi valdkondades, mille puhul on jälgitud kooskõla “Eesti 2020“ poolt käsitletavate sihtidega. Seega on Euroopa tasandi strateegias sisalduvad 5 kesksel eesmärki edukalt üle kantud ka Eesti jaoks olulisteks pikaajalisteks eesmärkideks.

Eesti 2020 on rajatud kahele kesksele probleemile: **tööealise elanikkonna vähenemine ning suhteliselt odav, väikese lisandväärtusega toode ja teenus**. Nendega toimetulekust sõltub Eesti majanduse edasine käekäik. Eesmärkideks seati **tööhõive** ning **tootlikkuse kasv**, seejuures suurendades sotsiaalset sidusust ja nende toetamiseks jälgitakse lisaks erinevaid valdkondlikke näitajaid:

Eesti 2020 eesmärgid ja nende täitmise ülevaade

Eesmärk	Algtase ²	2015	2020	Hetkeseis ³
Tootlikkus hõivatu kohta (% EL keskmisest)	69,6%	73%	80%	70%
Tööhõive määr (% 20–64-aastastest)	66,8%	72%	76%	73,3%
Õpinguid mittejätkavad noored (osakaal 18–24-aastastest)	11,7%	11,0%	9,5%	9,7%
Kolmanda taseme haridusega 30–34-aastased	39,7%	40%	40%	43,7%
Suhtelise vaesuse määr, pärast sotsiaalseid siirdeid	17,5%	16,5%	15%	18,7%
Elukestvas õppes osalemise määr	10,9%	15%	20%	12,6%
Eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanud	32%	32%	30%	29,6%
Pikaajalise töötuse määr	7,7%	4%	2,5%	3,8%
Noorte (15–24) töötus	32,9%	15%	10%	18,7%
Tööjõus osalemise määr	73,4%	74%	75%	74,8%
Teadus- ja arendustegevuse investeeringute tase (SKPs)	1,42%	2%	3%	1,74%
Ekspordi osakaal maailmamajanduses	0,085%	0,100%	0,110%	0,096%
Tööjõukulude kasv vs tootlikkus (reaalne tööjõuühikukulu)	–3,7%	0	0	1,7%
Taastuenergia osakaal lõpptarbimises	19,5%	23,6%	25%	25,8%
Kasvuhoonegaaside heitkoguste piirmäär (tuhat tonni)	5647	6156	6269	5644
Energia lõpptarbimise taseme säilitamine (ktoe)	2818	2986	2818	2779

Allikas: Eurostat, Statistikaamet

Kuigi tööhõive määr on Eestis kasvanud eesmärgiks seatust isegi kiiremini, näitab värske demograafiline trend, et ka sellest jääb väheks katmaks tööjõuvajadust tänaseski mahus. Peamine põhjus on, et järgmise viie aastaga kahaneb Eestis 20–64-aastaste vanusegrupp Statistikaameti rahvastikuprognnoosi järgi 44 000 inimese võrra. Tänase 600 000 hõivatu taseme hoidmiseks vajame seega juba 80% tööhõivemäära.

Kasvu teine oluline komponent, tootlikkus hõivatu kohta, läheneb sihiks seatud Euroopa keskmisele tasemele aga väga visalt. See viitab muuhulgas loodetust väiksemale struktuuri- muutusele majanduses, ehk majanduse avatuse ja tööturu paindlikkuse tingimustes pole liikumine kõrgemat lisandväärtust andvate tegevusalade suunas kulgenud majanduskriisi järgselt just ülemäära tormiliselt.

² Viimane teadaolev tase Eesti 2020 esialgsel kinnitamisel 2011. a kevadel

³ 2014. aasta novembris teadaolev tase, 2012 või 2013

Euroopa tasandil tervikuna on majanduskasvu võtmeküsimused endiselt selles, kuidas muuta **ettevõtluskeskkond ja tööturud atraktiivsemaks investeringutele, avada Euroopa Liidu ühtse turu potentsiaal** ning luua see valdkondades, kus turg on seni killustunud. Püsivat tähelepanu vajavad samuti ettevõtlust soosiv õiguslik keskkond, tööjõu oskuste tõstmine, teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon, energia varustuskindlus, vabakaubanduslepingud Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vahel ning digitaalmajandus ja IKT tulemuslikum kasutuselevõtt. Selle kõige saavutamise üheks eelduseks on Eesti seisukohast kindlasti näiteks digitaalse ühtse turu arendamine, mille raames tuleb keskenduda piiriüleste e-teenuste arendamisele (sh koostalitlusvõime tagamisele), mis aitab tõsta konkurentsivõimet ja töökohti luua.

Strateegia “Euroopa 2020“ elluviimist jälgitakse jooksvalt nn Euroopa poolaasta raames, mis tähistab liikmesriikide ja Euroopa vahelist infovahetuse ja -analüüsi tsüklit. See tähendab, et detsembriks paneb Komisjon kokku iga-aastase majanduskasvu analüüsi, vaadeldes kõigi riikide progressi kokkulepitud sihtide suunas. Sellele toetudes koostavad riigid kevadel oma uued reformikavad, mille piisavust omakorda Komisjon hindab ning teeb probleemkohtades konkreetseid riigipõhiseid soovitusi, mis kinnitatakse riigipeade ja valitsusjuhtide Euroopa Ülemkogul. Sügisel edastavad riigid Komisjonile info oma eelarveplaanide kohta mis on omakorda sisendiks järgmisele iga-aastasele majanduskasvu analüüsile eesmärkide ja soovitude täitmise kohta.

Viimane majanduskasvu analüüs leidis, et kuigi globaalne keskkond on pärast finants- ja majanduskriisi läbimist endiselt keeruline, on ka **riikide tasandil palju spetsiifilisi probleeme**, mis omakorda tekitavad mitmekordsed erinevused riikide näitajate vahel (näiteks on tööpuudus Austrias 5,3% ja samal ajal Hispaanias 24,8%). Kasvu pidurdavad faktorid on järgmised: finantsturgude võlakriisi järgne usaldamatus, surve ettevõtete, majapidamiste ning riikide laenukoormust vähendada, suutmatus makromajanduslike tasakaalustamatustega toime tulla, ebakindlus tuleviku suhtes ja ebapiisav pühendumine institutsionaalsete ning struktuursete reformide tegemiseks. Väljavaateid halvendavad madalad investeringud ning ulatuslik struktuurne tööpuudus.

Valitsus teeb **järgmise aasta eelarvekava kontekstis järgmised sammud** Euroopa 2020 eesmärkide suunas liikumiseks.

Tööhõive eesmärk (76%):

1. **Paremate võimaluste tagamine hõives osalemiseks** – Tagatakse pensioniealistele töötajatele tööturuteenused, pakutakse täiendavaid teenuseid noorte tööle aitamiseks ning töötatakse välja ja piloteeritakse mobiilsusmeetet, et tõsta inimeste valmisolekut asuda tööle kodust kaugemal.
2. **Tööhõiveprogrammi 2014–2015 ellurakendamine** – Teenuse saajate ring laieneb, fookuses on noored, vanemaealised, vanaduspensioniealised, pikaajalised töötud, vähenenud töövõimega inimesed.
3. **Hõives püsimise ja hõivesse naasmise toetamine** – Kättesaadavate ja kvaliteetsete tervishoiuteenuste tagamine tööhõives püsimise ja hõivesse naasmise suurendamiseks.
4. **Töövõime säilitamine** – Töötervishoiu ja tööohutuse ümberkujundamine ning töövaidluste süsteemi kaasajastamine
5. **Töövõimereformi ellu viimine** – Töötatakse välja uus töövõimehindamise meetodika ja tagatakse teenused vähenenud töövõimega inimeste tööle aitamiseks ja töö säilitamiseks.

6. **Karjääriteenuste kättesaadavuse suurendamine** – Karjäärinõustamise pakkumisega tööalistele inimestele toetatakse sujuvat liikumist ühelt töökohalt teisele, ennetatakse töötuks jäämist ja aidatakse kaasa töötaoleku aja lühenemisele

Teadus- ja arendus-tegevuse eesmärk (3% SKPst):

1. **Institutsionaalsed uurimistoetused** – Rahastatakse institutsionaalseid uurimistoetusi, teadusteamade sihtfinantseerimist ning taristu ülalpidamiskulusid.
2. **Teadusagentuuri toetused** – Alus- ja rakendusuuringute ning teadus- ja arendustegevuse finantseerimise tagamine.
3. **Koostöö Euroopa teaduse tipptaristuga** – Eesti Vabariigi ja Euroopa Elementaariosakeste Füüsika Keskuse (CERN) koostöölepingu rahastamine

Kasvuhoonegaaside heite vähendamine (6269 tuhat tonni (+10% võrreldes 2005)); taastuvenergia osakaal (25%); energiatõhusus (2818 ktoe):

Uue energiamajanduse arengukava aastani 2030 ellurakendamine ja uute struktuuri-toetuste käivitamine – Energiamajanduse arengukava eesmärgid on: a) Energiavarustuse tagamine elektrimajanduses, soojusmajanduses, transpordisektoris, elamumajanduses ja kodumaiste kütuste tootmises; b) Majanduse energiamahukuse vähendamine (konkurentsivõimet kahjustamata) ja energiasäästu suurendamine; c) energiapuudulikkuse suurendamine energia tootmiseks vajaliku ärikeskkonna, energiainfrastruktuuri ja ühenduste arendamise kaudu. Keskendatakse alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamisele transpordis, efektiivse soojusenergia tootmisele ja ülekandele ning energiasäästu ja taastuvenergia osakaalu suurendamisele

Madala haridustasemega (põhiharidus või madalam) mitteõppivate noorte vähendamise eesmärk (9,5%):

1. **Üleriigilise koolivõrgu korrastamine** – Jätkatakse programmi maakondlike gümnaasiumide sh riigigümnaasiumide rajamiseks ja renoveerimiseks ning gümnaasiumiastmest loobuvate põhikoolide ja ühinevate põhikoolide pinnakasutuse optimeerimise toetamiseks.
2. **Koolide toetamine toetlustuse kaudu** – Tasuta koolitoetlustust laiendatakse gümnaasiumite õppuritele.
3. **Haridusteenuste, sh karjääriteenuste toetamine** – Nõustamisteenused aitavad kaasa teadlike valikute kujundamisele, õppenõustamine aitab ennetada koolist väljalangevust.

Kolmanda taseme hariduse eesmärk (40%)

Vajaduspõhine õppetoetus ning tulemusstipendiumid – Vajaduspõhise õppetoetuse rakendamine laiemale kasusaajate ringile ning kõrghariduse tulemusstipendiumite fondi kasv.

Vaesuse vähendamise eesmärk (15%)

1. **Lastega leibkondade toetamine** – Madala sissetulekuga perede vajaduspõhine peretoetus kahekordistub. Toimetulekutoetuse määramisel tõstetakse lapse osakaalu 0,8lt 1,0ni.
2. **Pensionide tõus keskmiselt 5,8% ja tulumaksuvaba tulu suuruse tõus pensionärile** – Keskmise vanaduspensioni tase tõuseb 353 eurolt 374 euron. Jätkub ka pensionite maksuvabastuse suurendamine, tulumaksuvaba pension on 374 eurot kuus.

7.2. EAS-i 2014. aasta tegevuste ülevaade

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

EAS lähtub tegevuste planeerimisel ja elluviimisel Eesti konkurentsivõime kavast “Eesti 2020”. EAS-i tegevuse peamine eesmärk on Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmine. EAS-il valmis 2014. aastal uus **strateegiline tegevuskava**⁴ perioodiks 2014–2017, mille missioon on “**Ehitame eduka Eesti.**”

Aitame oma tegevusega kaasa Eesti majanduse pikaajaliste strateegiliste eesmärkide saavutamisele. Selleks toetame ekspordivõimeliste ning suuremat lisandväärtust loovate ettevõtete arengut. Meie kaugem eesmärk on aidata kaasa Eesti kujunemisele üheks konkurentsivõimelisemaks riigiks maailmas. Peamiseks mõõdikuks oleme seadnud:

- Eesti on rahvusvahelises **konkurentsivõime edetabelis** tõusnud 2020. aastaks **kahekümne parima riigi hulka**.

2014. aasta oli 2007–2013 Euroopa Liidu rahastamisperioodi tegevuste lõpetamise aasta ning tähendab EAS-i jaoks eelarveperioodi lõpetamise ja uue eelarveperioodi ettevalmistööde tegemist. EAS-i strateegilised prioriteedid olid seotud eelkõige järgmise seitsme aasta (2014–2020) strateegia väljatöötamisega.

2014. majandusaastaks seadis EAS endale järgmised eesmärgid:

- Kliendiportfellis olevate ettevõtete ekspordikäive kasvab 7 %;
- Kliendiportfellis olevate ettevõtete lisandväärtus töötaja kohta kasvab 8%;
- Kliendiportfellis olevate ettevõtete teadus- ja arendustegevuse kulutused kasvavad 5%;
- Tegevuse tulemusena lisandub välisinvesteeringutena Eestisse 155 miljonit eurot, luues 700 töökohta, milledest 250 on kõrge väärtusega;
- Tegevuse kaasabil kasvavad prioriteetsetelt sihtturgudelt turistide ööbimised 3,5%.

Rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ettevõtlus

EAS-i kliendiportfell loob 19% Eesti ettevõtete lisandväärtusest ning portfelli kuuluvate ettevõtete hõivatute arvu osakaal kogu majanduses on 15%. Samuti saab olulise tulemusena välja tuua, et kolm aastat tagasi loodud ja EAS-lt toetust saanud alustavad ettevõtted on käesolevaks ajaks kasvatanud oma müügitulu 196 000 euroni. Nende ettevõtete ellujäämismäär on 96% ning neist 24% on kasvuettevõtted⁵.

Ettevõtluse ja innovatsiooni valdkonna peamiseks prioriteediks 2014. aastal oli 2014–2020 rahastamisperioodi meetmestiku väljatöötamine: Ettevõtja Arenguplaani loogika piloteerimine, teadlikkus- ja võrgustike tegevuste toodete ja tegevuste kaardistamine, teadusarenduse ja innovatsioonimahukatele ettevõtjatele suunatud toetuste tegevuste fookuses hoidmine.

Tegevuste valikul lähtuti strateegiast tulenevast ettevõtete segmenteerimismudelist, mis jaotab kõik Eesti ettevõtted nelja kliendisegmenti. Ettevõtetele suunatud tegevused on omakorda kliendi arenguplaani/äriplaani põhised, mis jagunevad: ettevõtlusega alustamine, ärimudeli/-juhtimise kaasajastamine, tootlikkuse kasv, tootearendus ja müük/eksport.

Toetuskeemidest olid taotlemiseks avatud nn masstooted (starditoetus ja innovatsiooniosak), kasvutoetus, tootmiskorralduse diagnostika, tootmiskorralduse parendusprojektid, disainijuh-timise alane nõustamine ja arendustöötaja kaasamise meede. Fokuseeriti ümber teenuskes-

⁴ http://www.eas.ee/images/doc/sihtasutusest/sihtasutusest/EAS_Strateegia_2014.pdf

⁵ Kolm aastat peale loomist on müügitulu vähemalt 125 000 eurot.

kuste ja suurinvestori meetmete sisu ning alustati uue toote – **ettevõtja arenguprogrammi** – pilootprojektiga. Võrgustike osas viidi läbi tehnoloogia arenduskeskuste uue perioodi taotlusvoor. Klasterite programmis leidis aset eksisteerivate klasterite vaerahastamine ning inkubatsiooni programm lõpetati olemasoleval kujul.

EAS-i kliendiportfelli keskmine lisandväärtus töötaja kohta oli 2013. aastal 23,9 tuhat eurot. 2013. aasta majandustulemuste järgi kasvas EAS-i kliendiportfelli lisandväärtus töötaja kohta 9,5%. Ettevõtete suurema tootearenduse- ja tehnoloogilise võimekuse suurendamiseks pakkus EAS kaheksas valdkonnas tehnoloogia arenduskeskuste programmi kaudu teadus- ja arendustegevuse tuge. EAS on tootearenduse ja tehnoloogilise võimekuse kasvatamiseks pööranud tähelepanu ettevõtete innovatsioonivõimekuse kasvatamisele ning teadus-arendusasutuste võimekusele, et pakkuda kommertsialiseeritavaid lahendusi. Ettevõtete esmaseks kokkupuuteks teadusasutuste ja ülikoolidega pakkus EAS innovatsiooniosaku toetusmeetet. Tööstusettevõtetele oli avatud tootmisettevõtete arendustoetus ja lisaks Norra IKT programm, mis lõi võimalused väike- ja kasvuettevõtetele ning suurettevõtetele teostada arenguks vajalikku tootearendust ning koostööd Norra turul. Programmi raames läbiviidav partnerotsing ning õppe- ja kontaktreisid annavad ettevõtjatele parema stardipositsiooni eelkõige EAS-i ning Innovation Norway poolt vahendatud kontaktide kaudu.

Samuti toimusid kasvu- ja võtmeklientidele suunatud koolitusprogrammid ja teadlikkuse tõstmise üritused (nt tootearenduse meistriklass, EAS Liftiga tulevikku). Jätkus ka disaini strateegilist rakendamist edendava pilootprojekti Disainibuldooseri elluviimine. 2014. aastal korraldati mitmeid edukaid üritusi, nagu Ajujaht, Liftiga tulevikku, Väikeettevõtja arenguprogramm, tööstusjuhi strateegiakool.

Ekspordi ja rahvusvahelistumise tegevused

EAS-i kliendiportfelli ekspordi osakaal kogu ekspordist on 27%, mis tähendab, et suur osa Eestist väljamüüdavast kaubast liigub EAS-i klientide vahendusel. 2013. aasta tulemuste järgi kasvas EAS-i kliendiportfelli ekspordit 2,3%. 2014. a esimese üheksa kuuga eksporditi Eestist kaupu jooksevhindades 8,9 miljardi euro väärtuses ja imporditi Eestisse 10,1 miljardi euro eest. Võrrelduna eelmise aasta sama perioodiga, vähenes ekspordit 3,2% ning import 2,5% võrra. Ekspordi sihtriikide seas oli esikohal Rootsi (18% Eesti koguekspordist), järgnesid Soome (15%) ja Läti (11%).

Ekspordi valdkonna tegevused ja pakutavad teenused on suunatud ekspordi kasvatamisele ning moodustavad osa suuremast tervikust, kuhu kuulub teadlikkuse tõstmine, vajalikule infole juurdepääsu tagamine, kompetentsi tõstmine, äri võimaluste loomine läbi uute ärikontaktide tekitamise, Eesti maine ja tuntuse tõstmine eksporditõõride usalduskrediidi loomiseks, tootlikkuse tõstmine ja tootearenduse tõhustamine rahvusvahelises konkurentsises edu saavutamiseks.

Infoteenuste ja koolitamise osas pakub EAS eksporditõõridele sektoripõhiseid ülevaateid peamistest sihtturgudest, võimalusi kasutada erinevaid andmebaase, abimaterjale ekspordimisel. Koolituste osas korraldatakse sihturu seminare, erinevaid ekspordivaldkonna koolitusi, rahvusvahelisi kvalifikatsioonitõõstmise programme. Teavituse osas pakub EAS eksporditõõridele infot erinevate ekspordivõimaluste, eksporditõõridele suunatud teenuste ja ärikontaktide loomise võimaluste kohta. **Uute äri võimaluste loomis** on oluliseks teenuseks riiklikud ühisstendit rahvusvahelistel messidel, kontaktreisid sihtturgudel, sektoripõhised turundusüritused välis- turul, *sourcing* teenus koos ostujuhtide toomisega Eestisse ja tradewithestonia.com Eesti eksporditõõride andmebaas internetis.

Ekspordi arendamise valdkonnas on EAS-i fookus suunatud ettevõtete eduvõimaluste suurendamisele välisturgudele sisenemisel. Tugi välisturgudel toimub läbi EAS-i [ekspordinõunike](#), kes osutavad igapäevaselt tugiteenust eksportööridele täna kuuel sihtturul (Soome, Rootsi, Norra, Taani, Saksamaa ja Suurbritannia). Järgmise aasta jooksul on plaanis alustada eksportööride teenindamisega täiendavalt Prantsusmaal, Hollandis, Venemaal ja Hiina turul. Peamisteks teenusteks on infopäringutele vastamine, nõustamine välisturule sisenemise võimaluste osas, abi turundusüritustel, sihtturu ülevaate koostamine ja ekspordipartneri otsing.

Eesti kui atraktiivne turismisihtkoht

Turismi valdkonnas oli 2014. aasta Eesti jaoks rekordiline. Esimesel üheksal kuul peatus majutusettevõtetes 2,4 mln turisti, mis on 4,2% rohkem kui samal perioodil 2013. aastal. Välisturistide ööbimine suurenes seejuures samal perioodil 3,5%. Kaks kolmandikku kõikidest turistidest olid välisturistid. Siseturistide majutused ületasid seniseid rekordilisi tasemeid. 2014. aasta üheksa kuuga oli siseturistide ööbimine kasvanud 5,5% võrreldes eelmise aasta sama ajaga.

2014. aasta tegevuste fookuses turismivaldkonnas olid Soome ja Venemaa sihtturgude turundusstrateegiate koostamine, [visitestonia.com](#) liidestamine välise broneerimiskeskonnaga ning tootearenduse valdkonnas uutele kriteeriumitele tugineva kvaliteedisüsteemi käivitamine. 2014. aasta kvaliteedisüsteemi arendamise fookusteemad olid looduspuhkus (rõhuasetusega aktiivsetel tegevustel) ja turismi atraktsioonid. 2014. aasta uueks algatuseks turismiturunduse valdkonnas oli strateegiline partnerlus ja koostööprojektid. Sõnumi kandjaks Eesti kui reisisihi tutvustamisel on nimekad Eestist pärit kultuuri ja/või sporditegelased ning Eestis toimuvad suursündmused. 2014. aastal alustati pilootprojekti raames Venemaa ja Soome turgudel uue sihtturu strateegia koostamist (nn äriplaan), mis kaasas EAS-i, regionide ja sihtkohtade ning eraettevõtjate investeringud ühtsesse tegevusplaani.

Siseturismi toetamisele suunatud tegevused olid seotud kõrghooaja pikendamise ning nõudluse tekitamisega väljaspool Tallinna, soodustades turismiteenuste aktiveerimist madalhooajal. Turismiturunduse tegevuste peamises fookuses oli sihtturu lõpptarbija ehk potentsiaalne turist. Turismiinfosüsteemidest jätkati [visitestonia.com](#) ja [puhkaeestis.ee](#) arendamisega. Lisaks arendati reisil viibivale turistile suunatud asukohapõhise teenuse pakkumist.

Eesti on hea paik elamiseks

EAS-i regionaalvaldkonna tegevused on jagatud regionaalse ettevõtlus- ja külastuskeskkonna arendamise ning suuremate linnade ja maapiirkondade ettevõtlust soosiva elukeskkonna arendamise vahel. Ettevõtlus- ja külastuskeskkonna arendamisel jätkati 2014. aastal piirkondade konkurentsivõime tugevdamise toetusmeetme kahe alasuunaga: külastuskeskkonna arendamine ja kohaliku avaliku ettevõtluse infrastruktuuri arendamine. Elukeskkonna arendamisel jätkati järgmiste toetusmeetmetega: kohalike avalike teenuse arendamine; linnaliste piirkondade arendamine; regionaalsete investeringutoetuste andmise programm; kergliiklusteede toetamine; hajaasustuse programm; Setomaa arendamise programm; Peipsiveere arendamise programm ja väikesaarte arendamise programm.

2014. aastal rahastati sotsiaalselt olulise taristu arendamist ja piirkonna elujõulisuse säilimisele suunatud tegevusi väikesaartel, Setomaal ja Peipsiveere piirkonnas. Toetati kergliiklusteede rajamist, et parandada liiklusohutust ja tõsta turvatunnet. 2014. aastal jätkati ka gümnaasiumivõrgu korrastamise ja õppehoonete kaasajastamise projektide elluviimist, et tõsta maanoorte õppekeskkonna kvaliteeti.

Regionaalarengu tegevused olid 2014. aastal suunatud kohalikele omavalitsustele ja mitte-tulundusühendustele. Pakuti toetusi sotsiaalselt oluliste taristu objektide renoveerimiseks, samuti avalike teenuste arendamiseks nii maa- kui linnapiirkondades läbi kohalike avalike teenuste arendamise ja linnaliste piirkondade arendamise toetuskeemi.

Uuringud ja analüüsid

Tulemuste ja mõju hindamise poolelt viidi läbi ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika vahehindamine, mille eesmärgiks oli hinnata elluviidud meetmete mõju, tõhusust ja mõttekust. Hindamine analüüsis mõju toetusi ja teenuseid kasutanud ettevõtetele ning toimunud struktuurseid muutusi. Kokkuvõttes olid majandusnäitajate dünaamika võrdluses edukaimad alustavatele ettevõtetele suunatud stardi- ja kasvutoetus. Juba tegutsevatele ettevõtetele mõeldud toetustest saavutasid väga häid tulemusi teadus- ja arendustegevuse ning tööstusettevõtja tehnoloogia-investeeringu toetused. Ökonomeetrisest analüüsist lähtuvalt, kus vaadati toetuste olulisust majandusnäitajate muutusele, võib edukamateks toetusteks pidada tööstusettevõtja tehnoloogia-investeeringut, starditoetust ning teadmiste ja oskuste arendamise toetust. Võrreldes teiste toetustega, on ettevõtted vähem oluliseks ja mõjusaks pidanud ekspordi ja starditoetust.

7.3. KredEx aitab ettevõtjal areneda

Sihtasutus KredEx

KredEx on riigile kuuluv finantsasutus, mis aitab Eesti ettevõtetel kiiremini areneda ja turvaliselt välisurgudele laieneda pakkudes laene, krediidikindlustust, riskikapitali ja riigi garantiiga tagatise. KredEx aitab Eesti elanikel parandada elamistingimusi, pakkudes kodu soetamiseks riigi garantiiga laenu tagatise ning energiatõhususele suunatud lahenduste teostamiseks laenu, tagatise ja toetusi.

KredExi klientideks on ettevõtjad, eraisikud ja korterelamute elanikud ning peamisteks koostööpartneriteks on krediidiasutused. Väljastatavate tagatiste abil lihtsustab KredEx ettevõtlussektoril ligipääsu erinevatele finantsinstrumentidele, mille abil on võimalik juhtida käibekapitali, teha põhivarainvesteeringuid või kasutada erinevaid pangagarantiisid.

Lähiminevik on näidanud, et määramatuse ja riskide koosmõju võib halvimal juhul halvata finantsturud pea täielikult ning muuta ettevõtete olukorra vähemalt lühiajaliselt vägagi keerukaks. Majanduslanguse raskeimatel aastatel tagas KredEx rekordmahus investeerimis- ja laenuprojekte, aidates selle kaudu leevendada võimalikke tagasilööke ettevõtetele ning selle tulemusena säilitati ja loodi juurde uusi töökohti, millest omakorda võitis ühiskond tervikuna. Kuigi majanduse seis tervikuna on stabiliseerunud, siis on üldine riskiteadlikkus suurenenud ning sellest tulenevalt on nõudlus täiendavate tagatiste ja riiklike finantsteenuste järele püsinud küllaltki kõrgel tasemel.

KredExi roll ettevõtete finantseerimisel on jätkuvalt oluline

KredEx tegutseb kapitali baasil isetasuvana lähtudes eelkõige kindlustustegevuses rakendatavatest põhimõtetest. Teenuste osutamise ja kapitali investeerimisest teenitud tulu arvelt kaetakse nii tekkivad kahjud kui ka administreerimiskulud, finantsteenustega seotud tegevuskulude katteks täiendavaid toetusi riigieelarvest ei eraldada. Samas on teatud KredExi teenustele (laenu tagatised ning krediidikindlustus teatud sihtriikidesse) antud seadusega riigi garantii.

KredEx on loodud eesmärgiga tõsta ettevõtete konkurentsivõimet ning seda just läbi eraturgu täiendavate finantsteenuste pakkumise. KredEx toetab finantsturu toimimist seal, kus see mingil põhjusel on takistatud. Näiteks olukorras, kus pangad ei krediteeri elujõulisi ettevõtteid, kes vajaksid laenu, kuid tagatise napib. KredEx pakub Eesti ettevõtetele laenukäendusi, allutatud laene, riskikapitali ja laenuressurssi. Ostjatega seotud riskide maandamiseks pakub krediidikindlustust litsentseeritud kindlustusselts AS KredEx Krediidikindlustus, mis on asutatud sihtasutuse KredEx ja Rahandusministeeriumi poolt.

KredEx on alates oma loomisest 2001. a väljastanud laenukäendusi u 3000 ettevõttele, aidates neil pankadest saada täiendavaid rahalisi vahendeid kokku ligikaudu 920 miljonit eurot. Allutatud laene on KredEx andnud kokku u 61 ettevõttele mahus 23 miljonit eurot. Lisaks on kindlustatud ligi 1,7 miljardi euro ulatuses ettevõtete laekumata arveid ning toetatud seeläbi umbes 410 eksportööri. Laenude ja laenukäenduste abil on KredEx aidanud toetatavates ettevõtetes luua 12 000 täiendavat töökohta.

Tulenevalt finantseerimistingimuste karmistumisest ning tagatisvara turuväärtuse langusest suurenes aastatel 2009–2010 KredExi roll Eesti majanduses märgatavalt. Ebakindlatel aegadel on vajadus KredExi laadsete täiendavate kindluse andjate järele märkimisväärselt kasvanud. Kui aastal 2008 oli väljastatud laenu tagatiste maht 23 mln eurot, siis 2010. aastal jõudis uute tagatiste maht rekordilise 68 mln euronii aastas. Seoses majandusolukorra taastumisega

on aastatel 2012 ja 2013 väljastatud tagatiste maht veidi vähenenud, jäädes vahemikku 52–58 miljoni eurot. Samas on aastal 2014 tingituna ettevõtete laenuaktiivsuse kasvust tagatismahud taas tõusmas.

Suurenenud nõudluse põhjused majanduslanguse raskeimatel aastatel olid lihtsad. Laenu- ja kinnisvaraturul toimuv vähendas ühelt poolt oluliselt tagatisvara turuväärtust ning teisalt tõusid ettevõtete äririskid, mille tagajärjel on paljud tänaseks oma tegevuse lõpetanud. Tavapärane oli olukord, kus varade turuväärtus ulatus vaid 30–40%-ni soetusmaksumuselt ning müügi- käibed kukkusid kuni poole võrra. Nimetatu on põhjuseks, miks võib olla raske finantseeringut hankida, isegi kui ettevõtte juhtimine ja põhitegevus on tugevatel alustel ning laenukoormus pole suur. Ühelt poolt on laenuaktiivsuse vähenemine majanduslanguse tingimustes igati normaalne, kuid teisalt eksisteerib oht, et tingimuste karmistamine seab raskustesse ka nõ elujõulised ning perspektiivikad ettevõtted, kuna laenamisel kaldutakse teise äärmusse. 2014. aastal on ettevõtete äririskid vähenenud võrreldes mõne aasta taguse perioodiga ning pangad on üldjuhul valmis teatud riske aktsepteerima, laenupakkumine ja konkurents laenuturul on aktiivne.

Täna on ettevõtete peamiseks probleemkohaks taas kasvu finantseerimine, kus tagatiste väärtusest tulenevalt ei ole võimalik saada laenu materjalide tarnimiseks või garantiisid hangetel osalemiseks ja uute projektide elluviimiseks. Samuti on taastunud ettevõtete huvi investeringute vastu. KredExi portfellis on viimaste aastate jooksul täheldatav pangagarantiikäenduste nõudluse kasv, mis on eelkõige vajalik projektipõhistele harudele nagu metalli- ja mööblitööstus või ka ehitussektor. Nõudlus riiklike tagatiste järele jääb alles ka tulevikus, kuna teadlikkus äririskidest on suurenenud ja tõenäoliselt püsivad kinnisvarahinnad pikka aega suhteliselt madalal tasemel.

Aastal 2012 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt läbi viidud KredExi mõjude hindamise analüüsi tulemusel jõuti järeldusele, et KredExi teenuseid kasutanud ettevõtete peamised majandusnäitajad on kasvanud keskmisest enam. Täpsemalt on kasvanud lisandväärus töötaja kohta 13%, müügitulu 8%, eksport 16%, ärikasum 52%, tööjõukulu 2% ja töötajate arv 2% rohkem kui teiste ettevõtete vastavad näitajad. Samuti hindasid läbi viidud küsitluse põhjal ettevõtjad KredExi teenuste mõju olulisust kasumlikkusele, käibe ja ekspordimüügitulule küllalt kõrgelt – 4 palliga 7-palli skaalal. Kokkuvõttes võib väita, et KredExi teenused on olulised just kasvavatele ettevõtetele, mis vajavad tegevuse arendamiseks lisakapitali ning uuringu tulemused näitavad, et vastavad teenused on jõudnud õige sihtgrupini.

Laenutagatised

KredExi peamiseks tegevusvaldkonnaks on laenutagatiste pakkumine ettevõtetele, kellel napib pangast laenu küsimiseks tagatise või kellel on panga usalduse võitmiseks liialt lühike tegutsemisajalugu. Sellised ettevõtted võivad pangast laenu saamiseks kasutada KredExi laenukäendust.

Laenukäendusest on abi eelkõige juhtudel, kus ettevõtja tagatisvara väärtust on raske hinnata või see pole piisav pangalaenu väljastamiseks, kui ettevõtja tegutseb suure riskiastmega majandusharus, kui ettevõtja laiendab tegevust uutele tegevusaladele, alles alustab tegevust või on lühikese krediidi ajaloo. KredExi laenukäendus on maksimaalselt 2 mln eurot ja kuni 75% laenust, liisingust või pangagarantiist. Laenusummale piiranguid ei ole.

Ettevõtlusega alustamisel aitab healt positsioonilt startida stardilaen, mis on suunatud ettevõtjatele, millel on raskusi pangalaenu saamisega vajalike tagatiste puudumise või lühikese krediidi ajaloo tõttu. Samuti võimaldab stardilaen maandada ettevõtlusega alustamisega seonduvaid riske, sest ettevõtja isiklik vastutus on piiratud – piisab isiklikust käendusest, mis on vaid 30–40% laenusummast.

Tagatiste näol on tegemist tavaturu loogikale väga lähedastel põhimõtetel ja efektiivselt töötava instrumendiga, mis aitab suurt hulka ettevõtteid nende igapäevastes tegemistes. Kusjuures neist väga suur osa on eksportivad ettevõtted ja umbes poole KredExi portfellis olevate ettevõtete aastakäibest moodustab eksport. Teisalt on portfelligist ligikaudu 60% kuni 9 töötajaga mikroettevõtted, kel reeglina tagatise napib, kuid suurel osal on selge ambitsioon tulevikus suuremaks kasvada ja lisatöökohti luua. Tagatiste näol on tegemist paljude ettevõtete jaoks olulise abivahendiga, mis võimaldab kasvuambitsioone saavutada.

Allutatud laenud ja tehnoloogiaen

Allutatud laenu pakutakse ennast tõestanud ja jätkusuutlikele ettevõtetele, keda pangad tulevalt madalast omafinantseeringu määrast, riskantsest sektorist või ebapiisavatest tagatistest mõistlikel tingimustel ei finantseeri. Sarnaselt ettevõtte omanikule annab KredEx ettevõtja kasutusse kapitali, mis suurendab teiste finantseerijate silmis tinglikult ettevõtte omakapitali. See võimaldab kaasata täiendavat finantseerimist näiteks pangalaenu näol.

Oluline on märkida, et ettevõtte juhtimisse KredEx ei sekku, küll aga sisaldub laenu tingimustes võimalus asuda omanikurolli juhul, kui ettevõtte majandustulemused on väga nõrgad. KredExi pakutavad laenud lähtuvad antud valdkonna tavapäraestest põhimõtetest, kuid on samas mitmes mõttes eraturu pakutavast oluliselt soodsamad. Näiteks algavad tavapärased laenusummad pigem 3 mln eurost 0,1–1 mln asemel. Samuti pole seatud edukusest sõltuval intressitasule ülemist piiri ja üldjuhul eeldatakse umbes 30–40% aastatootlust, KredExil on ülemiseks piiriks 15% aastas ning osa intressist võib sõltuda ka ettevõtte edukusest. Lisaks on sekkumine ettevõtete juhtimisse minimaalne, piirdudes pigem teatud kooskõlastusnõuetega ja osalusega ettevõtte nõukogu töös.

KredEx on allutatud laene väljastanud 61 ettevõttele mahus 23 mln eurot, sellest enamus on väljastatud ekspordile suunatud ettevõttele. Aastal 2009 oli ettevõtete huvi allutatud laenude vastu väga suur, järgnevatel aastatel on tingituna eelkõige pankade poolsete finantseerimistingimuste paranemisest huvi kahanenud.

Lisaks tavapärasele allutatud laenule hakkas KredEx 2011. aastal väljastama ka tehnoloogia-laenu. Laenu sihtgrupiks on tööstuse, energeetika ja jäätmeäitluse ettevõtted ning eesmärgiks on soodustada loetletud sektorite põhivarainvesteeringuid. Finantseerimisasutuste poolt väljastatava investeerimislaenu ja liisingu puhul on reeglina nõutav kuni 40% omafinantseering, mille antud juhul võib katta KredExi poolt antava allutatud laenuga. Seega võib konkreetne projekt olla rahastatud 60% ulatuses krediitiasutuse poolt ning kuni 40% võib olla kaetud KredExi tehnoloogia-laenuga.

Positiivne asjaolu ettevõtja jaoks on võimalus, et mõlema laenu põhiosa ei pea tagastama üheaegselt. KredExi tehnoloogia-laenu tagasimaksmine algab alles pärast pangalaenu või liisingu tasumist ja see annab võimaluse oma finantskohustusi ajatada ning laenude teenindamisega seonduv ei kontsentreeru lühikesele ajaperioodile. Lisaks puudub allutatud tehnoloogia-laenu puhul lepingu sõlmimise tasu.

Soodsatel tingimustel laenuressurss ettevõtetele ja korterelamutele

2008. aasta lõpus kahanes rahapakkumine oluliselt, tõusid pankadevaheliste laenude hinnad ning pikaajalise ressursi hankimine oli keerukas. Eksisteeris oht, et lisaks äririskide suurenemisele kahaneb ettevõtete finantseerimine oluliselt ka rahastamistingimuste halvenemise tõttu. Laenupakumise ergutamiseks hakkas KredEx 2009. aastal pakkuma ettevõtetele pankade kaudu edasilaenamiseks soodsat laenuressurssi, millele lisandus hiljem laenuressurss korterelamute renoveerimistöödeks.

KredEx pakkus laenuressurssi nõ krediidiliinina, kus läbi viidud hanke tulemusena eraldati pankadele teatud laenulimiit, mille raames sõlmivad pangad ettevõtete või korterelamutega lepingud ning deklareerivad vastavate summade kasutuselevõttu. KredEx otsustusprotsessi ei sekku, küll aga jälgib ressursi eraldamist kokku lepitud kriteeriumitele vastavatele laenuvõtjatele. Ettevõtetele mõeldud laenuressursi maht kokku oli 96 mln eurot, mida kasutas 83 eksportivat ettevõtet.

Soodsama ressursi pakkumise aluseks on Euroopa Struktuurifondide tinglikult nullintressiga vahendite kasutamine, kombineerides seda soodsa võõrfinantseeringuga finantsurult. Eelneva tulemusel on pakutava ressursi keskmine hind turul tavapärasest märkimisväärselt soodsam, samuti on pakutavad tähtajad pikemad ning on võimalus intress pikaajaliselt (kuni kümneks aastaks) fikseerida.

Pankadevaheliste laenude hind on tänaseks märkimisväärselt alanenud ning raha pakkumisega ei ole üldjuhul probleeme. Seetõttu on KredEx laenuressursi pakkumisest taandunud. Küll aga jätkatakse võimalusel ressursi pakkumist piiriüleste suurte eksporditehingute finantseerimiseks, mille puhul on lisaks laenu hinnale olulised ka pakutava perioodi pikkus, intressi pikaajaline fikseerimine ja võimalus finantseerida teises riigis asetleidvaid eksporditehinguid.

Riskikapital – Balti Innovatsioonifond ja loodav varase faasi fondifond

Aastal 2013 alustas KredEx tegevust era- ja riskikapitalituru võimaluste laiendamiseks. 2012. a septembris sõlmis KredEx lepingu Euroopa Investeerimisfondi (EIF) ning Läti ja Leedu riiklike organisatsioonidega, millega pandi alus Balti Innovatsioonifondile (BIF). BIF investeerib järgmise nelja aasta jooksul 100 miljonit eurot era- ja riskikapitali investeerimisfondidesse, mis investeeritakse edasi peamiselt väike- ja keskmise suurusega ettevõtetesse nende kasvu kiirendamiseks. EIF investeeris fondi loomiseks 40 miljonit eurot, millele lisandub 20 miljonit eurot Eesti (KredEx), 20 miljonit Läti (LGA) ja 20 miljonit Leedu (Invega) riiklikelt agentuuridelt.

Fondi loomise peamiseks eesmärgiks on tuua investeringuid tegevust laiendavatesse ettevõtetesse. Eesti väikesel turul tegutsedes tuleb märkimisväärse kasvu saavutamiseks laiendada välisurgudele. Seega on teiste sarnaste fondidega analoogselt ka BIF-i sihtgrupiks rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised ettevõtted. Sellised ettevõtted loovad üldjuhul kõrget lisandväärtust ja väärtuslikke töökohti. Viimane on oluline nii otsese tööhõive kui ka tööjõu kvaliteedi seisukohalt. Inimesed, kes on töötanud tugevates rahvusvahelistes ettevõtetes, viivad oma kogemuse edasi ka tulevastele töökohtadele või siis juba enda asutatavatesse uutesse ettevõtetesse. See tõstab kokkuvõttes tööjõu kvaliteeti laiemalt ning arendab meie ettevõtlusmaastikku, mille tõenduseks on ka Eestis väga palju näiteid.

Nagu teada, siis pole Balti kapitaliturg eriti aktiivne ning investeringute maht ettevõtetesse jääb oluliselt alla nii Euroopa kui ka muude arenenud majanduste vastavatele mahtudele. Seega on era- ja riskikapitalituru arendamine väga oluline, et leida võimalikult paljud head ettevõtted üles ning aidata neil efektiivselt areneda. BIF pakub siin eelkõige kahte funktsiooni. Esiteks teevad BIF-i investorid märkimisväärse investeringu siinsele turule, millele lisaks kaasatakse erainvestoritelt veel 150–200 mln eurot. BIF-i näol on Balti turul olemas oluline ankurinvestor, mis lihtsustab erainvestoritelt raha kaasamist. Teiseks on investori ja BIF-i fondijuhina kaasatud EIF, kes omab era- ja riskikapitali tegevuses väga suurt, pikaajalist ja edukat kogemust. EIF-i kaasamine annab nii investoritele, fondijuhtidele kui ka BIF-i panustanud riikidele kindluse, et lähtutakse üldiselt aktsepteeritud põhimõtetest ning tegevus on kõigile osapooltele arusaadav. Tinglikult on BIF-i toimimisele antud teatud kvaliteedimärk, mille abil on täiendavate investeringute kaasamine oluliselt lihtsam.

Tegemist on ühega vähestest (kui mitte ainsa) Balti riikide ühise initsiatiiviga, mis on saanud konkreetse väljundi allkirjastatud lepingu näol. Kusjuures tegemist on esmakordse juhtumiga, kus erinevate riikide poolt ühise fondi loomine on Euroopas õnnestunud. Eriti suhteliselt väikeste riikide kontekstis on selline koostöö hädavajalik, et potentsiaalsetel rahvusvahelistel (institutsionaalsetel)investoritel tekkiks Baltikumi ettevõtete vastu huvi ning neil oleks mõttekas siinseid võimalusi sügavamalt uurida. Eeldatavasti avaneb ka kohalikel pensionifondidel suurem võimalus siinsesse ettevõtlusse investeerimiseks. Ühise initsiatiiviga on loodud mitut turgu hõlmav arusaadav raamistik, mis aitab kaasa ühe valdkonna arengule piirkonnas tervikuna, rikkumata seejuures turu üldisi toimimisprintsiipe ning luues lisavõimalusi kõigile osapooltele. Seni on riikide kaasabil loodud fondide tegevust oluliselt piiranud just asjaolu, et keskendutakse vaid ühe riigi ettevõtetele, mistõttu on teatud tegevusalal sobilike investeerimisobjektide arv väga piiratud.

BIF-i investeerimisprotsess algas 2013. aastal. Tänapäevaks on EIF valinud 4 fondihaldurit, kellele on delegeeritud õigus investeerida juba konkreetsetesse ettevõtetesse. Seisuga 30.09.2014 on valitud välja neli fondihaldurit: BaltCap, BPM, Livonia Partners ja Karma Ventures.

Kui BIF on suunatud peamiselt hilisemas arengufaasis olevate ettevõtetesse investeerimisele, siis on seni Eestis jäänud mõnevõrra tahaplaanile alustavate ja seemnefaasi ettevõtetesse suunatud riskikapitali pakkumine. Et suunata investeringuid varasema faasi ettevõtetesse on KredExil kavas 2015. aasta esimesel poolel asutada täiendav riskikapitali fondifond, milleks eraldatud riiklike vahendite summa on 60 mln eurot. Kuna tegemist on riskantsema fondiga, siis eeldatakse siin väiksemat erakapitali kaasamist allfondidesse kui BIF-i puhul. Erakapitali osakaaluks saab olema u 30–40% fondi mahust ja fondide maht kokku jääb seega suurusjärku 80–90 mln eurot. Fond luuakse EL struktuurifondi vahendite arvelt.

AS KredEx Krediidikindlustus maandab ekspordiga seotud makseriske

2009. aasta lõpus asutati Sihtasutuse KredEx ja Rahandusministeeriumi poolt AS KredEx Krediidikindlustus, mille eesmärgiks on pakkuda Eesti ettevõtetele paindlikke krediidiriskide maandamise lahendusi ning aidata neil seeläbi laieneda uutele turgudele ning viia ellu keskmisest keerukamaid ekspordiprojekte. Riiklik kindlustusselts on krediidiriske maandavate teenuste osutamisel pikaajalisema vaatega ja pakub seetõttu erasektorist stabiilsemaid tingimusi. Krediidikindlustuse kasutamine võimaldab ekspordijatel pakkuda ostjatele pikemaajalisi maksetähtaegu, tagades samas raha laekumise ostja maksejõuetuks muutumise korral.

Kui varasemalt pakkusid krediidikindlustust Eestis vähesel määral ainult välismaised kindlustusseltsid, siis nüüd on ettevõtjatel võimalik valida enda partneriks kohalik riikliku taustaga kindlustusselts. Kuna ekspordimahud on kasvanud, siis on ka ettevõtjad hakanud välisostjatega seotud riskide maandamisele üha rohkem tähelepanu pöörama. Enim on kindlustatud ostjatega seotud makseriske näiteks Venemaal, Ukrainas, Balti riikides ja Põhjamaades.

2010. aasta keskel kindlustustegevust alustanud uue kindlustusseltsi riskportfell on 31.09.2014 seisuga kasvanud 195 miljoni euronihõlmates riske ligi 60 erinevast riigist. Kindlustuslepinguid on alates 2010. aastast sõlmitud üle 150 Eesti ettevõttega, kelle kindlustatavad käibemahud kokku ulatuvad 1,5 miljardi euronihõlmates.

Energiasääst ja renoveerimine

Lisaks otseselt ettevõtlusele suunatud teenustele pakub KredEx ka eraisikutele ja korterelamutele vajalikke laenukäendusi, korterelamute renoveerimiseks laenuressurssi ning vahendab eluaseme ja energiasäästuvaldkonnaga seotud riiklikke toetuseid. Kõik eelnevad tegevused aitavad kaasa Eesti majanduskeskkonna kujunemisele ning eriti energiasäästuga seonduv

omab tulevikus märkimisväärset mõju ka suure osa ettevõtete tegevusele. Aastatel 2009–2011 kahanes eraisikutele väljastatav laenumaht ligikaudu 75% tipptasemega võrreldes ning korterelamute laenude võtmine isegi enam. Aastatel 2013–2014 on eluasemelaenude turg aga oluliselt aktiveerunud ning eelmise aastaga võrreldes on mahud kuni 30% kasvanud. KredExi käendusega eluasemelaenude osakaal moodustab umbes 12% väljastatud laenude kogumahust ehk iga kümnes eluase soetatakse KredExi abil.

Korterelamute renoveerimislaenude vastu on jätkuvalt küllaltki suur huvi, samas tingituna seniste toetuste ammendumisest on aktiivsus 2014. aastal veidi langenud. Seni oli ajaloos aktiivseim aasta 2008, kuid ebakindlatel aegadel ei soovinud kortermajade elanikud pikaajalisi laenukohustusi võtta, mistõttu laenude mahud olid aastatel 2009–2011 tippaegadest umbes kolm korda madalamad. Aluse huvi kasvuks andsid mitmed tegurid. Lisaks oluliselt tõusnud küttekuludele ja elanike majandusliku kindlustunde kasvule omab positiivset mõju CO₂ kvootide müügist saadud vahendite arvelt kuni 35% otsetoetuste eraldamine renoveerimistödeks, millele täiendavalt saab kasutada KredExi poolt pakutavat soodsat laenuressurssi ja vajadusel ka laenukäendust. Lisaks energiasäästust tulenevale otsesele majanduslikule efektile ja elanike elukvaliteedi tõusule elavdab renoveerimistöde mahu kasv ka ehitusturgu ning loob töökohti.

2015. aastal on kavas jätkata korterelamute toetamist eelkõige rekonstrueerimistoetuste ja laenukäendustega (laenu väljastamist jätkatakse juhul, kui seda võimaldab Eesti rahaturu olukord).

Lisa 1**Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tugevused ja nõrkused**
(IMD aastaraamatu 2014 andmetel)**Tugevused**

Koht IMD edetabelis

Majanduse seisund

Vahetuskurss (toetab/ei toeta ettevõtete konkurentsivõimet, k ⁶)	4
Kommertsteenuste eksport (% SKP-st)	6
Väliskaubanduse suhe SKP-sse ((eksport + import)/(2 x SKP))	9
Välismaa otseinvesteeringute seis (% SKP-st)	9
Majanduse vastupidavus äriotsustajatele (tugev/nõrk, k)	9
Tulu rahvusvahelisest turismist (% SKP-st)	11
Elukalliduse indeks	12
Otseinvesteeringute sissevool (% SKP-st)	12
Kaupade eksport (% SKP-st)	13
Ekspordi kontsentratsioon toodete järgi	26

Valitsuse töö tõhusus

Valitsussektori võlg (% SKP-st)	1
Firmade loomine (seadused toetavad/ei toeta firmade loomist, k)	2
Lühiajaline intressimäär (reaalne diskonto/pangamäär)	3
Tööturu seadused (toetavad/ei toeta äritegevust, k)	5
Riigi rahandus (efektiivselt/mitteefektiivselt korraldatud, k)	8
Äri-asjaajamise lihtsus (seadused soodustavad/ei soodusta seda, k)	9
Välisinvestorid (võivad/ei või vabalt saavutada kontrolli kohalike firmade üle, k)	9
Töövõtja sotsiaalkindlustuse määr (% SKP-st inimese kohta)	10
Valitsuse eelarve ülejääk/puudujääk (% SKP-st)	11
Proteksionism (kahjustab/ei kahjusta äritegevust, k)	11

Äritegevuse efektiivsus

Naistöajõu osakaal (% kogu tööjõust)	4
Ettevõtlikkus (firmajuhid on/ei ole ettevõtlikud, k)	6
Majandus- ja sotsiaalreformide vajadus (on/ei ole üldiselt hästi arusaadav)	10
Juhtide töötasu (põhipalk pluss boonused ja pikaajalised lisatasud, US\$)	12
Tarbijate rahulolu (on/ei ole ettevõtetes olulisel kohal)	13
Töötasu teenuste sektoris (aastane sissetulek koos boonustega, US\$)	14
Rahanduse ja panganduse regulatsioonid (on/ei ole piisavalt adekvaatsed, k)	14

⁶ k - küsitluste andmed

Töötajate koolitus (on/ei ole väga tähtis firma jaoks, k)	14
Aksionäride õigused (on/ei ole piisavalt kaitstud)	14
Laenud (on/ei ole ettevõtetele kergesti kättesaadavad)	16

Infrastruktuur

Investeeringud telekommunikatsiooni (% SKP-st)	6
Mobiiltelefoni kasutajad (1000 elaniku kohta)	7
Küberturvalisus (on/ei ole piisavalt tähelepanu pööratud)	7
Jätkusuutlik areng (on/ei ole ettevõtetes prioriteediks, k)	10
Avaliku sektori kogukulutused haridusele ühe õpilase kohta	12
Vee kättesaadavus (on/ei ole piisavalt tagatud ja korraldatud)	14
Tehnoloogia areng ja rakendamine	16
(Esmat)tarbekaupade kättesaadavus (põhilised ressursid, toit jne) (on/ei ole piisavalt tähelepanu pööratud)	17
Õpilaste-õpetajate arvu suhe (põhikoolis)	18
Kulutused teadus- ja arendustegevusele (% SKP-st)	18

Nõrkused

Koht IMD edetabelis

Majanduse seisund

Kaupade eksport (miljardit US\$)	56
Välismaiste otseinvesteeringute positsioon (miljardit US\$)	56
Kommertsteenuste eksport (miljardit US\$)	54
Eesti otseinvesteeringute positsioon välismaal (miljardit US\$)	52
Otseinvesteeringute sissevool (miljardit US\$)	49
Ekspordi kontsentratsioon partnerite järgi	49
Majanduse mitmekesisus (tööstusharud, eksporditurud jne on piiratud/laialdased, k)	49
Otseinvesteeringute väljavool (miljardit US\$)	48
Tarbijahindade muutus (keskmise aastamäär)	46
SKP reaalkasv	43

Valitsuse töö tõhusus

Välisvaluuta reservid (miljardit US\$)	60
Ühiskonna vananemine (on/ei ole koormav majanduse arengule, k)	58
Immigratsiooniseadused (takistavad/ei takista Teie ettevõtetel võõrtööjõu värbamist, k)	53
Tööandja sotsiaalkindlustuse määr (% SKP-st inimese kohta)	50
Intressimäära vahe (laenumäär miinus deposiidimäär)	46
Sotsiaalne sidusus (halvenemas/paranemas, k)	41
Pensioni tagamisele tulevikus (on/ei ole piisavalt tähelepanu pööratud)	38

Toetused (moonutavad/ei moonuta ausat konkurentsi ja majandusarengut, k)	33
Käibemaksu määr	31
Riigiettevõtted (on/ei ole oht äritegevusele)	30

Äritegevuse efektiivsus

Kvalifitseeritud tööjõud (on/ei ole tööjõuturul kerge värvata, k)	57
Kvalifitseeritud finantsspetsialistid (on/ei ole tööjõuturul kerge saada, k)	56
Kompetentsete tippjuhtide olemasolu (on/ei ole tööjõuturul kerge saada, k)	55
Aktsiaturu kapitalisatsioon (% SKP-st)	54
Tööaeg (keskmine aastane töötundide arv)	49
Kvalifitseeritud tööjõu äravool (pidurdab/ei pidurda majanduse konkurentsivõimet, k)	48
Tippjuhtide rahvusvaheline kogemus (on üldiselt madal/märkimisväärne, k)	45
Pangandussektori varad (% SKP-st)	42
Atraktiivsus välismaa kvalifitseeritud töötajatele (on/ei ole ettevõtluskeskkond atraktiivne)	41
Riigi osalus ettevõtluses (on/ei ole rahvusvaheliste standardite järgi efektiivne)	41

Infrastruktuur

Kvalifitseeritud inseneride saadavus (on/ei ole tööjõuturul saadaval, k)	60
Infotehnoloogia spetsialistide saadavus (on/ei ole tööjõuturul kerge saada, k)	60
Lennutranspordi kvaliteet (soodustab/pidurdab äritegevuse arengut, k)	56
Energiatarbimine (kJ SKP kohta, dollarites)	50
Tervisekulud (% SKP-st)	46
Firmadevaheline tehnoloogiaalne koostöö (hästi arenenud/puudulik, k)	41
Välisüliõpilasi (tuh elaniku kohta)	40
Kaupade ja teenuste jaotusala infrastruktuur (efektiivne/ebaefektiivne, k)	40
Interneti kiirus	39
Oodatav eluiga	39